

DIAGNOZA SYTUACJI PRACUJĄCYCH RODZICÓW W CZASIE PANDEMII

2021

AGNIESZKA SZCZUDLIŃSKA – KANOŚ, MAŁGORZATA MARZEC

Instytut Spraw Publicznych
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jagielloński

Kraków, Maj 2021

RAPORT

Diagnoza sytuacji pracujących rodziców w czasie pandemii Covid -19

Podsumowanie wyników badań ankietowych zespołu badawczego
Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

KRAKÓW, MAJ 2021

ZESPÓŁ BADAWCZY

AGNIESZKA SZCZUDLIŃSKA-KANOŚ

MAŁGORZATA MARZEC

PARTNER

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	4
KILKA UWAG O BADANIU	6
WYNIKI BADAŃ	9
1. CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADAWCZEJ	9
1.1. Płeć, wiek, wykształcenie	9
1.2. Miejsce zamieszkania	12
1.3. Praca zawodowa	13
1.4. Sytuacja ekonomiczna	15
1.5. Gospodarstwo domowe	17
1.6. Dzieci	18
Wnioski	22
2. PRACA ZAWODOWA RODZICÓW W CZASIE PANDEMII	23
2.1. Formy świadczenia pracy w czasie pandemii	23
2.2. Doświadczenie w pracy zdalnej	24
2.3. Zaangażowanie w pracę i satysfakcja z życia zawodowego	25
2.4. Dochody i obowiązki zawodowe	28
2.5. Determinanty wyboru miejsca pracy	29
Wnioski	31
3. OBOWIĄZKI DOMOWE I OPIEKA NAD DZIEĆMI W CZASIE PANDEMII	32
3.1. Obowiązki rodzinne i podział ról	33
3.2. Trudności w opiece nad dziećmi	40
3.3. Dochód a podział ról w rodzinie	41
Wnioski	45
4. SZKOŁA W CZASIE PANDEMII W PERSPEKTYWIE PRACUJĄCYCH RODZICÓW	46
4.1. Oczekiwania rodziców dotyczące funkcjonowania szkół i placówek opiekuńczych w czasie pandemii	46
4.2. Rola szkół i placówek opiekuńczych w czasie pandemii oczami rodziców	48
Wnioski	50
5. „WORK LIFE BALANCE” W CZASIE PANDEMII	51
5.1. Równowaga pomiędzy życiem prywatnym i zawodowym wśród rodziców	51
5.2. Oczekiwania rodziców wobec pracodawców w zakresie wsparcia opieki nad dziećmi	56
Wnioski	59
WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE	61
SPIS WYKRESÓW	67

Szanowni Państwo,

wirus Covid-19 wywołał szereg zmian na różnych płaszczyznach, a skutki pandemii będą odczuwane przez wiele lat. Zagrożenie epidemiczne wymusiło wprowadzenie licznych restrykcji i obostrzeń sanitarnych, co z kolei wpłynęło na funkcjonowanie szeregu organizacji, podmiotów prywatnych i poszczególnych jednostek. Firmy, które niejednokrotnie znalazły się w trudnej sytuacji ekonomicznej decydowały się na mniej lub bardziej drastyczne zmiany w formach oraz strukturze zatrudnienia. Wielu pracowników straciło źródło utrzymania lub musiało przeorganizować swoją aktywność zawodową. Podczas pandemii znacznie upowszechniła się praca zdalna, świadczona na odległość, poza siedzibą organizacji. Zdecydowanie częściej niż dotychczas zaczęto także łączyć pracę w systemie stacjonarnym i zdalnym.

Nowe warunki okazały się szczególnie trudne dla rodziców, którzy poprzez zmiany w organizacji systemu oświaty zmuszeni zostali do godzenia obowiązków służbowych z ciągłą opieką nad dziećmi. Zamknięcie szkół i placówek opiekuńczych na naukę stacjonarną przerzuciło na rodziców, szczególnie dzieci będących w okresie wczesnoszkolnym, szereg obowiązków związanych nie tylko z opieką, ale także z edukacją czy zagospodarowaniem czasu wolnego najmłodszych. Ponadto należy podkreślić, iż przejście na tryb edukacji zdalnej i pracy wykonywanej z domu było nagłe oraz niezwykle szybkie. Wymagało zastosowania różnorodnych narzędzi, a także wprowadzenia nowych form komunikacji, co niejednokrotnie było niezwykle kłopotliwe zarówno dla uczniów, ich rodziców, pracowników oraz pracodawców.

Ogólnoświatowa pandemia trwa już ponad rok, a sytuacja aktywnych zawodowo rodziców jest nadal bardzo trudna. Zarówno władze publiczne, jak i pracodawcy muszą odpowiadać na potrzeby społeczności i wdrażać nowe instrumenty, rozwiązania. Aby inicjatywy te były pomocne, konieczna jest diagnoza obecnej sytuacji i poznanie oczekiwań aktywnych zawodowo rodziców opiekujących się dziećmi.

Zauważając powyżej przedstawione problemy, postanowiono przeprowadzić ogólnopolskie badania kwestionariuszowe i dokonać diagnozy sytuacji pracujących rodziców w czasie pandemii, a w szczególności sprawdzić, jak pracownicy łączą swoje obowiązki zawodowe z opieką nad dziećmi w czasie pandemii.

Kwestie te są szalenie istotne z punktu widzenia polityki rodzinnej, demograficznej, jak i rynku pracy oraz zarządzania, zarówno w czasie trwania pandemii, jak i po jej zakończeniu. Podkreślić także należy, że obserwowany w ostatnim czasie trend rozwoju pracy zdalnej będzie się umacniać, a problemy związane z ideą „*work life balance*”, czyli łączeniem życia zawodowego z prywatnym, w tym opieką nad dziećmi, będą pojawiać się częściej niż dotychczas.

W związku z powyższym, konieczne okazało się wypracowanie rekomendacji, które pomogłyby wykonywać pracę osobom wychowującym dzieci oraz ich pracodawcom. Przedstawione w niniejszym raporcie wyniki badań mogą stanowić cenne źródło informacji dla wielu osób i podmiotów. Po pierwsze, rezultaty mogą być interesujące dla władz publicznych, które chcąc reagować na zmiany społeczno-ekonomiczne wywołane pandemią Covid-19 zmuszone zostały do tworzenia nowych rozwiązań w obszarze polityk publicznych, a zwłaszcza polityki społecznej, polityki edukacyjnej, rynku pracy czy zarządzania publicznego. Po drugie, do grona zainteresowanych podmiotów należy zaliczyć pracodawców, dla których przedstawione w opracowaniu analizy mogą być inspiracją do wdrażania innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i o charakterze socjalnym.

Mamy nadzieję, że raport spotka się z Państwa zainteresowaniem.
Życzymy miłej lektury.

**Agnieszka Szczudlińska-Kanoś
Małgorzata Marzec**

**INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH
UNIwersytet Jagielloński**

KILKA UWAG O BADANIU

Oddajemy w Państwa ręce raport, który jest podsumowaniem ogólnopolskich badań. Ich głównym celem była kompleksowa ocena sytuacji pracujących rodziców w czasie pandemii, a w szczególności zdiagnozowanie, jak pracownicy łączą swoje obowiązki zawodowe z opieką nad dziećmi w czasie pandemii. W zamyśle analiz było także wypracowanie rekomendacji dla władz publicznych oraz pracodawców, które pomogłyby wykonywać pracę rodzicom wychowującym dzieci, przy jak największym uzyskaniu przez nich „work life balance” w czasach epidemii i rozwijającego się trendu pracy zdalnej.

Ogólnopolskie badanie przeprowadzone zostało wśród 10331 respondentów w tym 7800 rodziców aktywnych zawodowo i posiadających na wychowaniu dzieci. Badanie prowadzone było w dniach 16 marca – 2 kwietnia 2021 r. za pośrednictwem portalu Librus Rodzina, za co Autorki pragną serdecznie podziękować. Udostępnienie kwestionariusza ankiety za pośrednictwem portalu Librus Rodzina było ważne, bowiem pozwoliło dotrzeć do bardzo szerokiego grona rodziców posiadających na wychowaniu dzieci. Jednocześnie Autorki kierują ogromne podziękowania dla wszystkich osób, które wzięły udział w badaniu.

Sporządzony raport koncentruje się na odpowiedziach udzielonych przez respondentów, a uzyskane wyniki surowe poddano analizie statystycznej.

Badania zostały tak przygotowane, aby zdiagnozować badany problem z trzech płaszczyzn. Po pierwsze, aby ustalić jak pracujący rodzice w czasie pandemii wykonują pracę. Zwrócono tu uwagę na formę pracy zdalnej jako nowej upowszechniającej się formy świadczenia pracy od rozpoczęcia pandemii. Po drugie, badania miały na celu dokonanie oceny jak funkcjonują rodziny w czasie pandemii przez pryzmat podziału obowiązków rodzicielskich. Trzecia płaszczyzna oceniała znaczenie szkoły w warunkach pandemii. Połączenie trzech płaszczyzn dało podstawę do zdiagnozowania warunków łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi w czasie pandemii, umożliwiło pełną diagnozę warunków funkcjonowania rodzin w czasie pandemii i pozwoliło na wypracowanie rekomendacji.

W szczególności starano się odpowiedzieć na następujące pytania:

- Jak wygląda łączenie pracy zawodowej z wykonywaniem obowiązków rodzicielskich?
- Jaki system pracy dominuje w czasie pandemii?
- Czy pracujący rodzice mają doświadczenie w zakresie wykonywania pracy w sposób zdalny?
- Jak zmieniły się determinanty kształtujące wykonywanie pracy w czasie pandemii?
- Jak wygląda opieka nad dziećmi w czasie pandemii?
- Czy placówki oświatowe i wychowawcze stwarzają warunki do łączenia pracy zawodowej i opieki nad dziećmi?
- Jak zmieniło się funkcjonowanie rodziny w czasie pandemii?

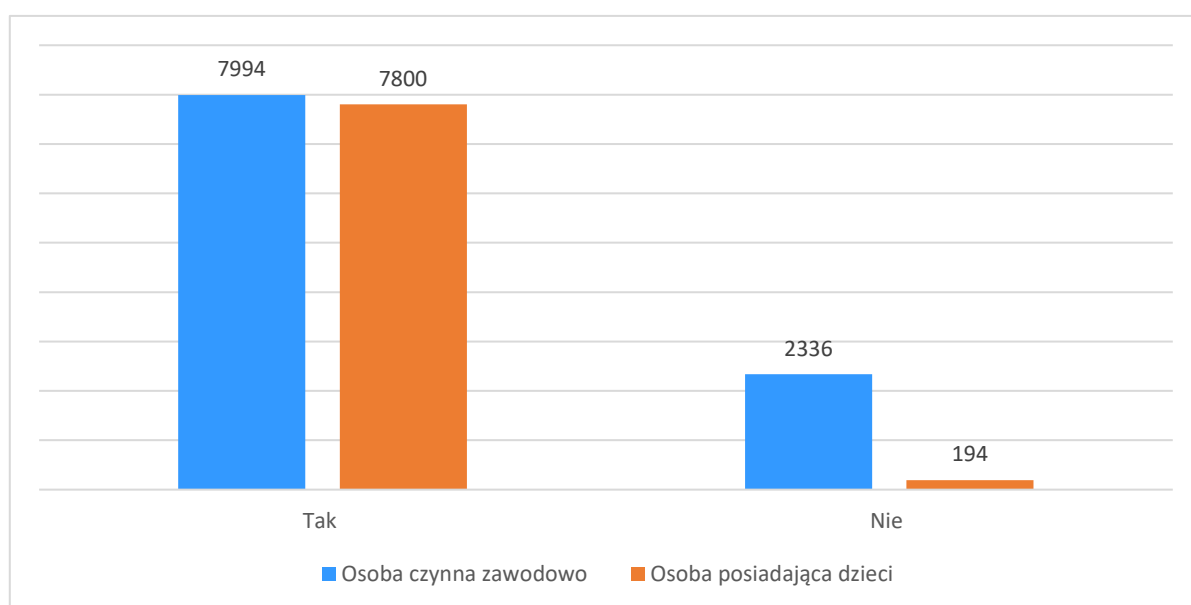
W badaniu zastosowano metodę CAWI (Computer Assisted Web Interviewing), czyli rodzaj ankiety przeprowadzonej przy wykorzystaniu udostępnionego respondentom odpowiednio przygotowanego zestandaryzowanego kwestionariusza. CAWI to metoda zbierania opinii i informacji, w której respondenci sami wypełniają ankiety i przesyłają wypełnione, a nadzór prowadzi system komputerowy, bazując na kontakcie serwer – respondent. Wykorzystana w badaniu metoda dedykowana jest do badania zbiorowości lub grup respondentów reprezentowanych przez próbę nadmiernie rozproszoną, charakteryzującą się dużą różnorodnością cech społeczno-demograficznych. Autorki zdają sobie sprawę z pewnych ograniczeń metody CAWI. Kwestionariusz ankiety on-line zwykle chętniej wypełniają osoby młodsze lub w średnim wieku, z wykształceniem wyższym lub średnim, mające dostęp do komputera i sieci internetowej oraz zamieszkujące większe aglomeracje lub ich okolice, co również potwierdziły wyniki badań przeprowadzonych w niniejszym raporcie.

W związku z tym, iż badanie miało na celu sprawdzenie jak pandemia zmieniała sposób łączenia pracy zawodowej rodziców z opieką nad dziećmi, konieczne było dobranie grupy badawczej w sposób celowy.

W badaniu udział wzięło 10331 osób, którzy są użytkownikami portalu Librus Rodzina i korzystają z dziennika elektronicznego. Na początku kwestionariusza zadano

dwa pytania filtrujące, które dotyczyły aktywności zawodowej oraz posiadania dzieci na wychowaniu. Respondenci, którzy odpowiedzieli negatywnie choćby na jedno z pytań zostali przekierowani do metryczki i odpowiadali tylko na pytania dotyczące płci, wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia. W ten sposób wyselekcjonowano grupę respondentów, która była punktem zainteresowania badaczek. Spośród 10331 badanych 7994 osoby (77 proc.) były czynne zawodowo, a 7800 respondentów było aktywnych zawodowo i jednocześnie posiadało na wychowaniu dzieci. Grupa ta została poddana wnikliwej analizie.

Wykres. 1. Badana populacja (dane liczbowe)*

*Zostały w ankiecie zadane dwa pytania filtrujące dot. pracy zawodowej i wychowywania dzieci.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

WYNIKI BADAŃ

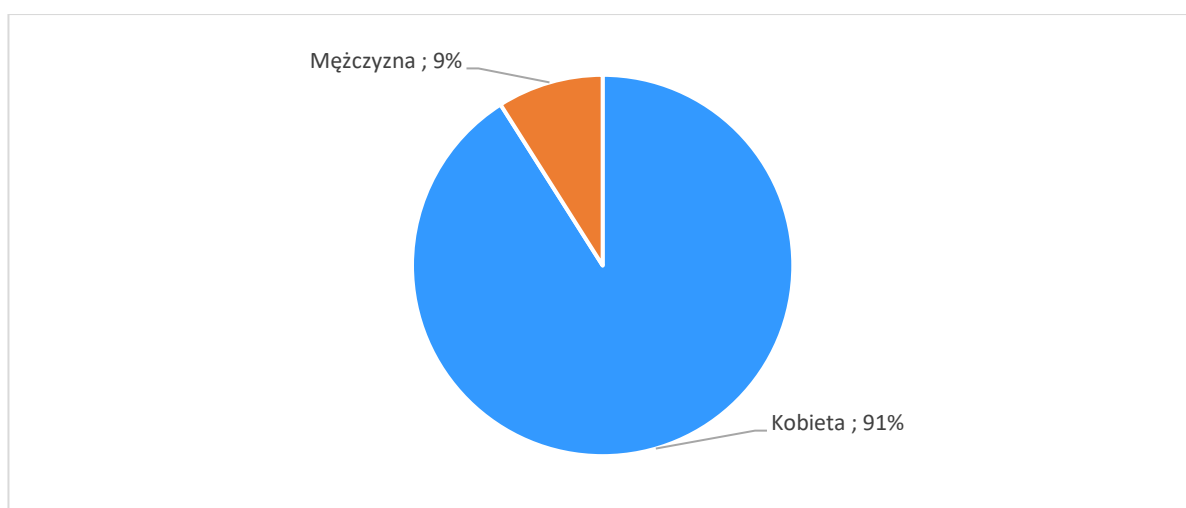
1. CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADAWCZEJ

1.1. Płeć, wiek, wykształcenie

Płeć

W badaniu (n=10331) wzięło udział zdecydowanie więcej kobiet (89 proc.) niż mężczyzn (11 proc.). Z poddanej szczególnej analizie populacji 7800 osób, aż 7063 (91 proc.) to kobiety aktywne zawodowo i posiadające na wychowaniu dzieci.

Wykres. 2. Płeć (dane procentowe)

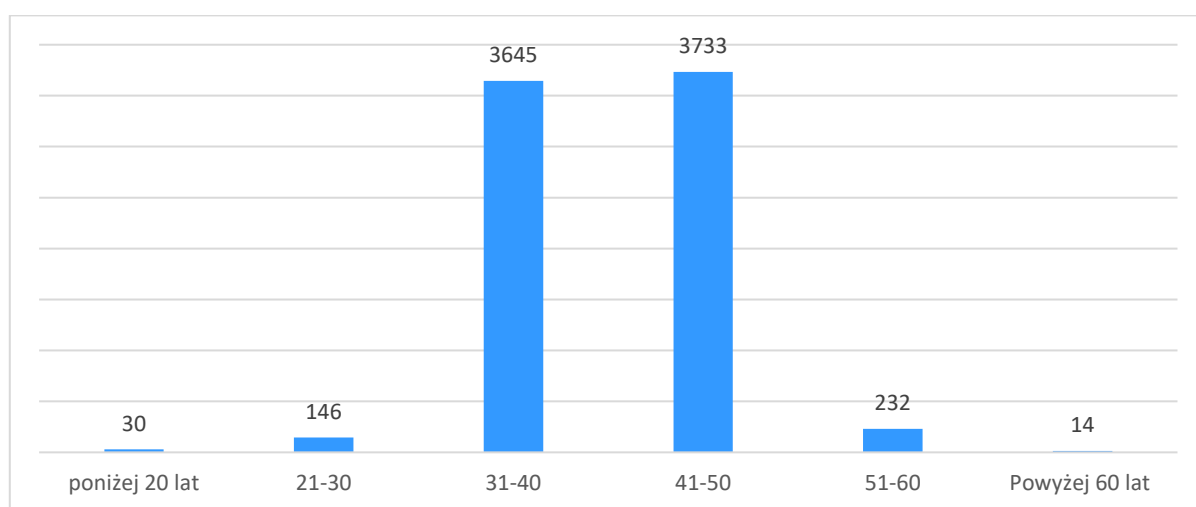
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wiek

Pod względem wieku (n=10331) najliczniejszą grupę wiekową stanowiły osoby pomiędzy 31-40 rokiem życia (45 proc.) oraz 41-50 lat (42 proc.). 6 proc. badanych miało poniżej 20 lat, po 3 proc. 21-30 lat oraz 51-60 lat, a 1 proc. badanych był w wieku powyżej 60 lat.

W grupie badawczej osób aktywnych zawodowo i wychowujących dzieci (n=7800) osoby w wieku 41-50 lat stanowiły 47,9 proc. badanych, w wieku 31-40 lat 46,7 proc., 2,97 proc. badanych znalazło się w przedziale wieku 51-60 lat, a 1,87 proc. w przedziale 21-30 lat. Najmniejszy odsetek stanowiły osoby w wieku poniżej 20 lat (0,38 proc.) oraz powyżej 60 lat (0,18 proc.).

Wykres. 3. Wiek respondentów (dane liczbowe; n=7800)

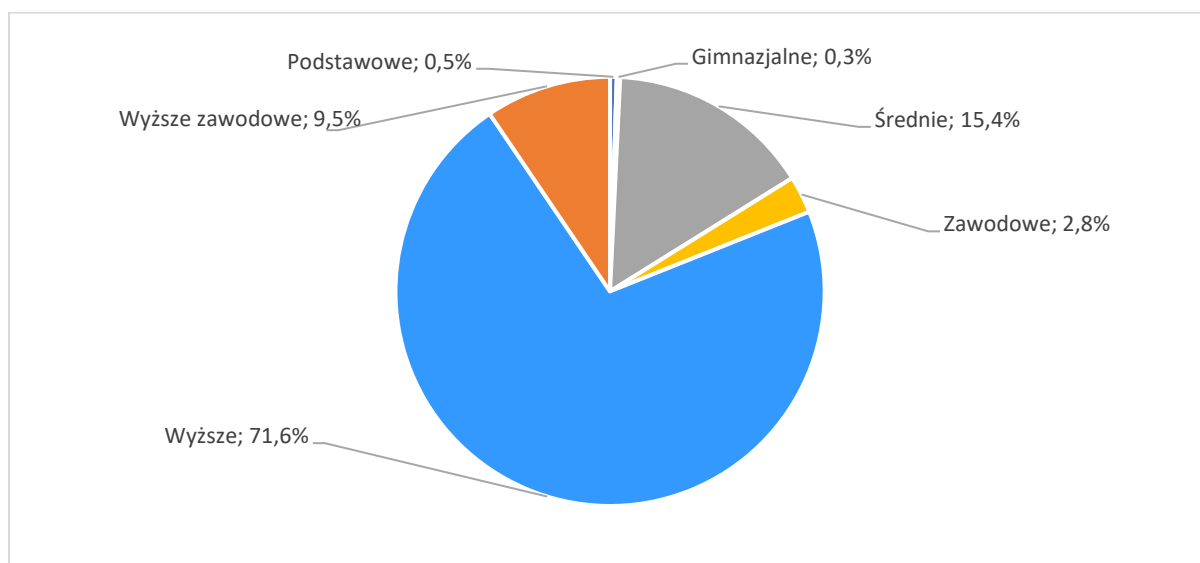
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wykształcenie

Biorąc pod uwagę wykształcenie (n=10331), zdecydowana większość badanych legitymowała się dyplomem studiów wyższych lub wyższych zawodowych (69 proc.). Wykształcenie średnie posiadało 18,9 proc., zasadnicze zawodowe 6 proc., a podstawowe 5 proc. ankietowanych.

Wśród rodziców aktywnych zawodowo (n=7800), aż 81 proc. posiadało wykształcenie wyższe lub wyższe zawodowe (licencjat), 15,4 proc. wykształcenie średnie, 2,8 proc. zasadnicze zawodowe, 0,5 proc. podstawowe i 0,3 proc. gimnazjalne.

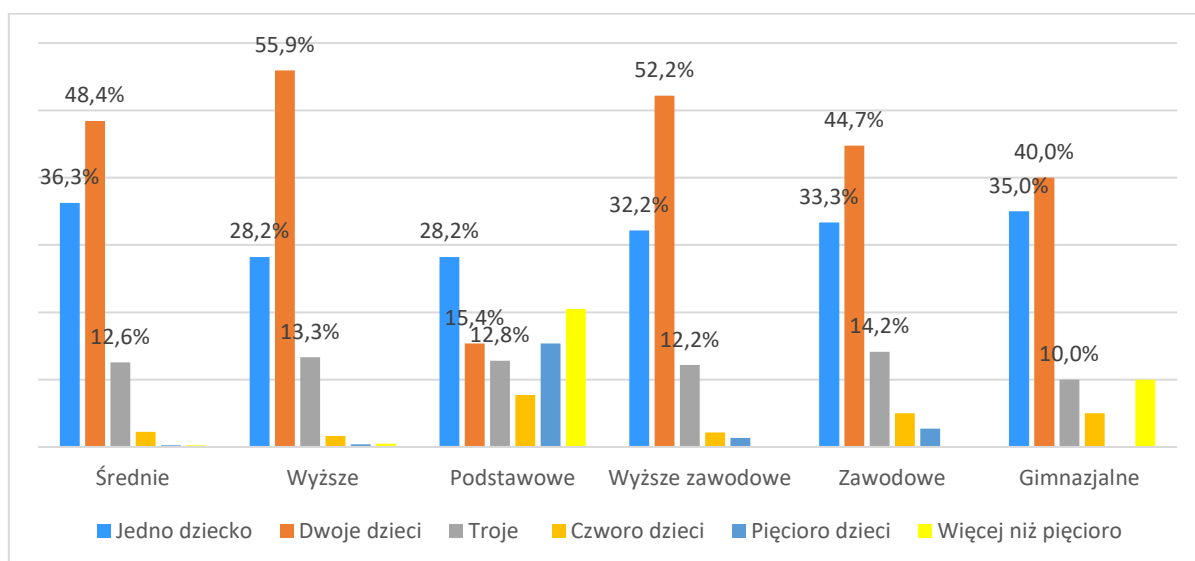
Wykres. 4. Wykształcenie respondentów (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Osoby z wykształceniem wyższym posiadały na wychowaniu najczęściej dwoje dzieci (56 proc.) lub jedno dziecko (28 proc.), 48 proc. osób z wykształceniem średnim posiadało dwoje dzieci, a 36 proc. jedno dziecko. Osoby z wykształceniem podstawowym posiadały najczęściej jedno dziecko (28 proc.) lub więcej niż pięcioro (20 proc.).

Wykres. 5. Liczba dzieci na wychowaniu a wykształcenie respondentów (dane procentowe)

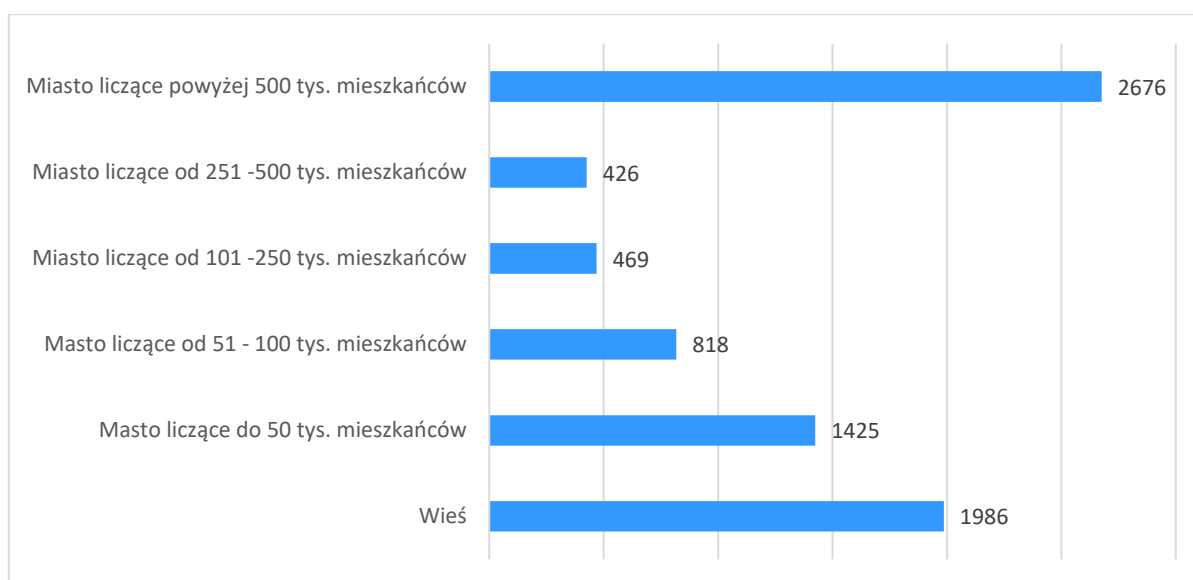
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

1.2 Miejsce zamieszkania

Badani respondenci (n=10331) najczęściej zamieszkiwali duże miasta liczące powyżej 500 tys. mieszkańców (30,2 proc.) lub wsie (29,7 proc.). Najmniej badanych mieszkało w miejscowościach liczących od 251 – 500 tys. mieszkańców (5,2 proc.).

Najwięcej osób pracujących, które posiadały dzieci na wychowaniu (n=7800) zamieszkiwała miasta liczące powyżej 500 tys. mieszkańców (34,3 proc.) wsie (25,5 proc.) oraz miasta liczące do 50 tys. Mieszkańców (18,3 proc.). Najrzadziej zamieszkiwano natomiast miasta liczące od 251-500 tys. mieszkańców (5,5 proc.).

Wykres. 6. Miejsce zamieszkania (dane liczbowe)

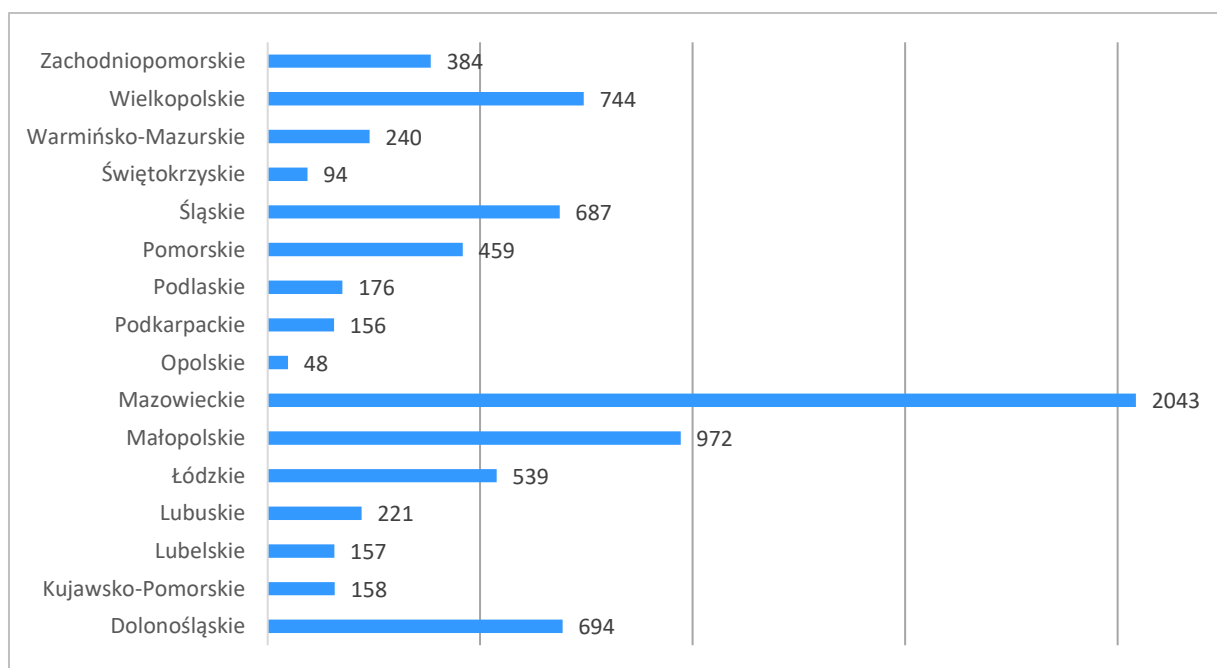

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Ankietowani (n=10331) najczęściej pochodzili z województwa mazowieckiego (24 proc.) oraz małopolskiego (12 proc.) Najmniej badanych pochodziło z województwa opolskiego oraz świętokrzyskiego (po 1 proc.).

Podobnie wyglądało zamieszkiwanie regionów wśród aktywnych zawodowo rodziców. Ponad ¼ (26,2 proc.) zamieszkiwała województwo mazowieckie, 12,5 proc. małopolskie, 8,9 proc. dolnośląskie, 9,5 proc. wielkopolskie, 8,8 proc. śląskie, 6,9 proc. łódzkie. Najmniej osób pochodziło z opolskiego oraz świętokrzyskiego – odpowiednio 0,6 proc. i 1,21 proc., ale są to też najmniejsze województwa.

Wykres. 7. Miejsce zamieszkania respondentów wg. województw (dane liczbowe)

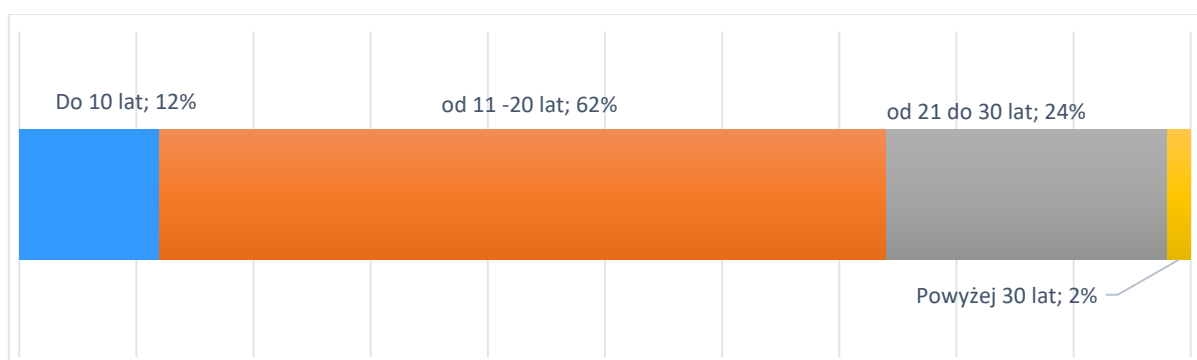

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

1.3 Praca zawodowa

Respondenci aktywni zawodowo stanowili grupę 7994 osób, ale 7800 z nich wychowywało dzieci. Wśród tej grupy 62 proc. stanowili pracownicy posiadający staż pracy pomiędzy 11-20 lat, 24 proc. posiadało staż 21-30 lat, a 12 proc. badanych posiadało mniej niż 10 lat doświadczenia zawodowego.

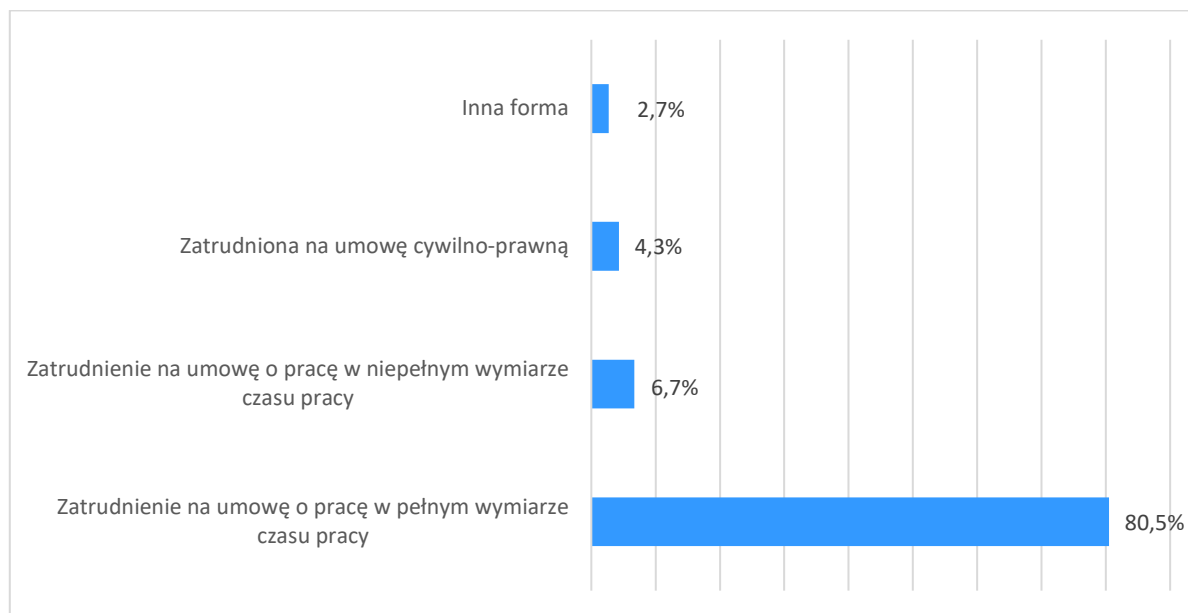
Wykres. 8. Staż pracy respondentów (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Analizując formy zatrudnienia podkreślić należy, że 80,5 proc. badanych było zatrudnionych na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, 6,7 proc. w niepełnym wymiarze czasu pracy, 11,4 proc. badanych prowadziło własną działalność gospodarczą, a 4,3 proc. pracowało w ramach umowy cywilno-prawnej.

Wykres. 9. Formy zatrudnienia (dane procentowe)

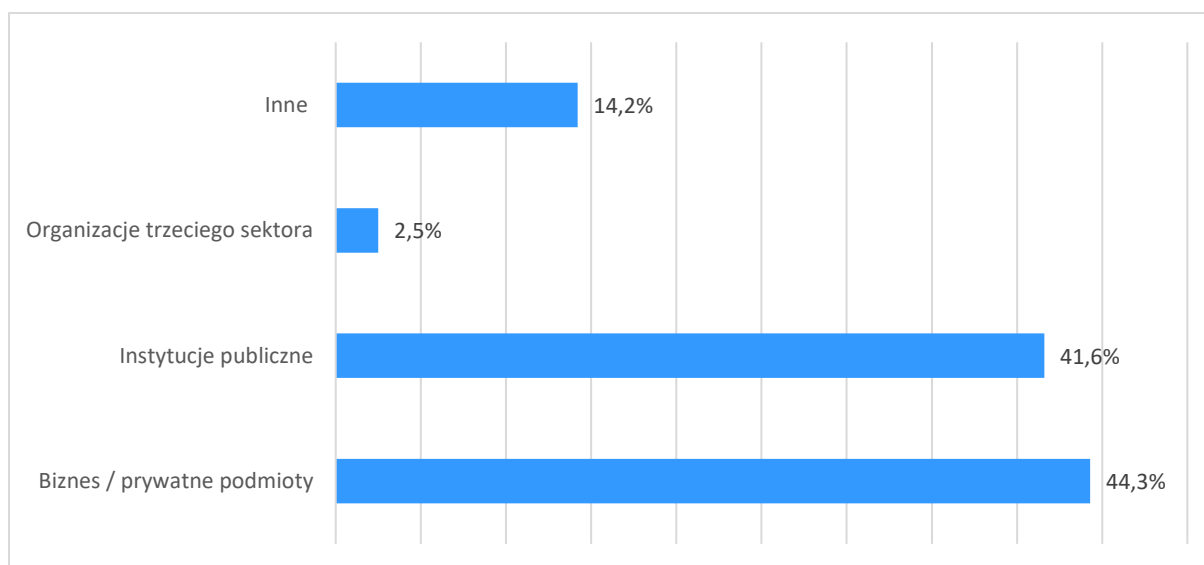

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Warto zauważyć, że niejednokrotnie rodzice posiadali równocześnie kilka tytułów pracy. Osoby, które zatrudnione były tylko i wyłącznie na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy stanowiły jednak najliczniejszą grupę 58 proc. badanych, na drugim miejscu znalazły się osoby, które prowadziły wyłącznie własną działalność gospodarczą – 6,3 proc., osoby, które zatrudnione były na umowę o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy stanowiły 4 proc. ankietowanych, a posiadające wyłącznie umowy cywilno-prawne – 1,6 proc. badanych. Ankietowani, choć niezbyt często, łączyli umowę w pełnym wymiarze czasu pracy z własną działalnością gospodarczą (1,37 proc.) oraz z umową zlecenie (0,8 proc.).

Respondenci najczęściej pracowali w sektorze prywatnym (44,3 proc.) oraz w instytucjach publicznych (41,6 proc.). W organizacjach trzeciego sektora pracowało 2,5 proc. badanych.

Wykres. 10. Zatrudnienie w sektorach (dane procentowe)

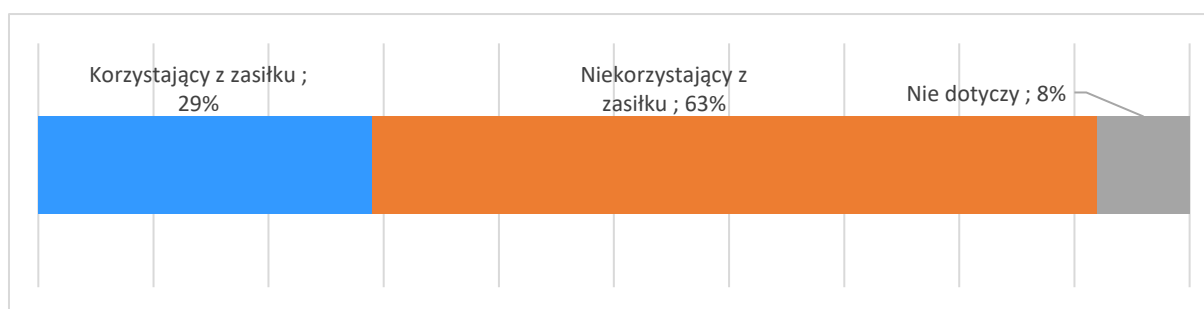
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Pracujący rodzice świadczyli pracę w różnych branżach, między innymi: w oświacie (13,6 proc.), handlu (13,1 proc.), branży finansowej (11,5 proc.), w ochronie zdrowia (13,6 proc.). Zdecydowanie najmniej osób pracowało w turystyce (1,2 proc.) oraz gastronomii (1,6 proc.).

1.4 Sytuacja ekonomiczna

Interesującym jest fakt, że pomimo pracy w branżach takich jak: ochrona zdrowia, oświata, czy handel, tylko 28,6 proc. badanych korzystało ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu konieczności opieki nad dziećmi.

Wykres.11. Korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu konieczności opieki nad dziećmi (dane procentowe)

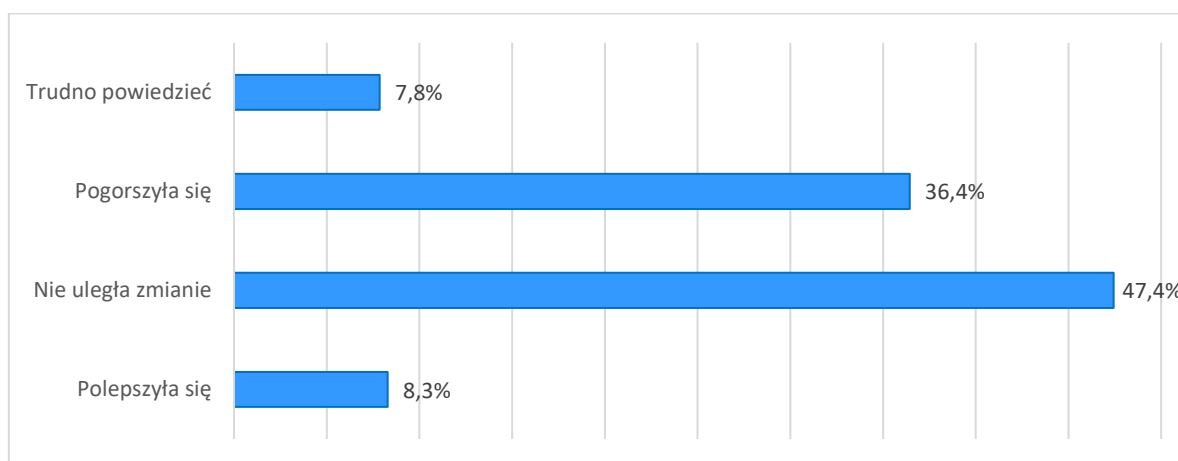

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W ochronie zdrowia, oświacie, czy handlu było to odpowiednio: 27,8 proc; 24 proc., 26,3 proc.. W szkolnictwie wyższym współczynnik ten uplasował się na jeszcze niższym poziomie – tylko 18,5 proc. badanych pracujących w tej branży pobierało świadczenie opiekuńcze.

Pandemia koronawirusa i obostrzenia nią wywołane spowodowały, iż wiele branż i zakładów pracy zmuszonych zostało do zaprzestania lub zmiany dotychczasowego ich funkcjonowania. Ma to swoje konsekwencje w sytuacji finansowej gospodarstw domowych. 36,4 proc. badanych respondentów podkreśliło, że sytuacja ekonomiczna ich rodzin pogorszyła się, a 8,3 proc. oceniło, iż uległa ona poprawie. Prawie połowa badanych (47,4 proc.) stwierdziła, że sytuacja ekonomiczna w ich gospodarstwach domowych nie uległa zmianie.

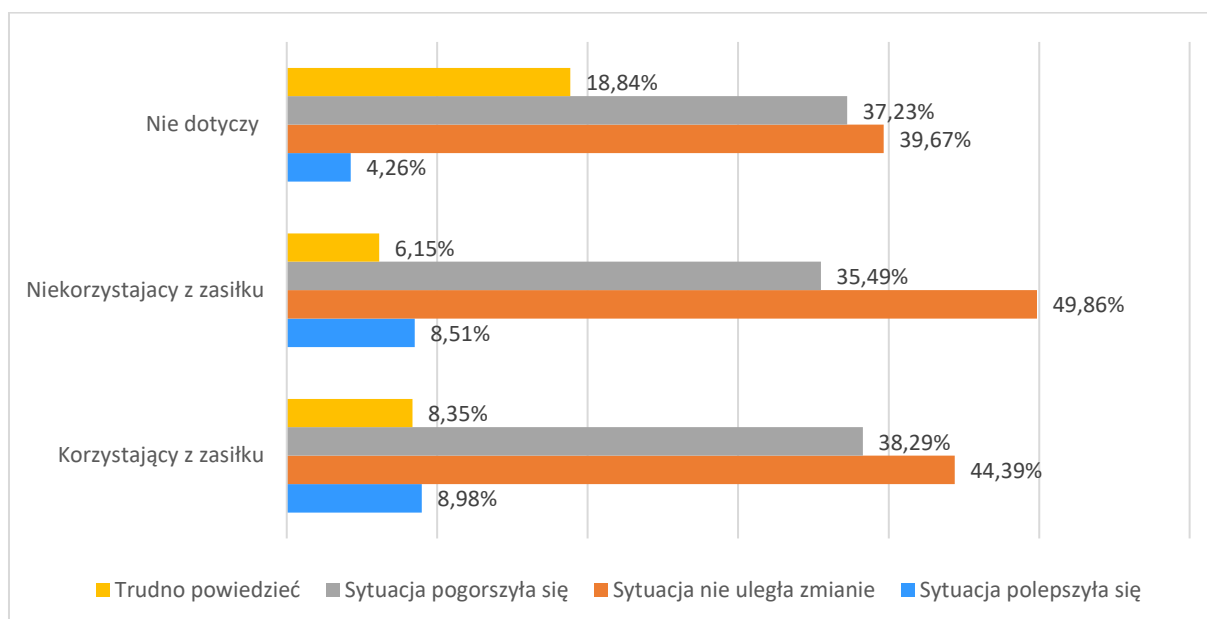
Wykres.12. Sytuacja ekonomiczna w rodzinie (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Z 3700 badanych osób, których sytuacja ekonomiczna nie uległa zmianie, ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii korzystało 44,39 proc. ankietowanych. W gospodarstwach, gdzie sytuacja pogorszyła się (853 osób) 38,29 proc. pobierało zasiłek opiekuńczy, a u 646 badanych, u których kwestie finansowe podczas pandemii uległy poprawie 9 proc. korzystało ze świadczenia opiekuńczego z tytułu opieki nad dzieckiem.

Wykres. 13. Sytuacja ekonomiczna a korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu opieki nad dziećmi (dane procentowe)

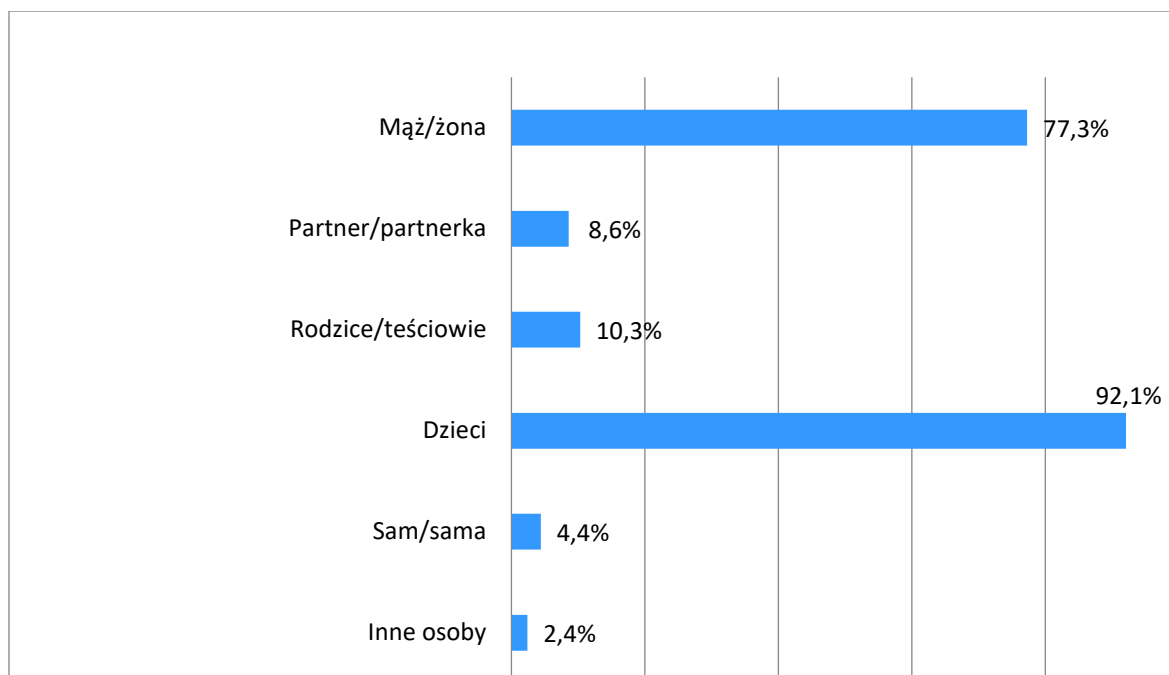

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

1.5 Gospodarstwo domowe

Zdecydowana większość ankietowanych zamieszkiwała w gospodarstwie domowym z innymi osobami, najczęściej z członkami rodziny. Zamieszkiwanie z dziećmi wskazało – 92,1 proc. badanych, a dzielenie gospodarstwa ze współmałżonkiem – 77,3 proc.. Co dziesiąty badany mieszkał z teściami lub rodzicami, a prawie 9 proc. rodziców mieszkało z partnerem lub partnerką. Małżeństwa, które zamieszkiwały wyłącznie z dziećmi stanowiły prawie połowę badanych (48,9 proc.), a samotni rodzice z dziećmi to 8 proc. respondentów. Wyłącznie z partnerem lub partnerką oraz z dziećmi zamieszkiwało 5 proc. ankietowanych.

**Wykres. 14. Zamieszkiwanie we wspólnym gospodarstwie domowym
(dane procentowe)**

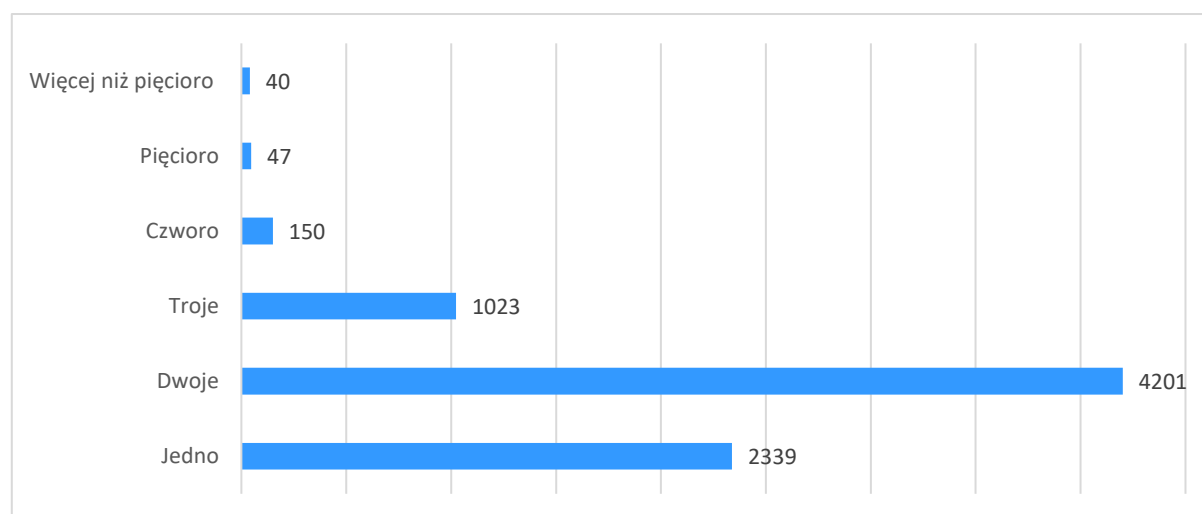

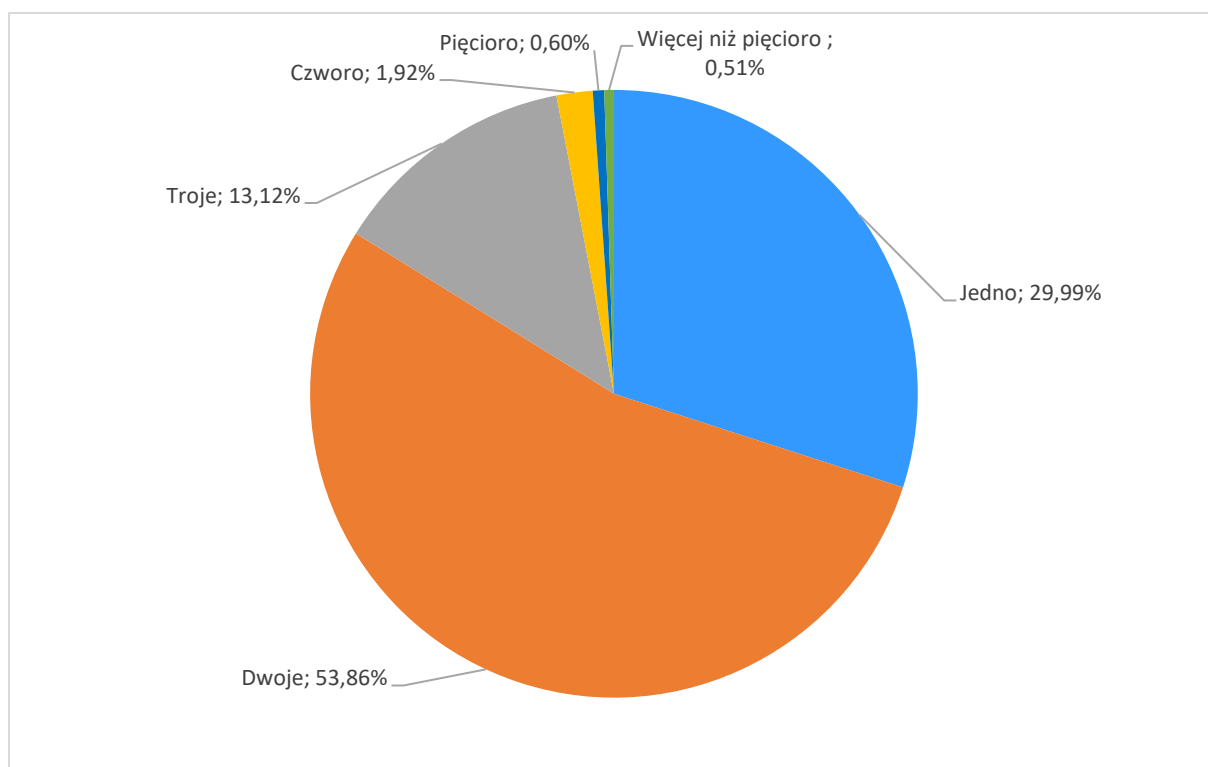
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

1.6 Dzieci

54 proc. ankietowanych aktywnych zawodowo posiadało na wychowaniu dwoje dzieci, 30 proc. jedno dziecko, a 13 proc. troje dzieci.

Wykres. 15. Liczba dzieci na wychowaniu (dane liczbowe i dane procentowe)

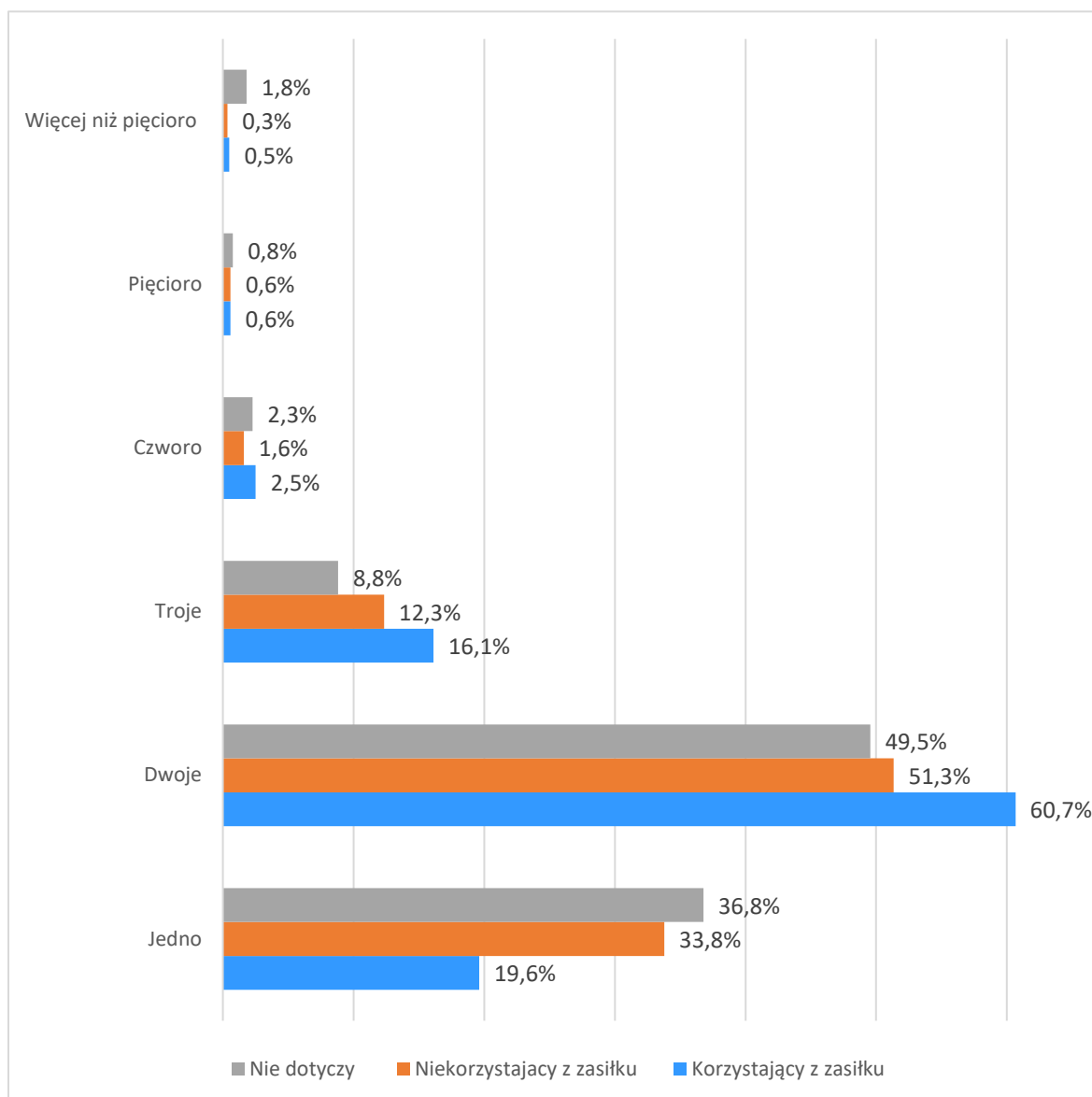

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

60,7 proc. osób, które pobierało świadczenie opiekuńcze w czasie pandemii stanowili rodzice, którzy posiadali dwoje dzieci, 19,6 proc. to rodzice z jednym dzieckiem, a 16,1 proc. to osoby, które wychowywały troje dzieci.

Najczęściej pobierali świadczenie rodzice posiadający kilkoro dzieci. Wyniki badań pokazują, że wśród osób, które posiadają czworo dzieci – 37,3 proc. z nich pobierało świadczenie, troje – 35 proc. oraz dwoje 32 proc.. Tylko 18,7 proc. rodziców, którzy wychowują jedno dziecko pobierało świadczenie.

Wykres.16. Liczba dzieci na wychowaniu a korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu opieki nad dziećmi (dane procentowe)

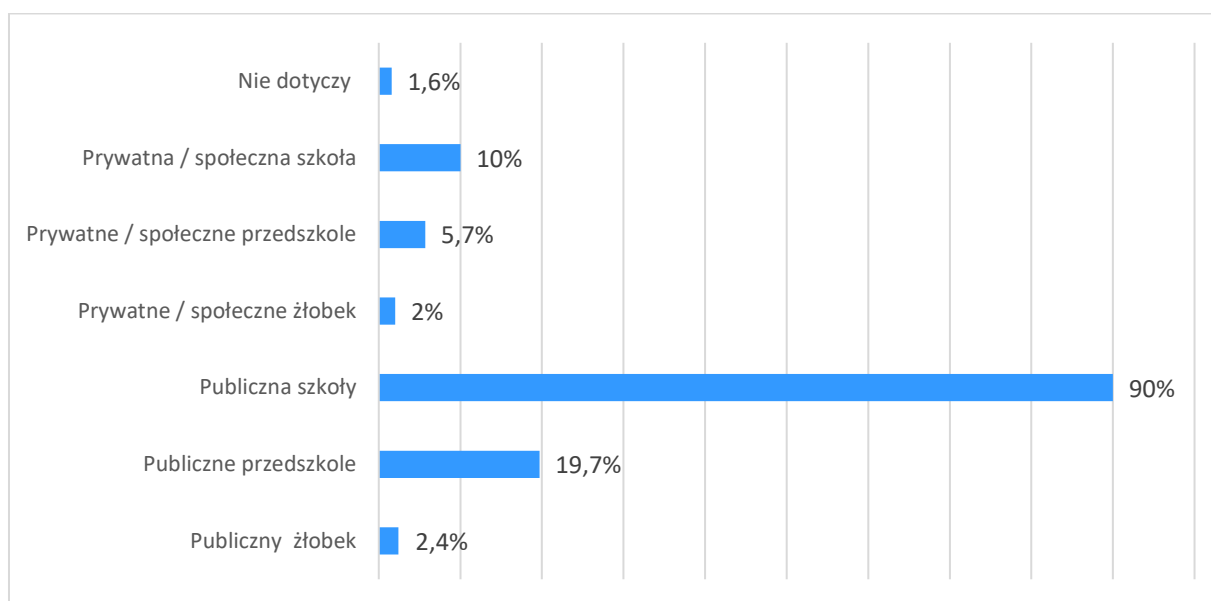

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Dzieci respondentów najczęściej posiadały od 9-14 lat lub 6-8 lat. U osób, które posiadały na wychowaniu tylko jedno dziecko, najczęściej było ono w grupie wiekowej 9-14 lat (63,6 proc.), 6-8 lat (27 proc.) lub 15-18 lat (7,07 proc.). Rodzice dwójki dzieci wychowywali zwykle potomstwo w następującym wieku: pierwsze dziecko 9-14 lat – 44,7 proc. lub 6-8 – 27,9 proc., drugie dziecko było albo w wieku 9-14 lat - 47 proc., u 24,6 proc. respondentów miało 6-8 lat lub mieściło się w grupie wiekowej 15-18 lat (10,2 proc.).

Rodzice mając często więcej niż jedno dziecko, korzystają z różnych placówek oświatowych i opiekuńczych. Badania pokazały, iż 90 proc. ankietowanych korzysta z usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły publiczne, 19,7 proc. korzysta z opieki w publicznych przedszkolach, a 10 proc. z usług szkół prywatnych lub społecznych. 47,4 proc. badanych zadeklarowało, iż ich dzieci uczęszczają wyłącznie do publicznej szkoły, 13 proc., że do publicznej szkoły i publicznego przedszkola, 1,2 proc., że do publicznego żłobka i publicznej szkoły.

Wykres.17. Rodzaj placówki oświatowej i opiekuńczej (dane w procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

***

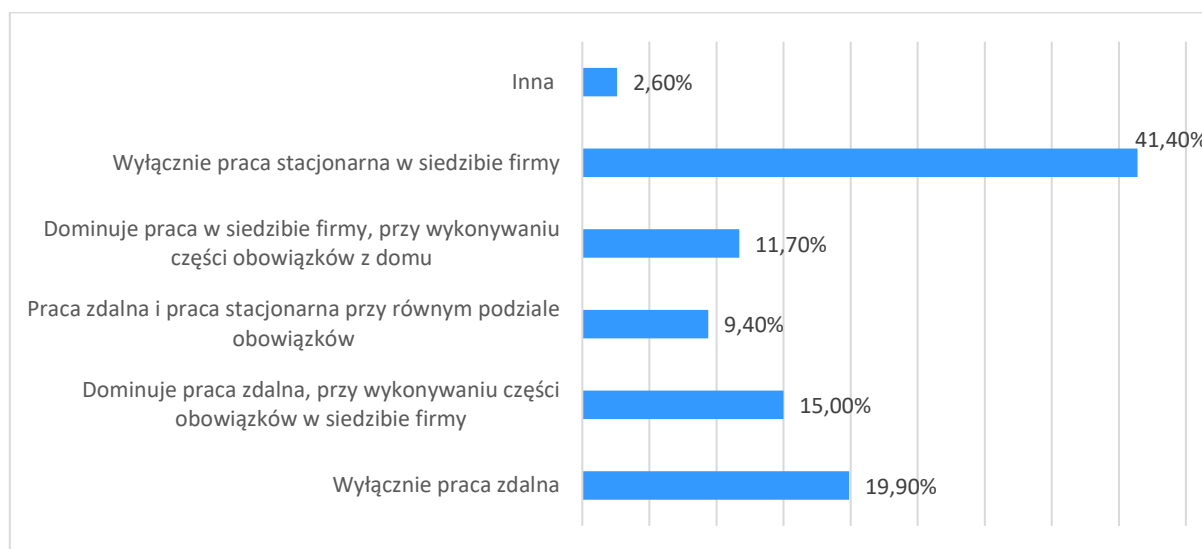
- W badaniu udział wzięło 91 proc. kobiet, co świadczy o ich ogromnym zaangażowaniu w edukację dzieci.
- Pod względem wieku najliczniejszą grupę stanowili aktywni zawodowo rodzice w wieku 41-50 lat (47,8 proc.).
- 81 proc. ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe.
- Co trzeci badany mieszkał w mieście liczącym powyżej 500 tys. mieszkańców.
- Największy odsetek respondentów pochodził z województwa mazowieckiego.
- Ponad 60 proc. rodziców posiadało staż pracy od 11 do 20 lat.
- Wśród badanych ponad 80 proc. posiadało umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, a 58 proc. pracowało wyłącznie na takiej umowie.
- 44 proc. badanych pracowało w sektorze prywatnym, a 42 proc. w publicznym.
- Co trzeci respondent korzystał ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu konieczności opieki nad dziećmi.
- Sytuacja ekonomiczna w gospodarstwach domowych u 47 proc. badanych nie zmieniła się, a u 36 proc. pogorszyła się.
- Respondenci najczęściej zamieszkiwali ze współmałżonkiem oraz z dziećmi.
- 54 proc. badanych posiadało na wychowaniu dwoje dzieci.

2. PRACA ZAWODOWA RODZICÓW W CZASIE PANDEMII

2.1 Formy świadczenia pracy w czasie pandemii

Pandemia wymusiła na wielu podmiotach i pracownikach zorganizowanie pracy poza siedzibą firmy, głównie w miejscu zamieszkania pracownika. W badaniach podjęto próbę ustalenia w jakim systemie pracy rodzice pracują w obecnych warunkach pandemii. Starano się określić jaka część rodziców pracuje w siedzibie pracodawcy (wykonuje pracę stacjonarną) oraz jaka część rodziców wykonuje pracę poza siedzibą pracodawcy – w systemie pracy zdalnej. Ustalono, że 41 proc. rodziców wykonuje pracę w trybie stacjonarnym, a 20 proc. rodziców wykonuje wszystkie obowiązki z domu. Można też odnotować formy mieszane świadczenia pracy. Około 15 proc. badanych wykonuje prace głównie zdalnie i część obowiązków wykonuje w siedzibie pracodawcy. Co dziesiąty rodzic wykonuje pracę w siedzibie pracodawcy i w domu w równym podziale czasu pracy. Około 12 proc. rodziców małą część obowiązków wykonuje zdalnie przy przewadze pracy stacjonarnej w siedzibie pracodawcy.

Wykres. 18. Formy świadczenia pracy przez rodziców w czasie pandemii zw. na miejsce świadczenia pracy (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

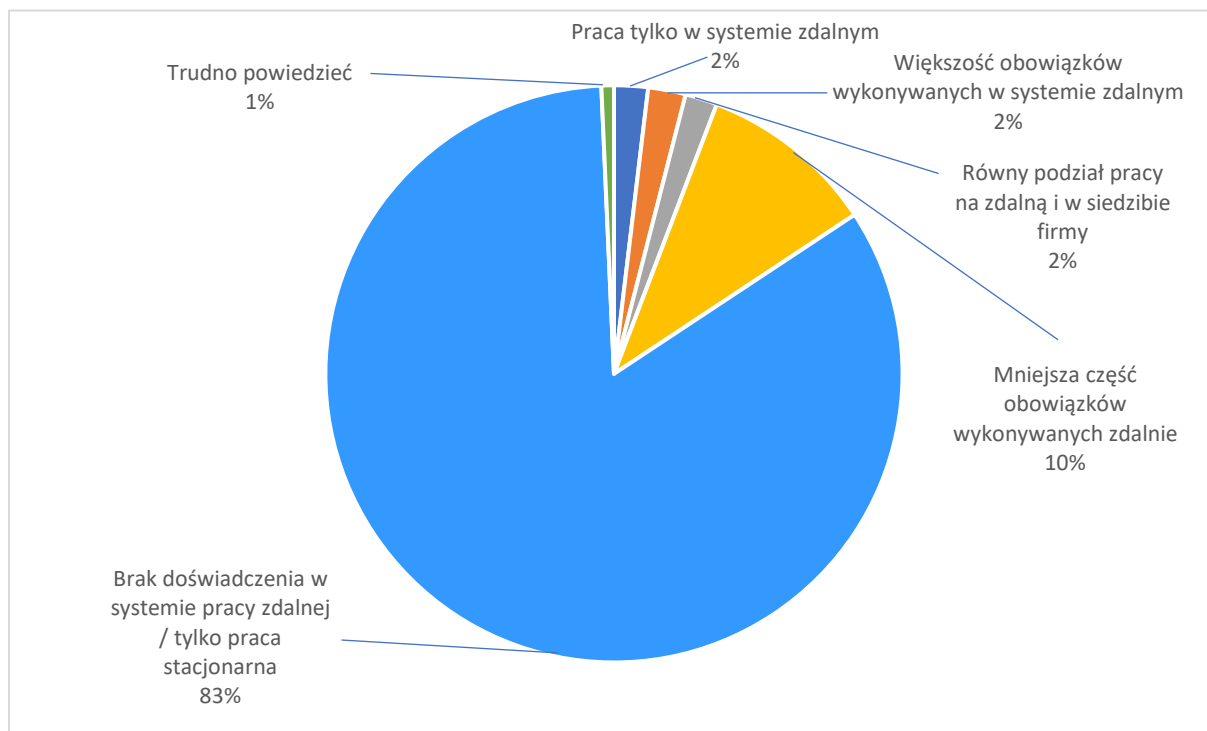
Co ciekawe praca zdalna dominowała wśród pracowników sektora prywatnego. 29 proc. ankietowanych, którzy pracowali w biznesie, świadczyło swoją pracę wyłącznie

zdalnie, a u 17,5 proc. dominowała praca zdalna. W sektorze gospodarczym 31,4 proc. pracowników wykonywało pracę w siedzibie firmy. Inaczej sytuacja wyglądała w instytucjach publicznych. Tam pracę wyłącznie w siedzibie organizacji wykonywało aż 46,9 proc. ankietowanych. W trybie wyłącznie zdalnym pracowało 13 proc. badanych, a u 14 proc. dominowała praca zdalna, przy wykonywaniu części obowiązków stacjonarnie.

2.2 Doświadczenie w pracy zdalnej

Badania pokazały, że wykonywanie pracy na odległość, poza siedzibą pracodawcy było dla znacznej części pracowników nowym doświadczeniem. 83,6 proc. respondentów wskazało, że przed pandemią nie pracowało w systemie pracy zdalnej. Doświadczenie w zakresie pracy poza siedzibą firmy miał tylko co dziesiąty pracownik. Około 6 proc. respondentów wskazało, że częściowo w mniejszym lub większym zakresie wykonywali obowiązki zawodowe poza siedzibą pracodawcy.

Wykres. 19. Doświadczenie w zakresie wykonywania pracy w systemie zdalnym przed pandemią (dane procentowe)

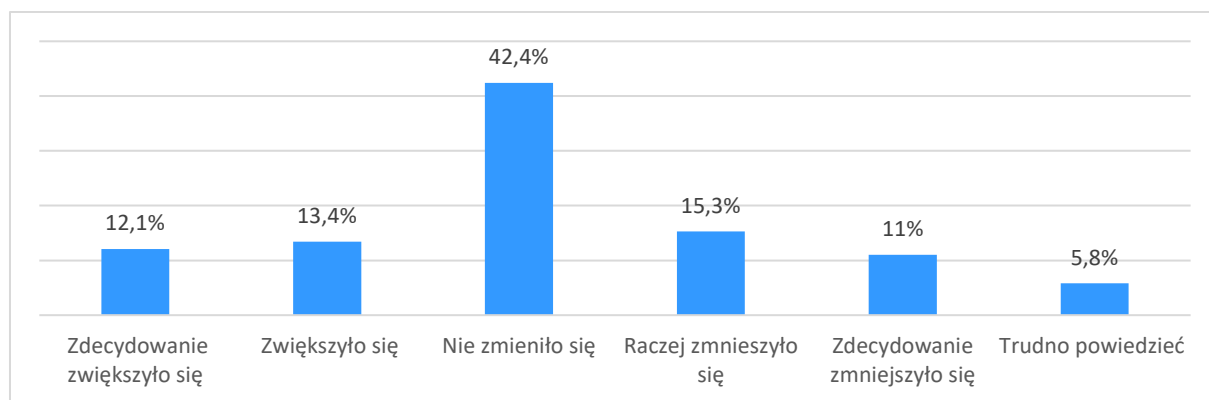
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

2.3 Zaangażowanie w pracę i satysfakcja z życia zawodowego

Od marca 2020 roku pracujący rodzice znaleźli się w zupełnie nowych warunkach, co wyzwoliło wielorakie przemiany w życiu zawodowym i rodzinnym. Ważne było ustalenie czy czas pracy i zaangażowanie w pracę zmieniło się w stosunku do czasu sprzed pandemii. Zaangażowanie w wykonywanie obowiązków zawodowych dla około 40 proc. badanych nie zmieniło się. Jedna czwarta badanych oceniła, że zaangażowanie w pracę uległo intensyfikacji (dla 12,1 proc. respondentów zaangażowanie w pracę zdecydowanie zwiększyło się oraz 13,4 proc. zwiększyło się). Taki sam odsetek badanych osądził, że entuzjazm w wykonywaniu obowiązków zawodowych zmniejszył się (dla 15,3 proc. rodziców zaangażowanie w pracę raczej zmniejszyło się oraz 11 proc. zdecydowanie zmniejszyło się).

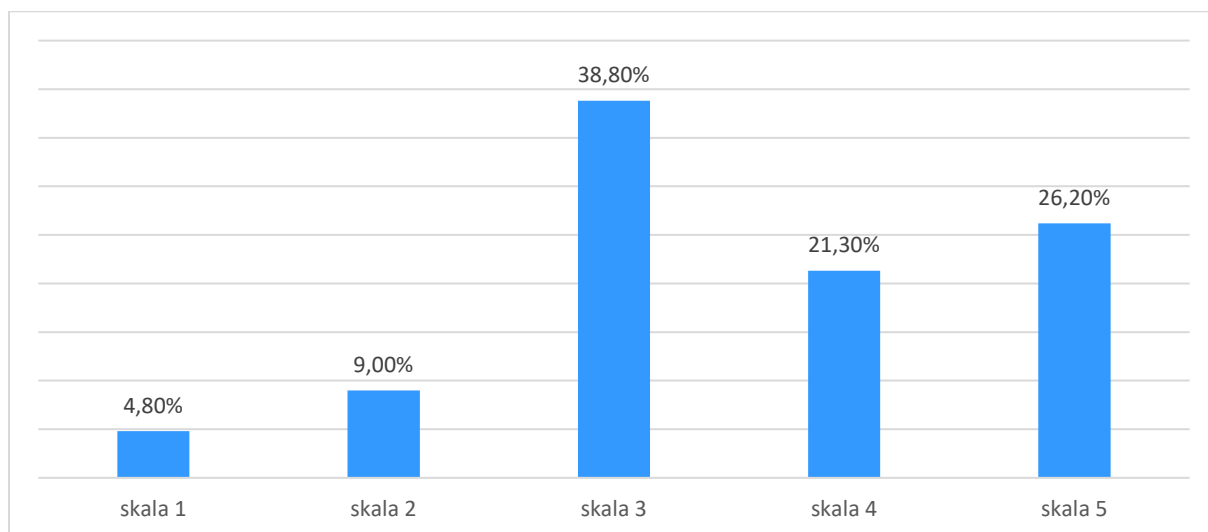
Nieco odmiennie sytuacja wygląda w przypadku oceny czasu pracy. W badaniu przyjęto ocenę zmiany czasu pracy pod wpływem pandemii, przy wykorzystaniu pięciostopniowej skali, gdzie „1” oznaczał, że czas poświęcany na pracę jest zdecydowanie krótszy, a „5” oznaczało, że czas poświęcany na pracę jest zdecydowanie dłuższy. Jedna czwarta badanych (26 proc.) wskazała, że pandemia wymusiła na nich wydłużenie czasu poświęcanego na wykonywanie obowiązków zawodowych. Tylko 5 proc. respondentów oceniło, że czas pracy w czasie pandemii jest zdecydowanie krótszy. Osiągnięte wyniki dają podstawą do wskazania, że pandemia w ocenie pracowników spowodowała wydłużenie czasu pracy i to znacznym stopniu, pomimo, że część obowiązków jest wykonywanych poza siedzibą firmy.

Wykres. 20. Zaangażowanie w pracę w czasie pandemii w ocenie pracujących rodziców (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

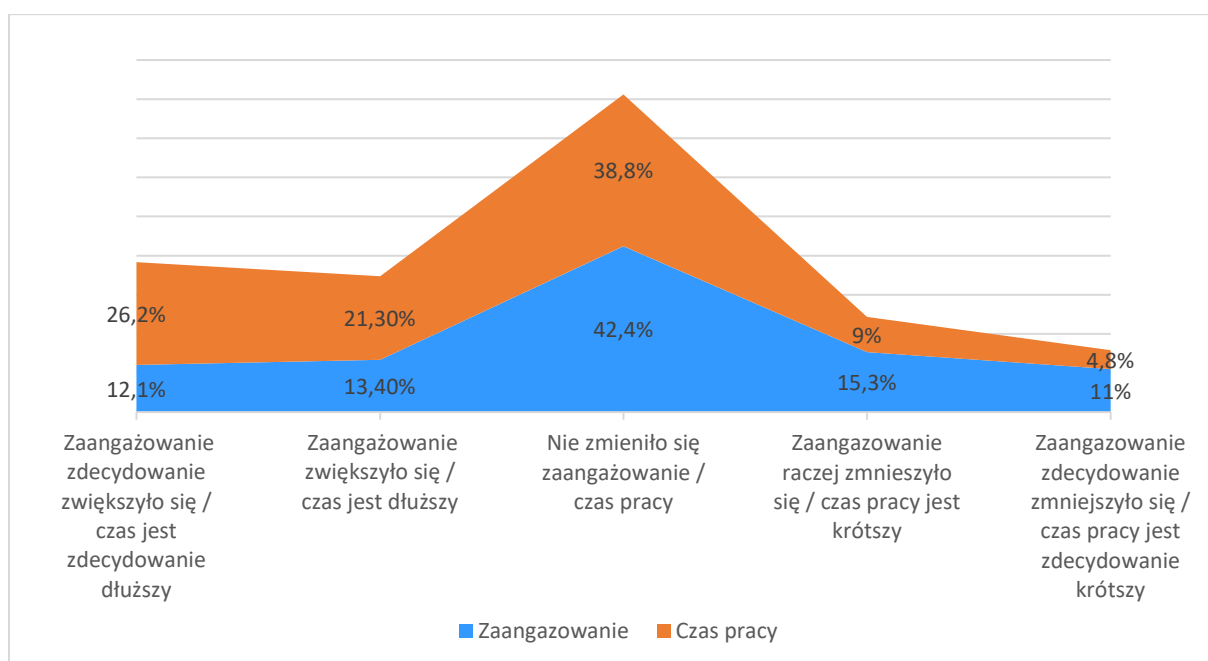
Wykres. 21. Czas poświęcany na wykonywanie pracy zawodowej w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)*

*Skala od 1 do 5, „1” oznacza, że czas poświęcany na pracę jest zdecydowanie krótszy, „5” oznacza, że czas poświęcany na pracę jest zdecydowanie dłuższy w porównaniu do czasu przed pandemią.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

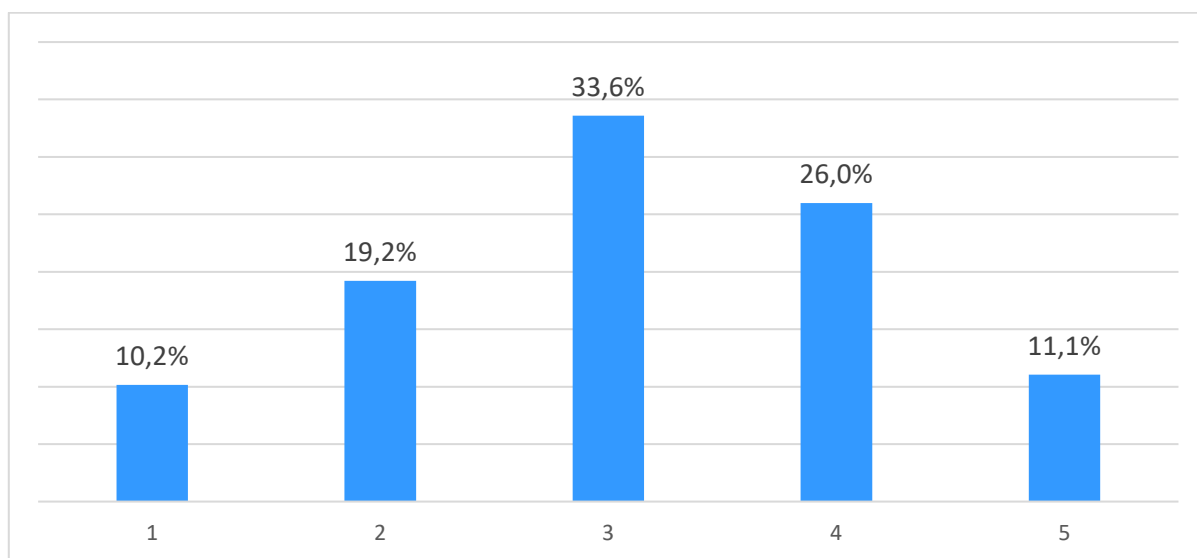
Wykres. 22. Porównanie oceny stopnia zaangażowania w pracę z czasem poświęcany na wykonywanie pracy w pandemii (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Istotne dla oceny świadczenia pracy w nowych warunków wydało się również ustalenie stopnia zadowolenia z wykonywanej pracy zawodowej. Respondenci zostali poproszeni o ocenę zadowolenia z wykonywanej pracy na skali od 1 do 5, gdzie „1” oznaczało niezadowolenie z pracy, a „5” wskazywało na zadowolenie z życia zawodowego. Co dziesiąty rodzic jest zarówno bardzo zadowolony (11,1 proc.), jak i bardzo niezadowolony (10,2 proc.) ze swojego życia zawodowego. Około 1/4 respondentów jest usatysfakcjonowanych swoim życiem zawodowym (26 proc.). Co piąty rodzic nie jest zadowolony z pracy (19,2 proc.). 33 proc. pracujących rodziców oceniło swoje zadowolenie z pracy neutralnie – na ocenę „3”. Może to świadczyć o obojętnym stanie, bądź o trudności we wskazaniu zadowolenia lub niezadowolenia z wykonywanej pracy przy obecnych warunkach. Większa część rodziców jest jednak zadowolona z pracy (37,1 proc.), przy dużym odsetku osób neutralnych (33,6 proc.).

Wykres. 23. Satysfakcja z życia zawodowego (dane procentowe)*

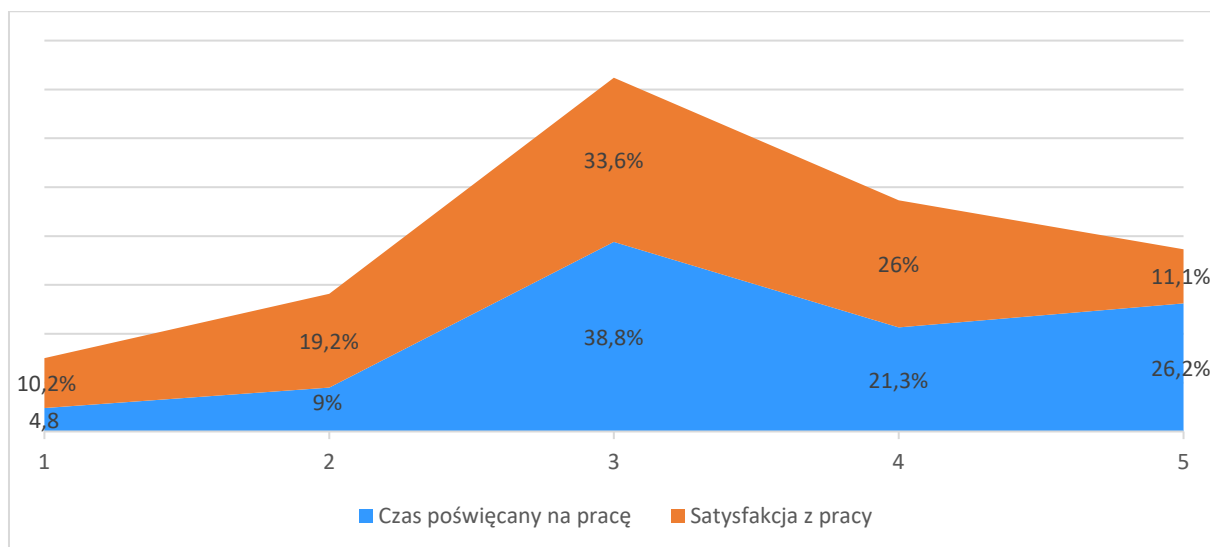

*Proszę ocenić stopień zadowolenia z życia zawodowego na skali od 1 do 5; gdzie „1” oznacza, że jest Pan(i) bardzo niezadowolona, „5” oznacza, że jest Pan(i) bardzo zadowolona.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Największą satysfakcję z pracy wykazywały osoby pracujące wyłącznie w branży teleinformatycznej (50,6 proc.) oraz ochronie zdrowia (40,2 proc.). Najbardziej niezadowoleni byli pracownicy branży turystycznej (39 proc.), instytucji kultury i rekreacji, gastronomii oraz szkolnictwa wyższego (po 35 proc.). Wraz ze wzrostem czasu poświęcanego na pracę, zmniejszała się satysfakcja z wykonywania obowiązków zawodowych.

**Wykres.24. Porównanie czasu poświęcanego na pracę z zadowoleniem z pracy
(dane procentowe)**

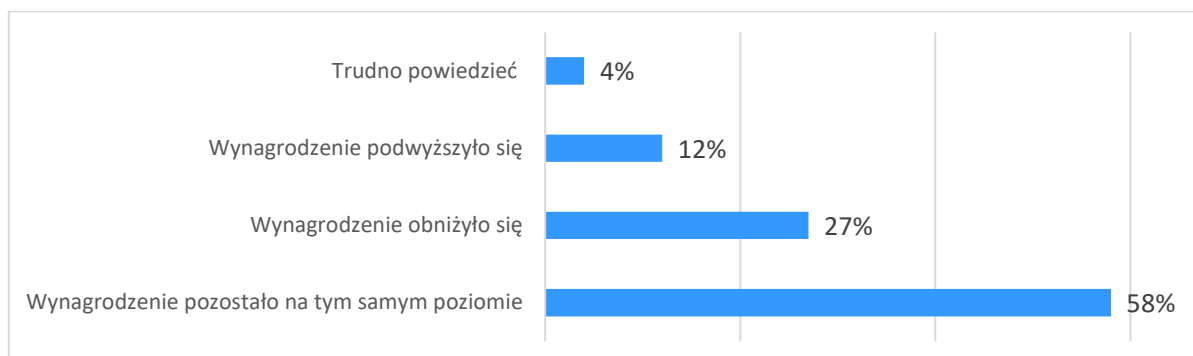

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

2.4 Dochody i obowiązki zawodowe

Pandemia spowodowała zmianę sytuacji ekonomicznej wielu jednostek i podmiotów. Istotne wydało się ustalenie czy ogólna sytuacja ekonomiczna w kraju wpłynęła na zmianę dochodów uzyskiwanych przez pracujących rodziców. Blisko 60 proc. rodziców nie odnotowała zmian w zakresie wynagrodzenia od rozpoczęcia pandemii. Ponad jednej czwartej respondentów wynagrodzenie zostało obniżone (26,7 proc.), a co dziesiątemu pracownikowi wynagrodzenie uległo podwyższeniu (11,7 proc.).

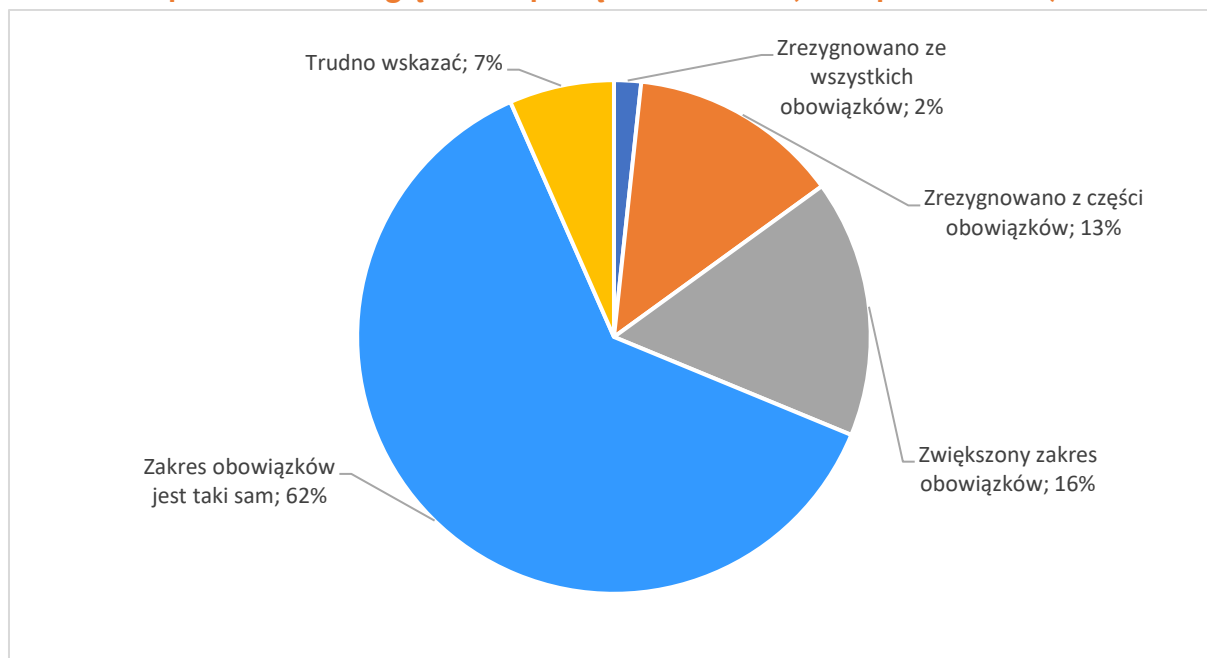
Wykres.25. Zmiana wynagrodzenia w czasie pandemii w ocenie pracujących rodziców (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Czas pandemii wymusił zmiany w zakresie wykonywanych obowiązków służbowych. Część rodziców została zmuszona do rezygnacji z niektórych obowiązków ze względu na konieczność sprawowania pieczy nad dziećmi, inni zostali obciążeni dodatkowymi zadaniami. Na podstawie badania można odnotować, że 62,1 proc. rodziców wykonuje swoje obowiązki zawodowe bez zmian – na poziomie sprzed pandemii. Część pracowników (13,3 proc.) zrezygnowała z niektórych obowiązków zawodowych, a część zatrudnionych rodziców (16,2 proc.) wykonuje obecnie więcej obowiązków zawodowych niż przed pandemią.

Wykres. 26. Zmiany w zakresie wykonywanych obowiązków zawodowych w czasie pandemii ze względu na opiekę nad dziećmi (dane procentowe)

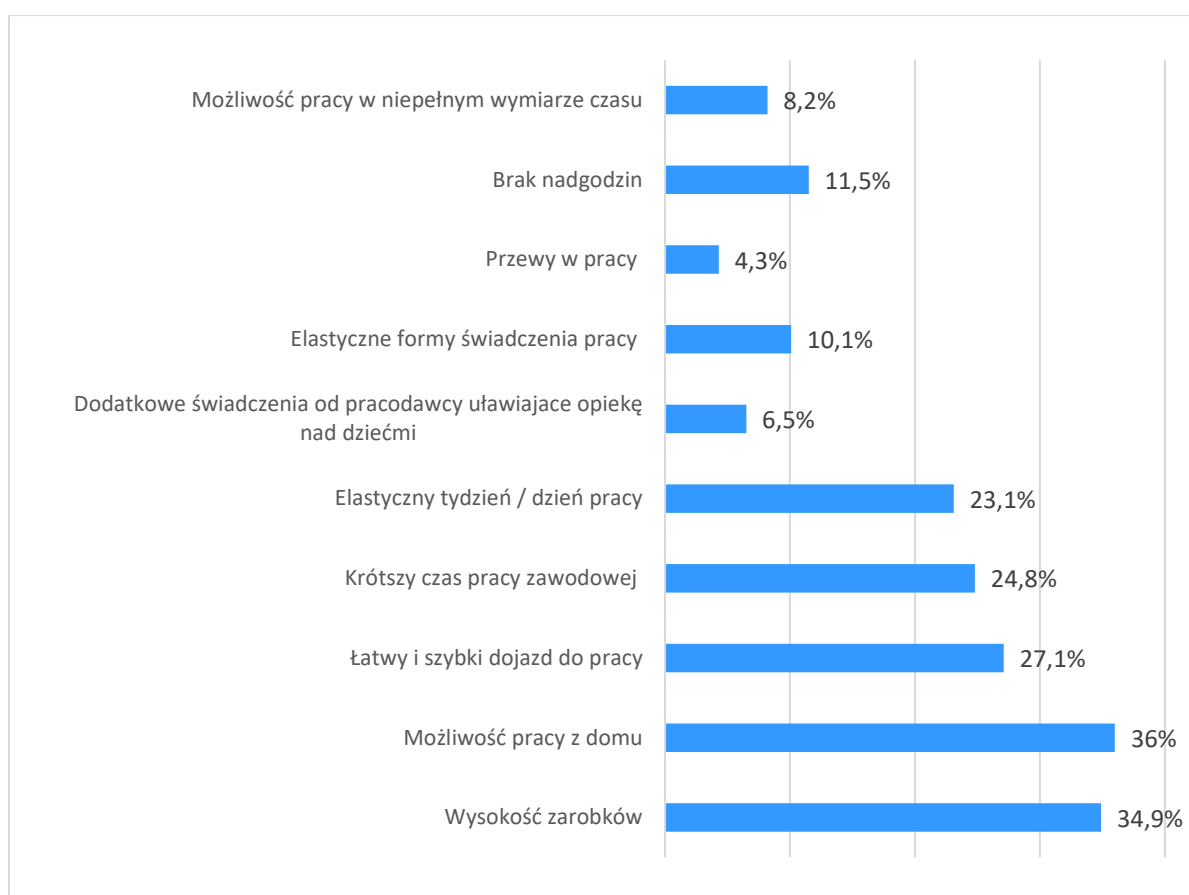
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

2.5 Determinanty wyboru miejsca pracy

Pracujący rodzice są grupą pracowników na rynku pracy, którzy posiadają określone oczekiwania wobec warunków wykonywania pracy. Rodzice muszą codziennie łączyć życie zawodowe z prywatnym i przy wyborze miejsca pracy albo pracodawcy uwzględniają możliwość sprawowania opieki nad dziećmi. Warto jednak zaznaczyć, że pracujący rodzice mogą w różnym zakresie brać pod uwagę możliwość godzenia obowiązków zawodowych z rodzicielskimi. W badaniu podjęto próbę wyznaczenia różnych czynników, które mogą być brane pod uwagę przy wyborze pracy czy

pracodawcy. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie trzech kwestii (czynników), które mają znaczenie przy łączeniu obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Dominujące znaczenie dla pracujących rodziców ma możliwość łączenia (wykonywania) pracy z domu przy obecnych warunkach (36 proc.). Nie mniej ważna (34,9 proc.) jest odpowiednia wysokość zarobków. Ponadto pracujący rodzice wskazywali wśród czynników wyboru pracy również: łatwy i szybki dojazd do pracy (27,1 proc.), długość czasu pracy zawodowej (24,8 proc.), możliwość dostosowania czasu pracy do życia rodzinnego (23,1 proc.), brak nadgodzin (11,5 proc.), elastyczne formy świadczenia pracy (10,1 proc.), możliwość pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy (8,2 proc.) oraz przerwy w pracy (4,3 proc.).

Wykres. 27. Znaczenie czynników wpływających na wybór miejsca pracy ze względu na możliwość łączenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi w opinii rodziców (dane procentowe)*

*Respondenci mieli możliwość wskazania maksymalnie 3 odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

***

- W czasach pandemii znaczna część badanych wykonuje pracę wyłącznie stacjonarnie (ponad 41 proc.).
- 20 proc. badanych pracuje wyłącznie zdalnie, a u 15 proc. dominuje praca zdalna.
- Praca zdalna dominuje u pracowników sektora prywatnego.
- Ponad 80 proc. badanych przed pandemią nie miało doświadczenia w pracy w systemie zdalnym.
- U $\frac{1}{4}$ badanych pandemia spowodowała konieczność większego zaangażowania w pracę.
- Prawie połowa badanych deklaruje zwiększenie czasu, który poświęca na pracę.
- 62 proc. badanych rodziców w czasie pandemii wykonuje swoje obowiązki zawodowe bez zmian.
- U 58 proc. respondentów wynagrodzenie pozostało na tym samym poziomie, a obniżyło się o $\frac{1}{3}$ rodziców wychowujących dzieci.
- Dominującym czynnikiem wyboru miejsca pracy podczas pandemii jest możliwość pracy z domu (36 proc.) oraz wysokość zarobków (35 proc.).

3. OBOWIĄZKI DOMOWE I OPIEKA NAD DZIEĆMI W CZASIE PANDEMII

Do czasu wybuchu pandemii praca zdalna była traktowana jako bonus, a nawet jako pewien przywilej dostępny dla wybranych zawodów lub firm. Osoby pracujące w systemie „*home office*” często wskazują na liczne udogodnienia, ale również i wady związane z tym typem pracy. Przede wszystkim praca w domu wymaga posiadania odpowiednich warunków lokalowych, technicznych oraz ogromnej umiejętności organizacji zajęć i nie zawsze jest przez pracowników oczekiwana. Z drugiej strony do jej podstawowych zalet zaliczyć należy oszczędność czasu, którego nie poświęca się na dojazdy, możliwość jej świadczenia w dowolnym miejscu oraz elastyczny czas wykonywania obowiązków. O ile dwa pierwsze czynniki są oczywiste, to elastyczny czas pracy nie jest tożsamy z pracą zdalną, aczkolwiek często jej towarzyszy.

Mimo wszystkich korzyści i wad praca „*home office*” w połączeniu w elastycznym czasem wykonywania obowiązków jest szansą do zachowania jakże pożądanej równowagi między wykonywaniem obowiązków zawodowych i rodzicielskich, co szczególnie cenią kobiety.

Epidemia w wielu instytucjach i organizacjach wymusiła pracę w domu. W wielu przypadkach czas pracy został narzucony i pojawił się problem zachowania równowagi pomiędzy pracą zawodową a obowiązkami domowymi. Pandemia spowodowała nowe warunki funkcjonowania rodzin, szczególnie gdy dzieci pozostały w domu i wymagały stałego zaangażowania w wiele zadań, które wcześniej były wykonywane w inny sposób. Rodzice zostali zmuszeni do wykonywania czynności, które w normalnych warunkach były realizowane przez placówki oświatowe oraz wychowawcze oraz z innym podziałem obowiązków pomiędzy osobami sprawującymi pieczę nad dziećmi. Pracujący rodzice musieli przejąć część obowiązków wykonywanych przez szkoły w zakresie nauki swoich dzieci. Dodatkowo powstały nowe zadania, wcześniej nierealizowane przez opiekunów (np. w zakresie pomocy w nauce on-line, gotowanie posiłków, organizowanie czasu wolnego itp.).

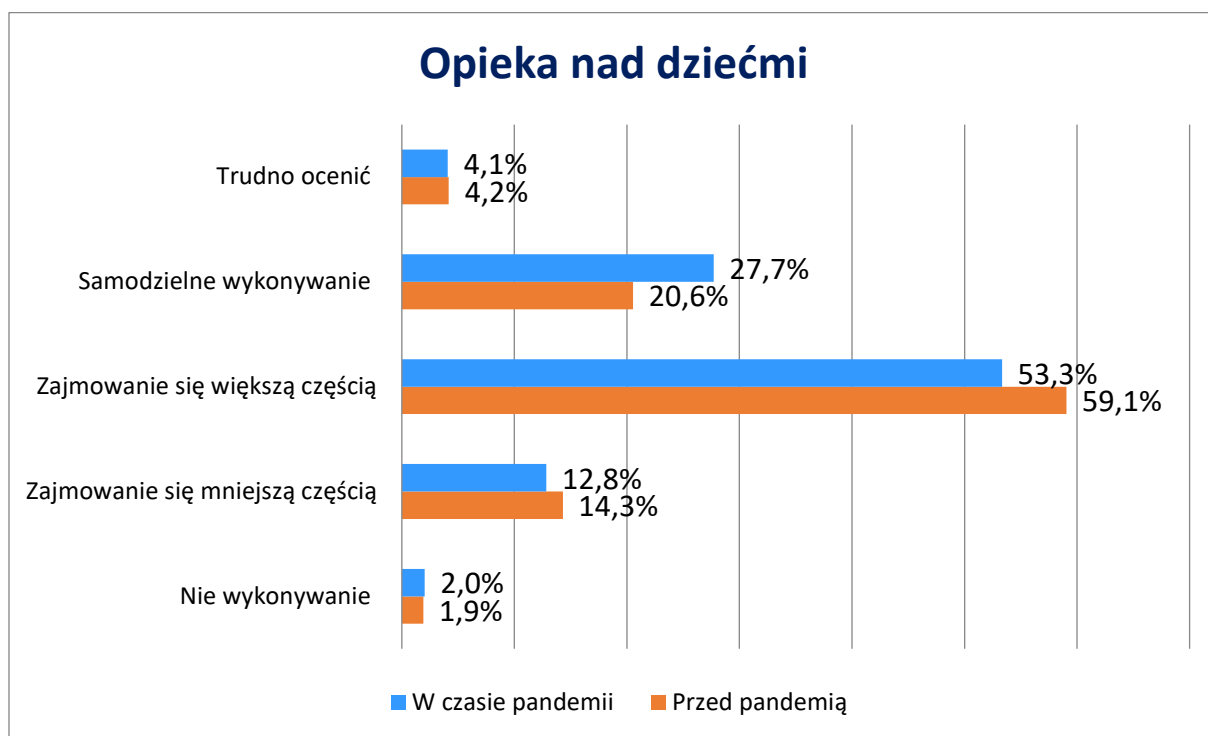
Współcześnie, intensywne życie rodzinne w znacznym stopniu utrudnia realizowanie zadań zawodowych w warunkach pracy „home office”. Wielu rodziców w czasie pandemii musiało z jednej strony zwiększyć swoje zaangażowanie w opiekę nad dziećmi ze względu na stałe przebywanie dzieci w domu, z drugiej strony opiekunowie stanęli przed zadaniem wykonywania pracy zawodowej w zupełnie nowych warunkach świadczenia pracy. Ponadto, pracujący rodzice zostali zmuszeni do poszukiwania nowych sposobów wykonywania ról rodzicielskich w sytuacji, gdy dzieci uczą się zdalnie i stale przebywają w domu, a oni muszą wykonywać pracę stacjonarnie w siedzibach firm, organizacji. Od rozpoczęcia pandemii życie rodzinne uległo znacznej przemianie i wymaga nowego spojrzenia oraz podziału zadań (ról) w rodzinie.

3.1 Obowiązki rodzinne i podział ról

Na tle nowych warunków funkcjonowania rodziny interesującym było ustalenie podziału obowiązków domowych i ról rodzicielskich wykonywanych przed i w czasie pandemii. Ankieta została tak przygotowana, aby ustalić zakres wykonywanych obowiązków w rodzinie przy uwzględnieniu przemian wywołanych pandemią. W badaniu przyjęto do analizy najważniejszą grupę obowiązków tj. sprzątania, robienia zakupów, gotowania, sprawowania opieki nad dziećmi, doglądania edukacji dzieci, organizowania czasu wolnego dzieci, dokonywania napraw i remontów w domu.

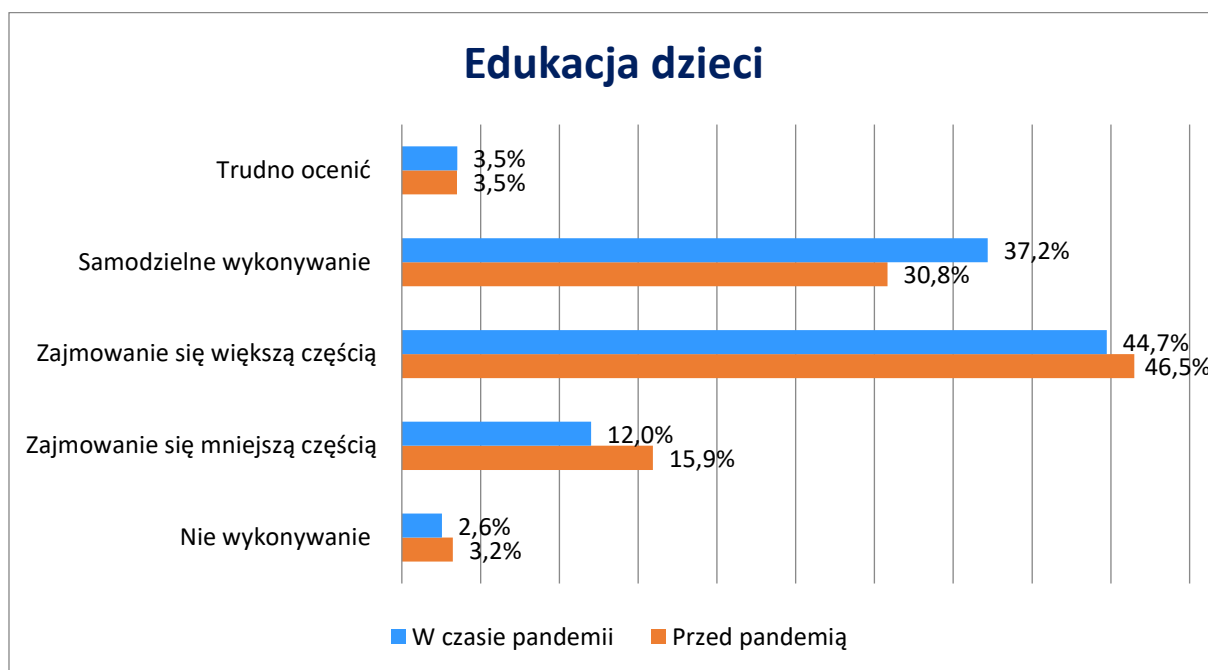
W czasie pandemii można zaobserwować zmiany w podziale wykonywanych obowiązków domowych i ról rodzicielskich. Szczególnie w zakresie opieki nad dziećmi można odnotować, że rodzice dokonali modyfikacji w zakresie sprawowanej pieczy nad dziećmi. Przed pandemią co piąty rodzic wskazywał, że samodzielnie koordynuje opieką nad dziećmi (20,6 proc.). W czasie pandemii prawie co trzeci rodzic ocenił, że pojedynczo opiekuje się dziećmi (27,7 proc.). Podobnie sytuacja wygląda w przypadku edukacji dzieci. Przed pandemią co trzeci rodzic deklarował samotne kierowanie edukacją dzieci (30,8 proc.). Natomiast w czasie pandemii 37,2 proc. opiekunów wskazało, że jednoosobowo nadzorują edukację dzieci.

Wykres. 28. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie opieki nad dziećmi w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

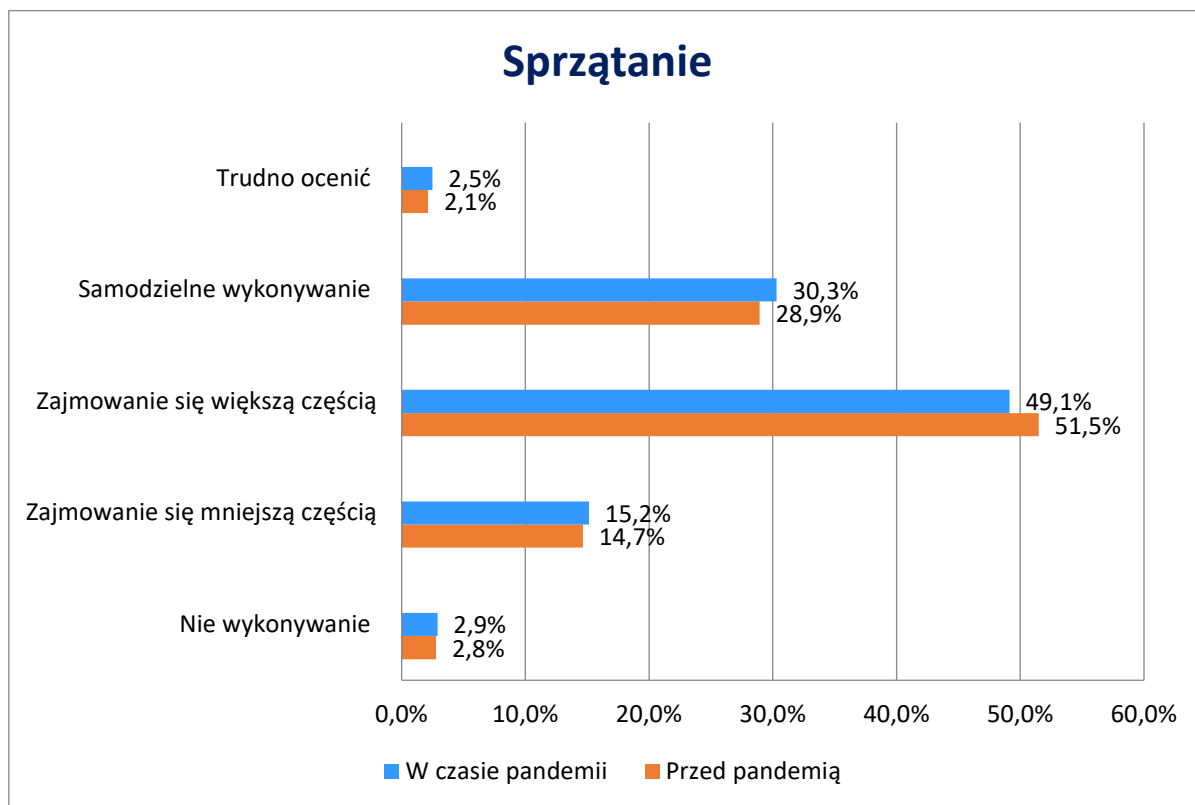
Wykres. 29. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie edukacji dzieci w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

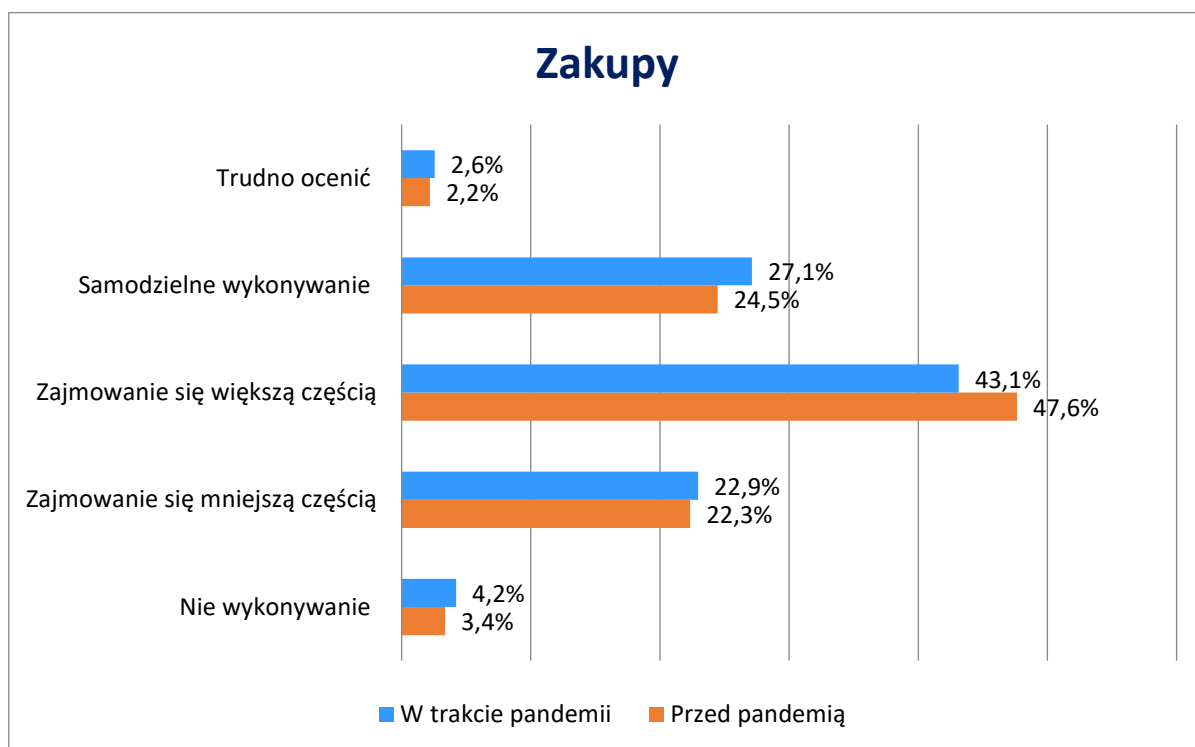
W przypadku sprzątania oraz gotowania nie nastąpiła duża zmiana. Pandemia nie wpłynęła znacząco na zmianę podziału ról w tym zakresie. Nadal to w większości kobiety, albo samodzielnie, albo w większej części wykonują obowiązki domowe, ponieważ pamiętać należy, że wśród ankietowanych ponad 90 proc. stanowią pracujące matki. Większość badanych zarówno przed, jak i w czasie pandemii z większym zaangażowaniem robi porządki w domu (51,5 proc. respondentów przed pandemią oraz 49,1 proc. w czasie pandemii) oraz wykonuje posiłki (39,1 proc. w czasie pandemii oraz 39,4 proc. przed pandemią). W przypadku organizacji posiłków prawie jedna czwarta rodziców jest zaangażowana w samodzielne działania w tym zakresie (37,4 proc. przed pandemią oraz 38,2 proc. w trakcie pandemii). Sytuacja nieco zmieniła się w przypadku robienia zakupów. Od rozpoczęcia pandemii prawie co trzeci respondent dokonuje samodzielnie zakupów. Przed pandemią tylko co czwarty rodzic odpowiadał za dokonywanie zakupów jednoosobowo (27,1 proc. respondentów przed pandemią oraz 24,5 proc. od rozpoczęcia pandemii).

Wykres. 30. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie sprzątania w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

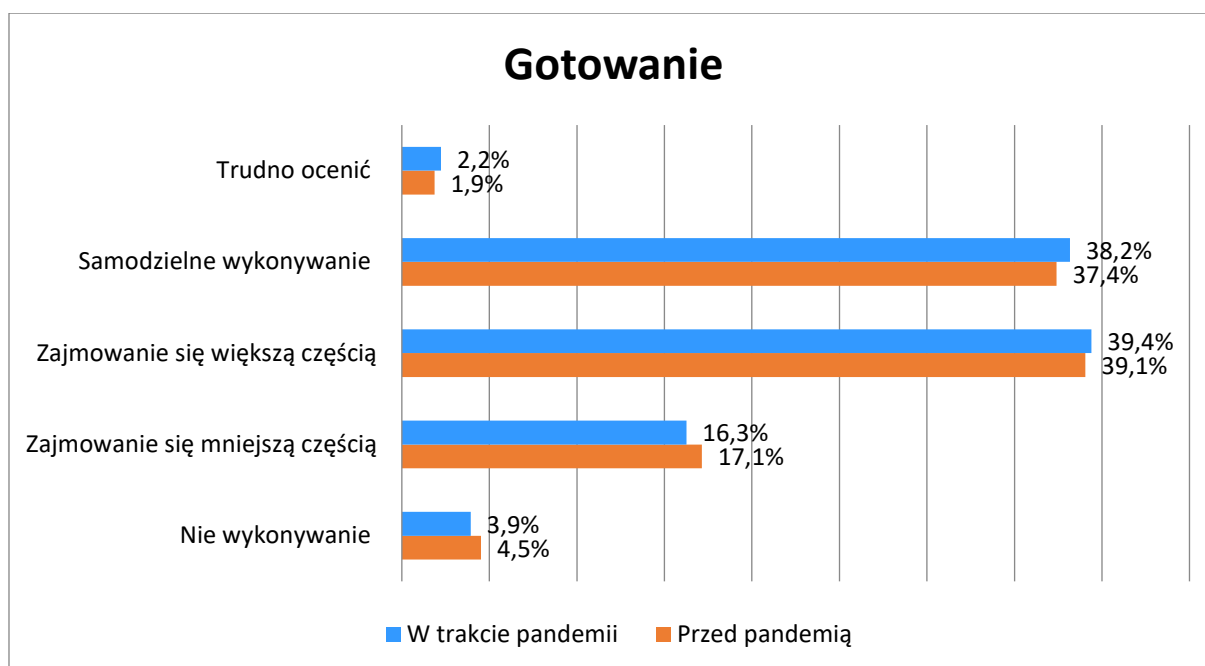
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wykres. 31. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie zakupów w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

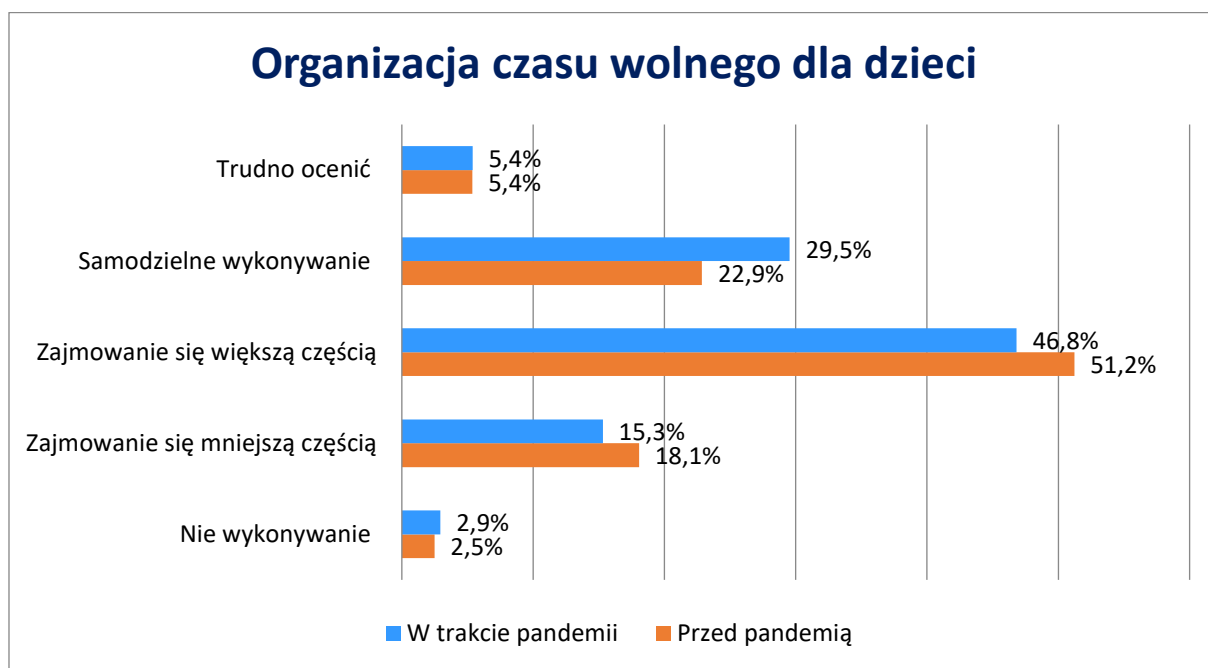
Wykres. 32. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie gotowania w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Znacząca korekta w zakresie zmiany obowiązków domowych nastąpiła w przypadku organizacji czasu wolnego dla dzieci. Przed pandemią tylko co piąty rodzic zajmował się samodzielnie dziećmi w czasie wolnym (22,9 proc.). Od czasu rozpoczęcia pandemii co trzeci rodzic został zmuszony do planowania czasu wolnego swoich dzieci samodzielnie (29,5 proc.). W trakcie pandemii część rodziców stanęła przed faktem, że nie może dzielić tylko obowiązków z innymi osobami i przejęła jednoosobową organizację czasu poza edukacją.

Wykres. 33. Ocena wykonywania obowiązków w zakresie organizacji czasu wolnego dla dzieci w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii (dane procentowe)

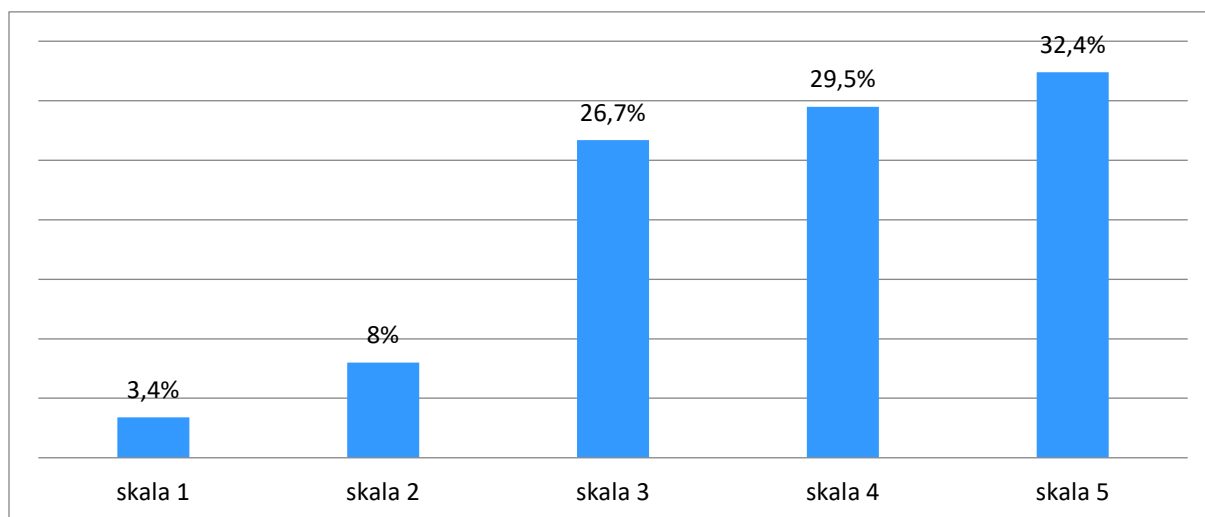
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W poszczególnych rodzinach następuje różny podział obowiązków, co pociąga za sobą niejednakowe zaangażowanie w wykonywanie obowiązków rodzicielskich, jak i długość czasu poświęcanego na opiekę nad dziećmi. Wieloraki podział obowiązków i rozbieżny czas poświęcany na wykonywanie ról rodzicielskich jest dodatkowo potęgowany różnicami w zakresie osiąganych dochodów przez matkę i ojca.

Nowe warunki funkcjonowania rodzin w czasie pandemii zwiększyły znacznie zaangażowanie w opiekę nad dziećmi. Do oceny zaangażowania w opiekę nad dziećmi

wykorzystano pięciostopniową skalę od 1 do 5, gdzie „1” oznaczało, że zaangażowanie w opiekę nad dziećmi znacznie zmniejszyło się, a „5” oznaczało, że zaangażowanie w opiekę nad dziećmi znacznie zwiększyło się. Co trzeci respondent ocenił, że w czasie pandemii jego zaangażowanie w opiekę znacznie zwiększyło się w stosunku do czasu sprzed pandemii (skala 5 – 32,4 proc.). Tylko 3,4 proc. rodziców sprecyzowało, że opieka nad dziećmi znacznie zmniejszyła się, porównując czas sprzed i w trakcie pandemii (skala 1). Podobnie co trzeci respondent wskazał swoje zaangażowanie w opiekę nad dziećmi na poziomie 3 (26,7 proc.) oraz 4 (29,5 proc.).

Wykres. 34. Zaangażowanie w opiekę nad dziećmi w czasie przed i w trakcie pandemii (dane procentowe)*

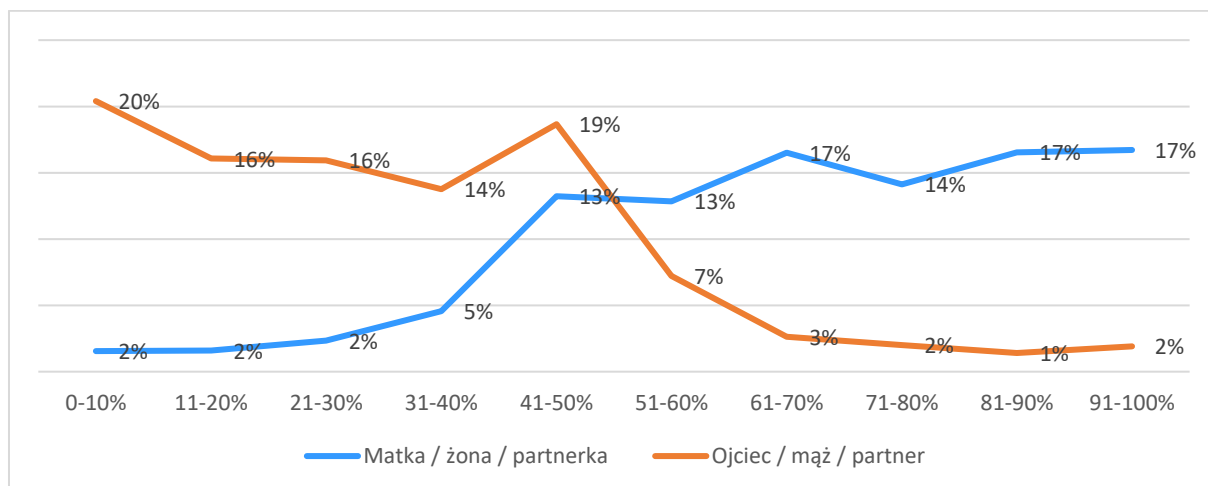
*Skala od 1 do 5; gdzie „1” oznacza, że zaangażowanie w opiekę nad dziećmi znacznie zmniejszyło się, a „5” oznacza, że zaangażowanie znacznie zwiększyło się.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Interesujące było także ustalenie, jak rodzice oceniają swój wkład czasu poświęcanego na opiekę nad dziećmi w stosunku do czasu innych osób, z którymi wspólnie wychowują dzieci. W badaniu poproszono respondentów o wskazanie czasu poświęcanego na wychowanie dzieci z podziałem na matkę i ojca przy założeniu, że całkowity czas opieki nad dziećmi wynosi 100 proc. Badania jasno wskazały, że głównie matki wykonują opiekę nad dziećmi. Łącznie 78 proc. respondentów wskazało, że matki angażują się w opiekę nad dziećmi powyżej 50 proc. całkowitego czasu sprawowania

opieki nad dziećmi. W sumie 85 proc. respondentów wskazało, że aktywny czas opieki nad dziećmi wykonywany jest przez ojców w czasie niższym niż 50 proc. całkowitego czasu sprawowania opieki.

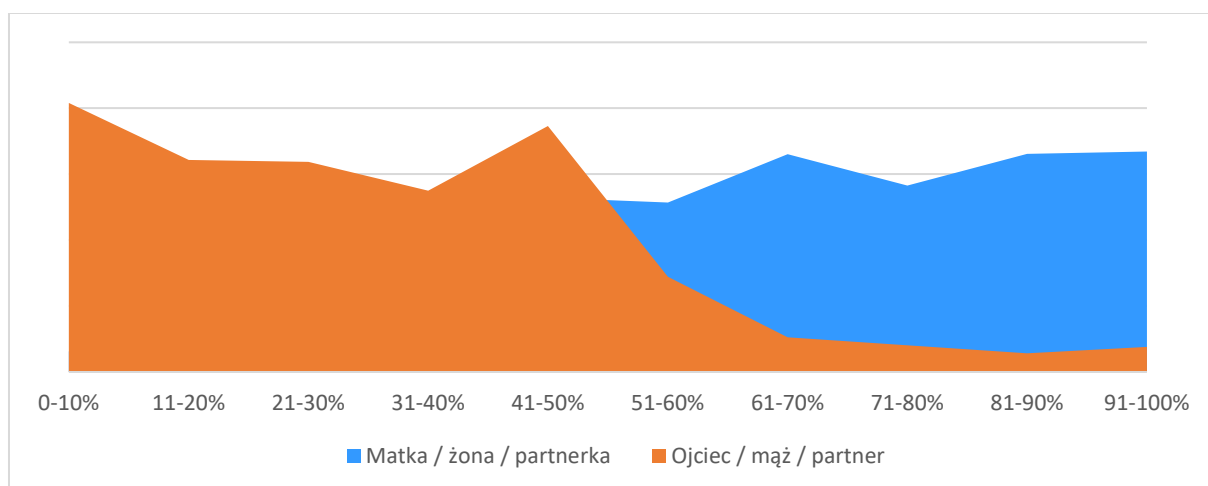
Wykres. 35. Czas poświęcany na opiekę nad dziećmi w podziale na matkę i ojca (dane procentowe)*

*Pytanie Jak Pan(-i) ocenia swój wkład czasu w opiekę nad dziećmi w stosunku do wkładu czasu, który poświęcają na to inne osoby, z którymi wspólnie wychowuje Pan(-i) dziecko/dzieci, przyjmując, że całkowity czas opieki nad dziećmi wynosi 100 proc.?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wykres. 36. Czas poświęcany na opiekę nad dziećmi w podziale na matkę i ojca (dane procentowe)*

*Pytanie Jak Pan(-i) ocenia swój wkład czasu w opiekę nad dziećmi w stosunku do wkładu czasu, który poświęcają na to inne osoby, z którymi wspólnie wychowuje Pan(-i) dziecko/dzieci, przyjmując, że całkowity czas opieki nad dziećmi wynosi 100 proc.?

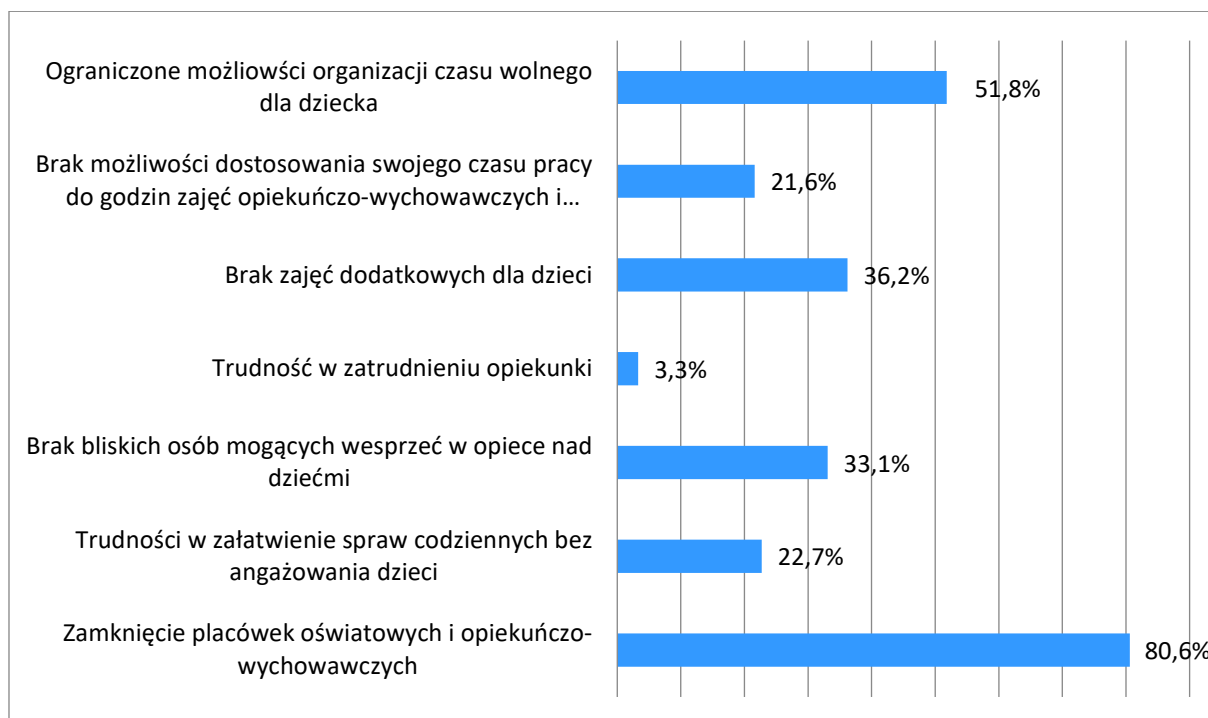
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

3.2 Trudności w opiece nad dziećmi

Istotne dla badania było wskazanie z jakimi trudnościami w opiece nad dziećmi spotykają się pracujący rodzice. Głównym problemem rodziców jest nauka zdalna oraz zamknięcie placówek edukacyjnych i wychowawczych (80,6 proc.). Ponadto rodzice wskazywali na ograniczone możliwości organizacji czasu wolnego dla dzieci (51,8 proc.), trudności w załatwieniu spraw codziennych bez zaangażowania dzieci (22,7 proc.), brak bliskich osób mogących wesprzeć rodziców w opiece nad dziećmi (33,1 proc.). Wiele pracujących rodziców wskazało osobiste doświadczenia z opieką nad dziećmi w czasie pandemii. Najczęściej rodzice wskazywali następujące trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi w czasie pandemii:

- duże zaangażowanie w odrabianie lekcji z dziećmi,
- zmniejszone kontakty rówieśnicze / społeczne,
- dzieci pozostawione same sobie, gdy rodzice muszą iść do pracy,
- problemy emocjonalne w rodzinie,
- obciążenie rodziców zapewnieniem odpowiednim sprzętem do pracy i nauki,
- brak odpowiedniej przestrzeni do pracy i nauki w domu,
- zmiana organizacji obowiązków domowych,
- brak możliwości kontroli nad edukacją zdalną, gdy rodzice wykonują obowiązki zawodowe,
- obniżony poziom nauki szkolnej i przedszkolnej,
- brak wsparcia dla dzieci mających problemy w nauce oraz psychospołeczne,
- brak motywacji do nauki,
- ograniczony dostęp do służby zdrowia,
- ograniczone kontakty rodzinne i przyjacielskie.

Wykres. 37. Trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi w czasie pandemii w opinii pracujących rodziców (dane procentowe)*

*Respondenci mieli możliwość wskazania 3 odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

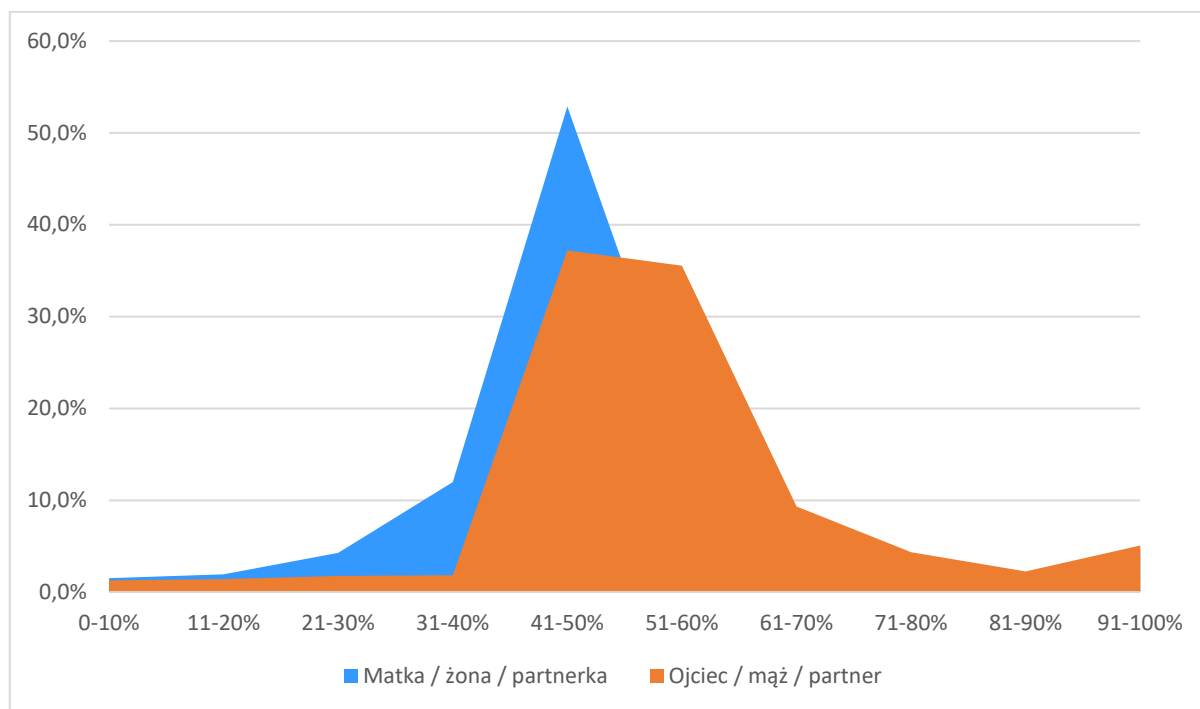
3.3 Dochód a podział ról w rodzinie

W celu pełnej oceny sytuacji pracujących rodziców w badaniu również uwzględniono ocenę sytuacji finansowej rodzin, szczególnie z punktu widzenia udziału poszczególnych rodziców w pozyskiwaniu środków finansowych do budżetu rodzinnego.

W dwóch pytaniach poproszono respondentów o wskazanie optymalnego i rzeczywistego udziału rodziców w gromadzeniu funduszy do wspólnego budżetu. Połowa respondentów wskazała, że matka (żona, partnerka) powinna mieć 41- 50 proc. udział w pozyskiwaniu pieniędzy do budżetu rodzinnego (52,9 proc. wskazań respondentów). W przypadku ojca (męża, partnera) najczęściej respondenci wskazali dwa przedziały pozyskiwania środków pieniężnych, tj. 41-50 proc. (37,2 proc. wskazań respondentów) oraz 51-60 proc. (35,5 proc. wskazań respondentów).

Ocenę optymalnego udziału w tworzeniu budżetu warto zestawić z rzeczywistą oceną dokonaną przez respondentów w zakresie pozyskiwanych środków dla rodziny. Co czwarty respondent (25,1 proc.) wskazał, że udział matki (żony, partnerki) w tworzeniu budżetu rodzinnego jest szacowany na 41-50 proc.. Ponadto 17,8 proc. badanych wskazało, że udział matki w tworzeniu budżetu wynosi 31-40 proc.. W przypadku ojców rzeczywisty szacowany udział w tworzeniu budżetu rodzinnego wynosi 22,2 proc. – w przypadku 41-50 proc. udziału oraz 23,3 proc. – w przypadku 51-60 proc. udziału. Wyniki badań wskazały, że kobiety chciałyby mieć większy udział w tworzeniu wspólnego budżetu, jednak realna sytuacja jest inna. Udział rzeczywisty matek w gromadzeniu wspólnych funduszy jest mniejszy niż optymalny.

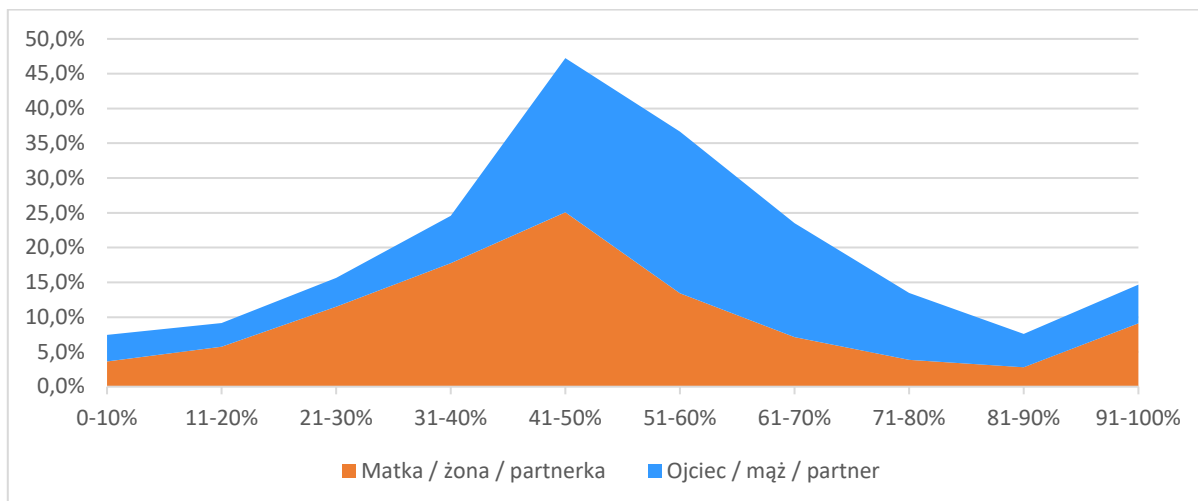
Wykres. 38. Optymalny podział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego (dane procentowe)*

*Pytanie: Jaki podział pozyskiwania środków finansowych w rodzinie jest w Pana(-i) opinii OPTYMALNY, przy założeniu, że budżet rodzinny wynosi 100 proc..

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

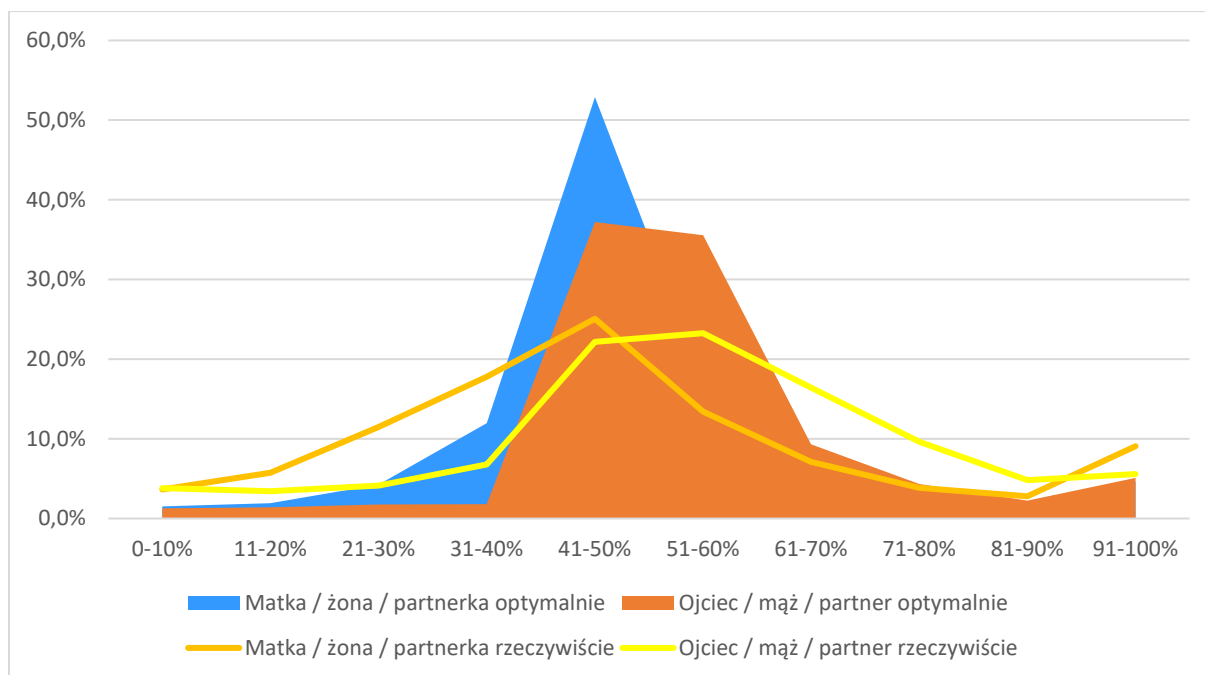
**Wykres. 39. Realny podział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego
(dane procentowe)***

*Pytanie: Jaki podział pozyskiwania środków finansowych występuje obecnie w Pana(-i) rodzinie, przy założeniu, że budżet rodzinny wynosi 100 proc..

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

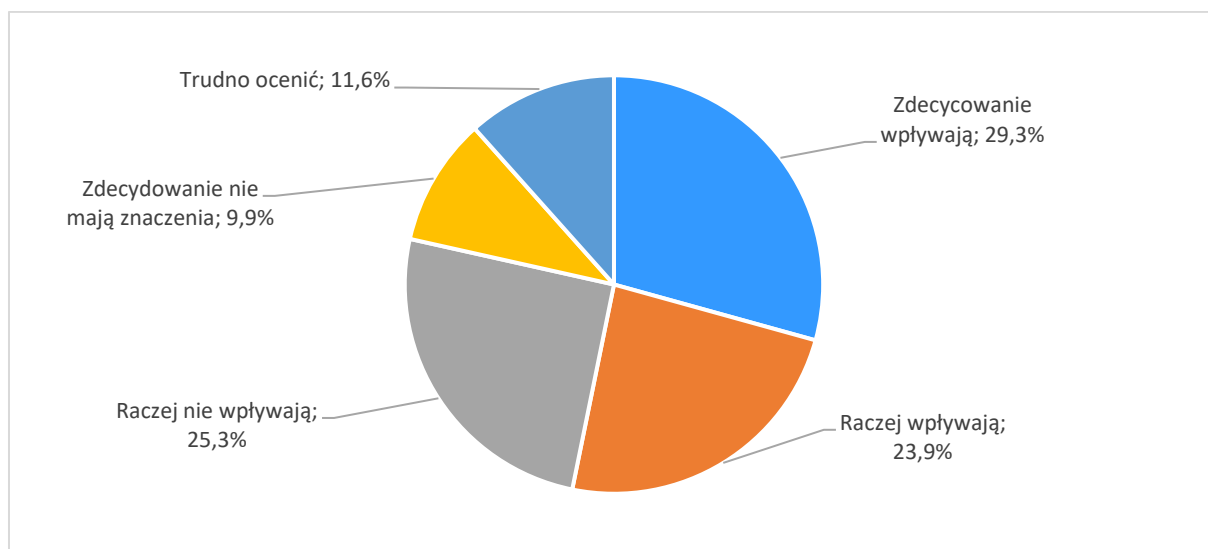
Wykres. 40. Realny i optymalny udział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego w opinii pracujących rodziców (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Podsumowaniem kwestii dotyczących udziału w gromadzeniu wspólnych funduszy do budżetu rodzinnego było pytanie dotyczące relacji pomiędzy wysokością zarobków rodziców a podziałem ról w rodzinie. Ponad połowa pracujących rodziców uważa, że dysproporcje w zarobkach rodziców mogą wpłynąć na podział ról w rodzinach (29,3 proc. uważa, że zdecydowanie wpływa; 23,9 proc. twierdzi, że raczej wpływa). Ponad jedna trzecia rodziców uważa, że różnice w dochodach nie mają znaczenia dla podziału zadań w rodzinie (25,3 proc. uważa, że raczej nie ma znaczenia; 9,9 proc. twierdzi, że nie ma zdecydowanie znaczenia). Ponadto co dziesiąty rodzic nie potrafił wskazać czy różnice w zarobkach poszczególnych rodziców kształtuje podział zadań w rodzinie.

Wykres. 41. Wpływ dysproporcji w zarobkach pomiędzy rodzicami na podział ról w rodzinie. (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

***

- Pandemia umocniła dotychczas funkcjonujący w Polsce podział ról w zakresie wykonywanych obowiązków domowych i rodzicielskich.
- Zarówno w przypadku opieki nad dziećmi, ich edukacji, organizacji czasu wolnego dzieci, czy też wykonywania podstawowych czynności domowych podczas pandemii zauważalne jest większe zaangażowanie kobiet w powyższe czynności.
- Tendencja podziału obowiązków wśród kobiet zmieniła się z zajmowania się większą częścią określonych obowiązków przed pandemią do samodzielnego ich wykonywania w czasie pandemii lub zajmowania się większą częścią.
- U 62 proc. badanych podczas pandemii zwiększyło się zaangażowanie w opiekę nad dziećmi, u 26 proc. pozostało na tym samym poziomie, a zmniejszyło zaledwie u 11 proc..
- Zamknięcie placówek oświatowych i wychowawczych stanowi trudność dla 80 proc. ankietowanych.
- Oczekiwany podział w pozyskiwaniu środków finansowych do budżetu domowego przez kobiety oraz mężczyzn jest w rzeczywistości odmienny na zdecydowaną niekorzyść pań.
- Ponad 50 proc. badanych uważa, że dysproporcje w zarobkach wpływają na podział ról w rodzinie.

4. SZKOŁA W CZASIE PANDEMII W PERSPEKTYWIE PRACUJĄCYCH RODZICÓW

4.1 Oczekiwania rodziców dotyczące funkcjonowania szkół i placówek opiekuńczych w czasie pandemii

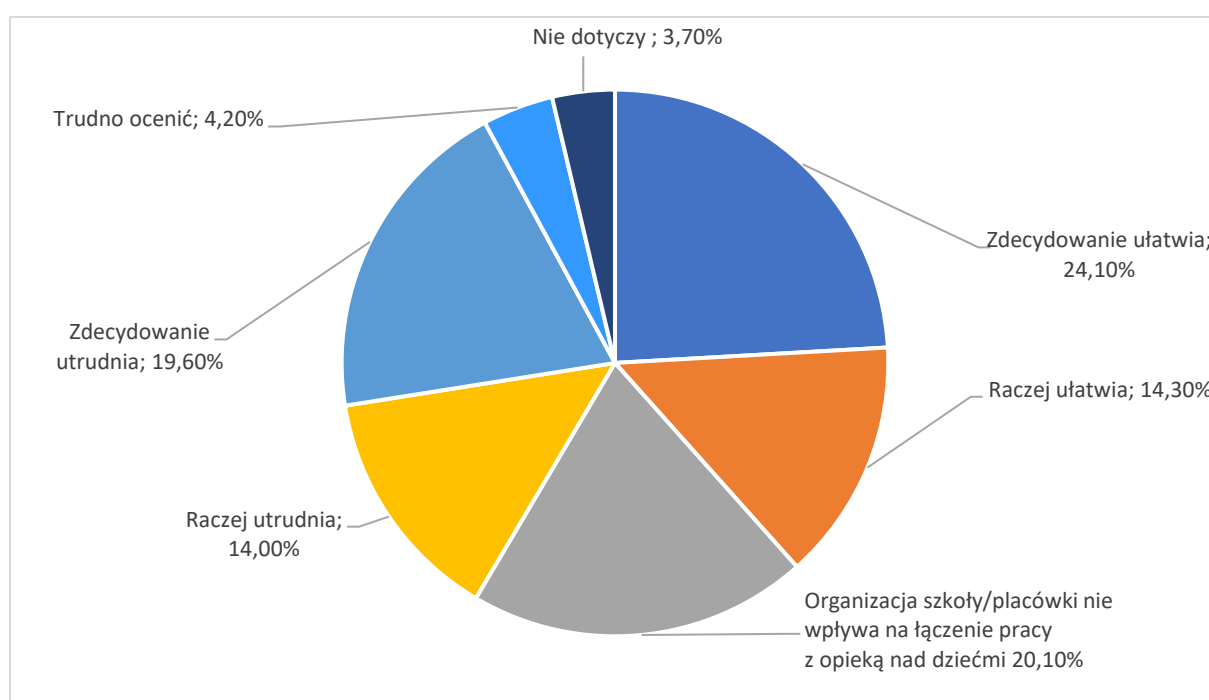
Jednym z nowych wyzwań przed jakimi stanęli pracujący rodzice w obliczu pandemii było znaczne przejęcie procesu edukacji podopiecznych, a w przypadku dzieci młodszych konieczność sprawowania nad nimi pełnej i całodobowej opieki w domach. Od rozpoczęcia epidemii wielokrotnie i w różnym czasie placówki oświatowe oraz wychowawcze były zamykane na naukę stacjonarną i zmuszane do prowadzenia nauki zdalnej lub w trybie „hybrydowym”. W szczególnie trudnej sytuacji zostały postawione szkoły. Konieczne bowiem stało się szybkie dostosowanie do sytuacji i wdrożenie nowych metod nauki na odległość, przy użyciu wielu niewykorzystywanych dotychczas narzędzi. Odmienny sposób działania szkół, przedszkoli i żłobków wymusił także na rodzicach przemiany w zakresie funkcjonowania rodzin.

Zamknięcie placówek oświatowych i opiekuńczych oraz nauka w systemie zdalnym dla większości rodziców okazały się dominującymi trudnościami w opiece nad dziećmi od czasu rozpoczęcia pandemii (80,1 proc. wskazań respondentów). Ponadto 71,5 proc. respondentów wskazało, że otwarcie szkół na naukę stacjonarną mogłoby pomóc w łączeniu życia zawodowego z prywatnym w czasie pandemii. Z punktu widzenia badania istotne wydało się zbadanie jak działanie szkoły wpływa na rodziny oraz jakie są oczekiwania rodziców wobec szkoły w czasie pandemii.

Od marca 2020 roku rodzice zostali zmuszeni do dostosowania swojego życia do warunków funkcjonowania różnego typu placówek oświatowych i wychowawczych. W badaniu poproszono rodziców o wskazanie czy sposób ich organizacji ułatwia łączenie pracy z opieką nad dziećmi oraz czy sprzyja sprawowaniu pieczy nad dziećmi. Wśród rodziców nie można dostrzec zgody wśród oceny organizacji pracy szkół lub placówek wychowawczych. Można odnotować natomiast bardzo dużą rozbieżność odpowiedzi. Co piąty rodzic wskazuje, że szkoła ani nie ułatwia, ani nie utrudnia opieki nad dziećmi w czasie

pandemii (20,1 proc.). 38,4 proc. opiekunów oceniło działania szkoły jako ułatwiające sprawowanie pieczy i wykonywanie pracy zawodowej (24,1 proc. - zdecydowanie ułatwia, 14,3 proc. - raczej ułatwia). 33,6 proc. rodziców uważa, że działalność szkoły utrudnia godzenie pracy zawodowej z życiem prywatnym (14 proc. - raczej nie ułatwia; 19,6 proc. - zdecydowanie nie ułatwia).

Wykres. 42. Ocena działania placówek oświatowych i wychowawczych z punktu widzenia godzenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi (dane procentowe)

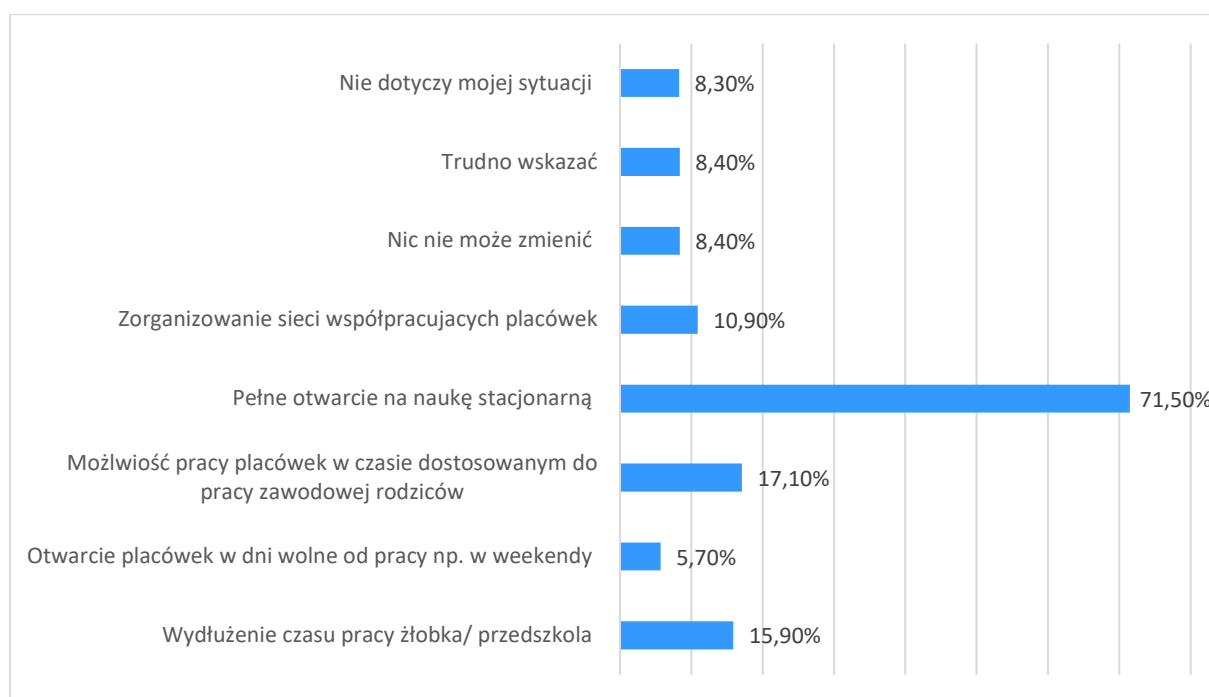

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Rodzice w badaniu wskazywali różne rozwiązania, które ze strony całego systemu edukacji oraz poszczególnych placówek mogłyby ułatwić godzenie/łączenie życia zawodowego z rodzinnym. Dla rodziców największą pomocą byłoby pełne otwarcie szkół na naukę stacjonarną (71,5 proc.). Blisko czterdzieści procent (38,3 proc.) rodziców wskazało również, że szkoły mogłyby rozszerzyć ofertę zajęć dodatkowych i opiekuńczych na terenie placówki. Ponadto opiekunowie są zainteresowani wydłużeniem czasu pracy żłobka/przedszkola w ciągu tygodnia (15,9 proc.) oraz pracą placówek w czasie ruchomym, dostosowanym do pracy rodziców (17,1 proc.). Ponadto co dziesiąty pracownik jest

zainteresowany rozwinięciem sieci współpracujących placówek organizujących wspólnie opiekę nad dziećmi (10,9 proc.).

Wykres. 43. Rozwiązania ułatwiające opiekę nad dziećmi w opinii pracujących rodziców (dane procentowe)*

Odpowiedzi nie sumują się do 100 proc. - respondenci mieli możliwość wskazania 3 odpowiedzi.

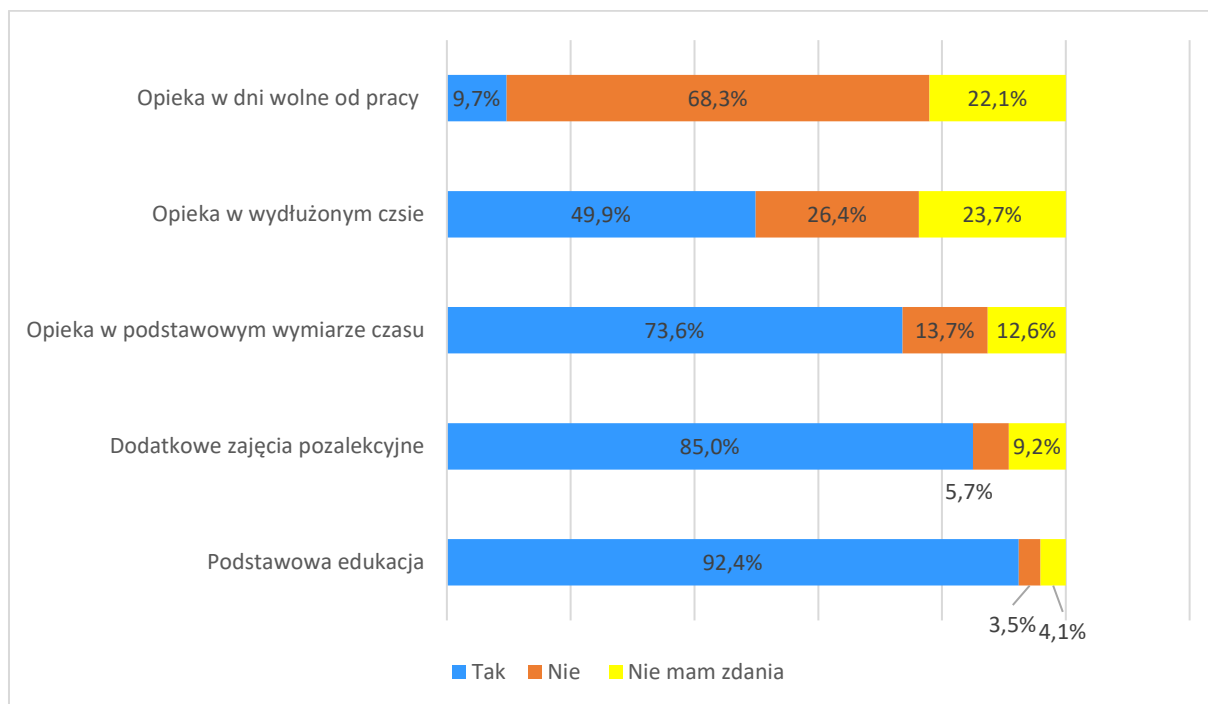
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

4.2 Rola szkół i placówek opiekuńczych w czasie pandemii oczami rodziców

Interesujące na tle dokonujących się przemian w zakresie funkcjonowania całego systemu edukacji było ustalenie jaką rolę zdaniem rodziców powinny pełnić placówki oświatowe i wychowawcze. Rodzice uważają, że szkoły powinny zapewniać głównie edukację dla dzieci (92,4 proc.) w podstawowym wymiarze czasu pracy placówek (73,6 proc.). Ponadto znaczna część rodziców (85 proc.) uważa, że placówki oświatowe powinny organizować również zajęcia pozalekcyjne dla dzieci. Wśród rodziców nie ma także zgody co do opieki nad dziećmi w wydłużonym czasie pracy szkół/ placówek. Połowa rodziców (49,9 proc.) uważa, że placówki powinny zajmować się dziećmi w wydłużonym

czasie pracy, a jedna czwarta (26,4 proc.) jest zdania przeciwnego. Znaczna część opiekunów (68,3 proc.) nie widzi potrzeby działania szkół w dni wolne od pracy np. w weekendy.

Wykres. 44. Oczekiwania wobec szkół i placówek opiekuńczych w ocenie pracujących rodziców (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Warto jednak zauważyć, iż pomimo przemian w zakresie funkcjonowania różnych placówek oświatowych i wychowawczych rodzice nie planują zmieniać podmiotów zajmujących się edukacją swoich dzieci – 89,1 proc. wskazań respondentów.

Wykres. 45. Zmiana szkoły/placówki (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

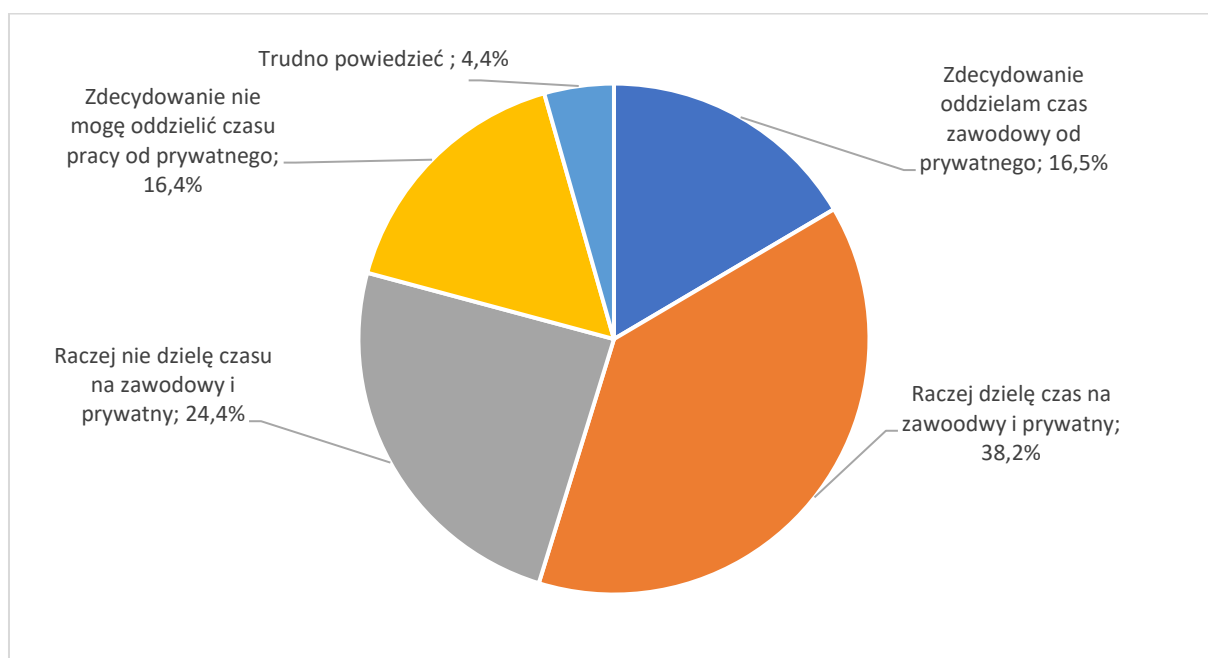
- Zamknięcie placówek oświatowych i opiekuńczych oraz nauka w systemie zdalnym dla większości rodziców okazały się dominującymi trudnościami w opiece nad dziećmi, od czasu rozpoczęcia pandemii (80,1 proc. wskazań respondentów).
- 71,5 proc. rodziców deklaroowało, iż największą pomocą w godzeniu obowiązków zawodowych i opiece nad dziećmi byłoby pełne otwarcie szkół na naukę stacjonarną.
- Rodzice nie są zgodni co do tego, czy organizacja pracy placówek w czasie pandemii ułatwia, czy utrudnia im łączenie pracy z opieką nad dziećmi - dla 38,4 proc. - ułatwia; dla 33,6 –utrudnia.
- Zdaniem 85 proc. rodziców placówki oświatowe mogłyby organizować również zajęcia pozalekcyjne dla dzieci.
- 49,9 proc. uważa, że placówki mogłyby zajmować się dziećmi w wydłużonym czasie pracy.

5. „WORK LIFE BALANCE” W CZASIE PANDEMII

5.1 Równowaga pomiędzy życiem prywatnym i zawodowym wśród rodziców

Pandemia nie wpłynęła znacząco na oddzielenie czasu pracy od prywatnego, pracujących rodziców. Nieco ponad połowa rodziców (54,7 proc.) wskazała, że może podzielić czas na zawodowy i prywatny (16,5 proc. rodziców dokonuje tego w sposób zdecydowany, 38,2 proc. opiekunów w sposób raczej zdecydowany). Około 40 proc. opiekunów nie widzi trudności w rozdzieleniu czasu prywatnego od zawodowego (24,4 proc. rodziców raczej nie dzieli czasu na prywatny i zawodowy, 16,4 proc. opiekunów zdecydowanie nie dokonuje podziału czasu na różne zadania).

Wykres. 46. Ocena możliwości podziału czasu na zawodowy i prywatny przez pracujących rodziców (dane procentowe)

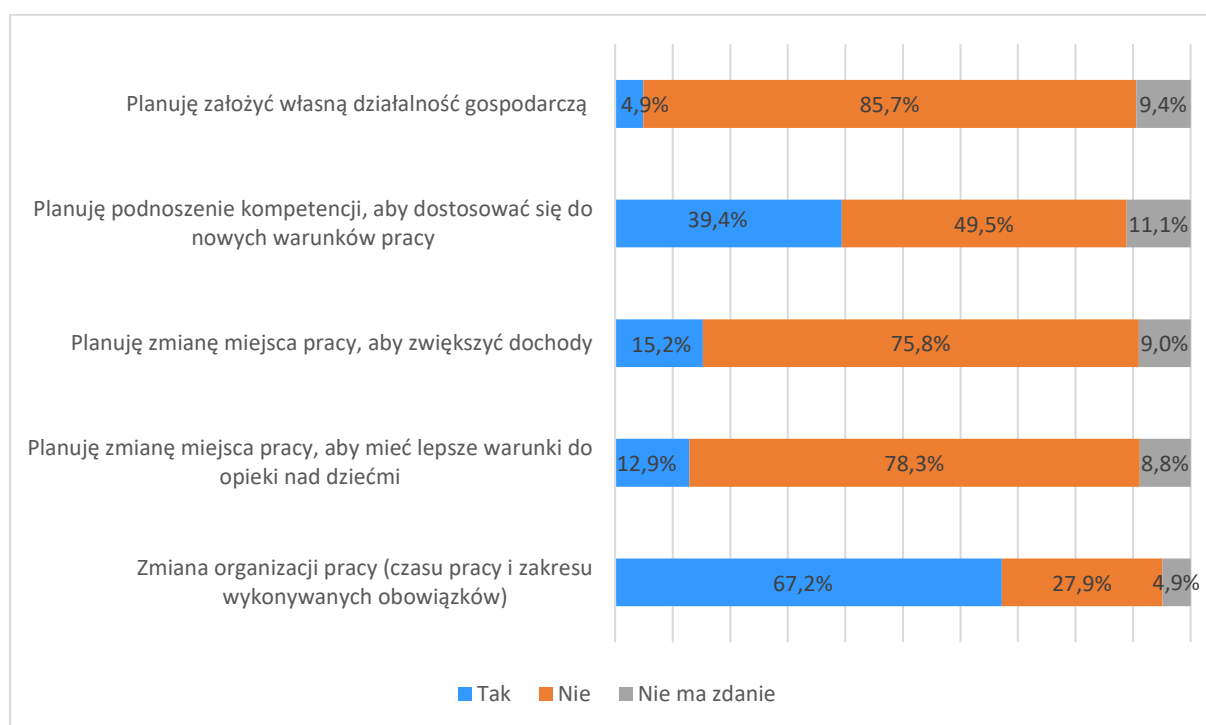

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Nowa, dotychczas niespotykana sytuacja wymusiła zarówno na pracownikach, jak i pracodawcach liczne zmiany. W części przypadków pandemia doprowadziła do zwolnień ze strony pracodawców oraz do rezygnacji z pracy przez pracowników. W wielu przypadkach dokonano korekty w zakresie obowiązków zawodowych, jak i czasu pracy, co

niejednokrotnie było determinowane koniecznością sprawowania opieki nad dziećmi. W ankiecie zamieszczono pytanie, które miało na celu ustalenie jakie zmiany zaszły w życiu zawodowym po zaistnieniu pandemii i czy wpływ na to miała sytuacja rodzinna. Większość respondentów (67,2 proc.) wskazała, że pandemia doprowadziła do przeorganizowania pracy zarówno w zakresie czasu pracy, jak i wykonywanych obowiązków służbowych. Tylko co trzeci pracujący rodzic wskazał, że pandemia nic nie zmieniła w jego życiu zawodowym (27,9 proc.). 15 proc. rodziców planuje zmianę zatrudnienia ze względu na charakter wykonywanej pracy lub trudności w godzeniu życia zawodowego z opieką nad dziećmi (12,9 proc.). Połowa pracujących rodziców planuje podnoszenie swoich kwalifikacji (49,5 proc.), tak aby dostosować się do obecnych warunków świadczenia pracy. Większość rodziców pomimo zmian nie planuje zmiany miejsca pracy, aby mieć lepsze warunki do opieki nad dziećmi (75,8 proc.) oraz, aby zwiększyć swoje dochody (75,8 proc.).

Wykres. 47. Zmiany w życiu zawodowym wywołane pandemią (dane procentowe)

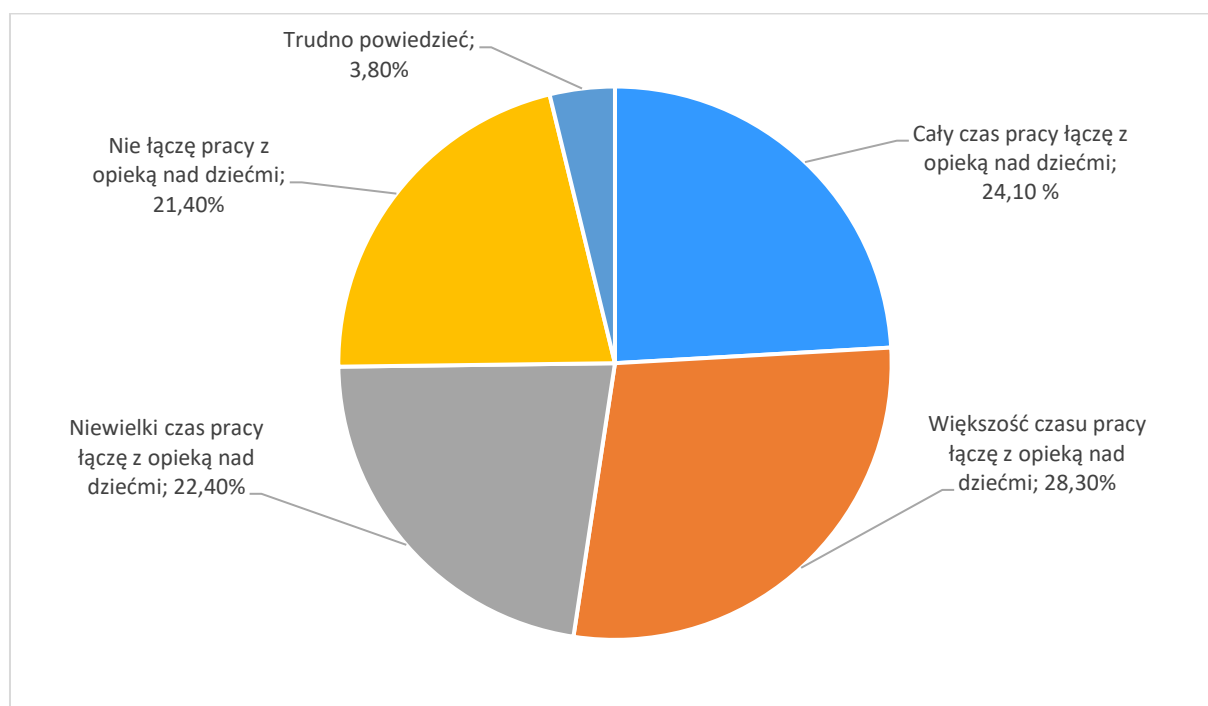
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Pracujący rodzice od czasu rozpoczęcia pandemii znaleźli się w zupełnie nowych warunkach wykonywania opieki nad dziećmi. Stale muszą godzić role rodzica i pracownika. Interesujące z punktu widzenia wykonywanej pracy zawodowej było

ustalenie jak pracujący rodzice godzą obowiązki zawodowe z wykonywaniem pieczy nad dziećmi, zwłaszcza osoby pracujące zdalnie.

Na podstawie badania można wskazać, że rodzice praktykują różne metody łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi. Trudno jest wskazać jedną dominującą technikę / sposób godzenia opieki z wykonywaniem pracy. Większość rodziców (73,8 proc.) łączy czas pracy z opieką nad dziećmi. Prawie co czwarty rodzic (22,4 proc.) wskazał, że niewielki czas swojej pracy zawodowej łączy z opieką nad dziećmi. Jedna czwarta rodziców (24,1 proc.) oceniła, że cały czas pracy łączy z równoczesną opieką nad dziećmi. Tylko co piąty rodzic (21,4 proc.) całkowicie oddziela czas pracy od czasu poświęcanego na opiekę nad dziećmi.

Wykres. 48. Równoczesne wykonywanie obowiązków zawodowych z opieką nad dziećmi (dane procentowe)

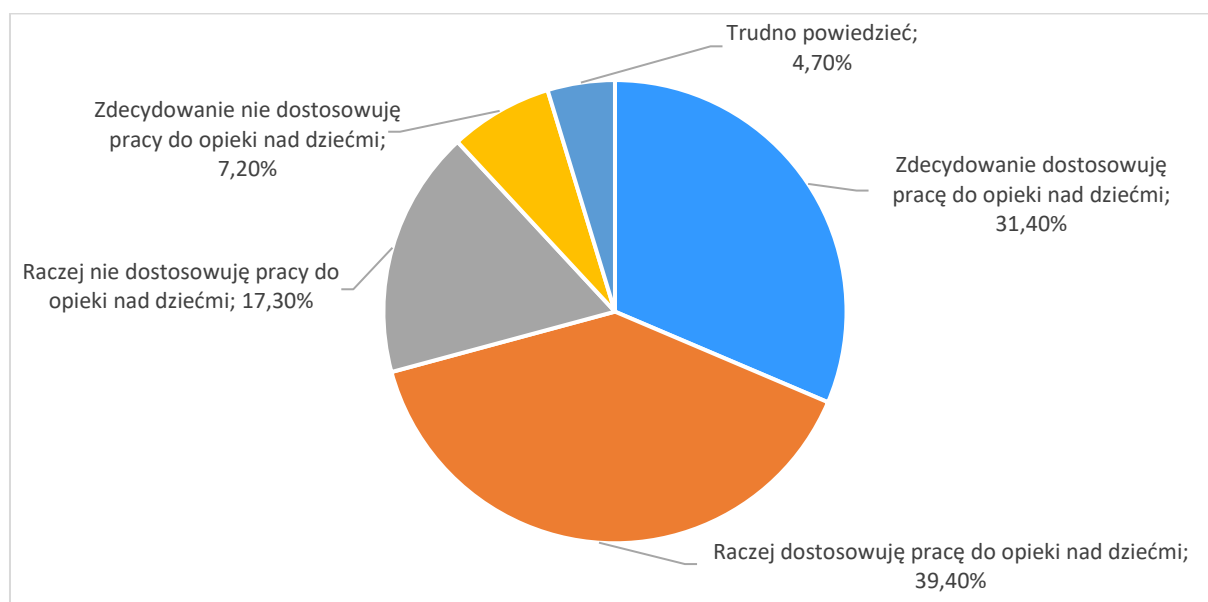
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wyniki badań pokazały, że 37,8 proc. osób pracujących wyłącznie w systemie zdalnym równocześnie zajmuje się dziećmi, a 39 proc. „pracowników on-line” większość czasu pracy łączy z opieką nad dziećmi. U osób, u których dominuje system zdalny sytuacja wygląda podobnie – 31 proc. badanych równocześnie pracuje i zajmuje się

dziećmi, a 47 proc. ankieterów większość czasu pracy zawodowej łączy z opieką. Tylko 2,5 proc. badanych, którzy pracują wyłącznie zdalnie i 2,6 proc., u których dominuje praca zdalna nie łączy równoczesnego wykonywania obowiązków służbowych z opieką nad dziećmi.

Rodzice w różny sposób radzą sobie z koniecznością świadczenia pracy i równoczesnym zajmowaniem się dziećmi. Większość rodziców (70,8 proc.) dostosowuje swoją pracę do opieki, a tylko jedna czwarta respondentów (24,5 proc.) nie dostosuje pracy do opieki nad dziećmi. Badania wskazały, że większość rodziców łączy czas pracy z opieką nad dziećmi dostosowując pracę do ról rodzicielskich.

Wykres. 49. Ocena dostosowania pracy do opieki nad dziećmi (dane procentowe)

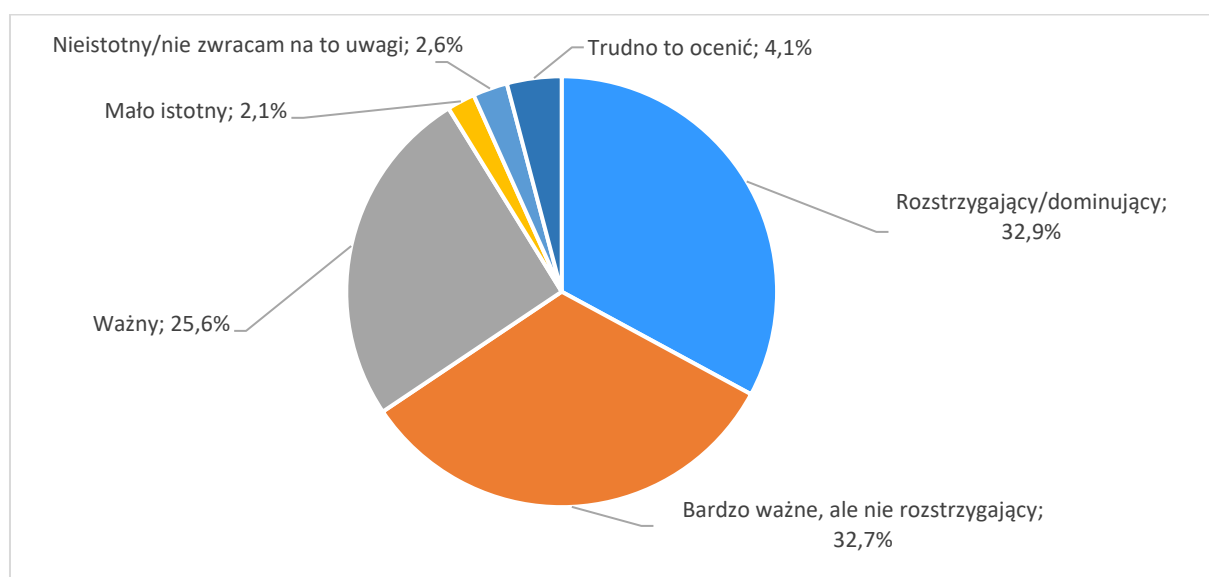
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Wyniki badań pokazały, że 37,8 proc. osób pracujących wyłącznie w systemie zdalnym równocześnie zajmuje się dziećmi, a 39 proc. większość czasu pracy łączy z opieką nad dziećmi. U osób, u których system zdalny dominuje – sytuacja wygląda podobnie. 31 proc. badanych równocześnie pracuje i zajmuje się dziećmi, a 47 proc. większość czasu pracy zawodowej łączy z opieką. Tylko 2,5 proc. badanych, którzy pracują wyłącznie zdalnie i 2,6 proc., u których dominuje praca zdalna nie łączy równoczesnego wykonywania obowiązków służbowych z opieką nad dziećmi.

W warunkach pandemii dla rodziców najważniejsza stała się możliwość wykonywania pracy z domu (36 proc.) oraz możliwość odpowiednich dochodów (34,9 proc.). Z pewnością jest to efekt zamknięcia wielu placówek oświatowych i wychowawczych, co wymusza na opiekunach sprawowanie stałej pieczy nad dziećmi oraz zwiększony zakres obowiązków rodzicielskich, związany między innymi z edukacją dzieci. Jedna trzecia rodziców wskazała również możliwość elastycznego dnia lub tygodnia pracy jako ważny przy wyborze pracy. Należy wskazać, że pomimo rozwinięcia pracy zdalnej, nadal rodzice zwracają uwagę na łatwy i szybki dojazd do pracy oraz różne formy organizacji pracy dostosowane do ich potrzeb (elastyczne formy świadczenia pracy, brak nadgodzin itp.).

Uzupełnieniem kwestii dotyczących czynników wyboru pracy było ustalenie jakie znaczenie ma możliwość godzenia pracy zawodowej z życiem prywatnym. Dominująca część rodziców (90 proc.) zwraca uwagę przy wyborze pracy na sposobność łączenia życia zawodowego z prywatnym. Co trzeci rodzic (32,9 proc.) wskazuje, że możliwość godzenia opieki nad dziećmi z pracą zawodową jest rozstrzygająca i dominująca. Dla podobnego odsetka pracowników (32,7 proc.) jest to ważne, ale nie rozstrzygające. Tylko dla 10 proc. rodziców możliwość godzenia pracy z obowiązkami rodzinnymi nie ma znaczenia (jest mało istotne lub nieistotne).

Wykres. 50. Znaczenie możliwości godzenia pracy zawodowej z życiem prywatnym dla wyboru pracy (dane procentowe)

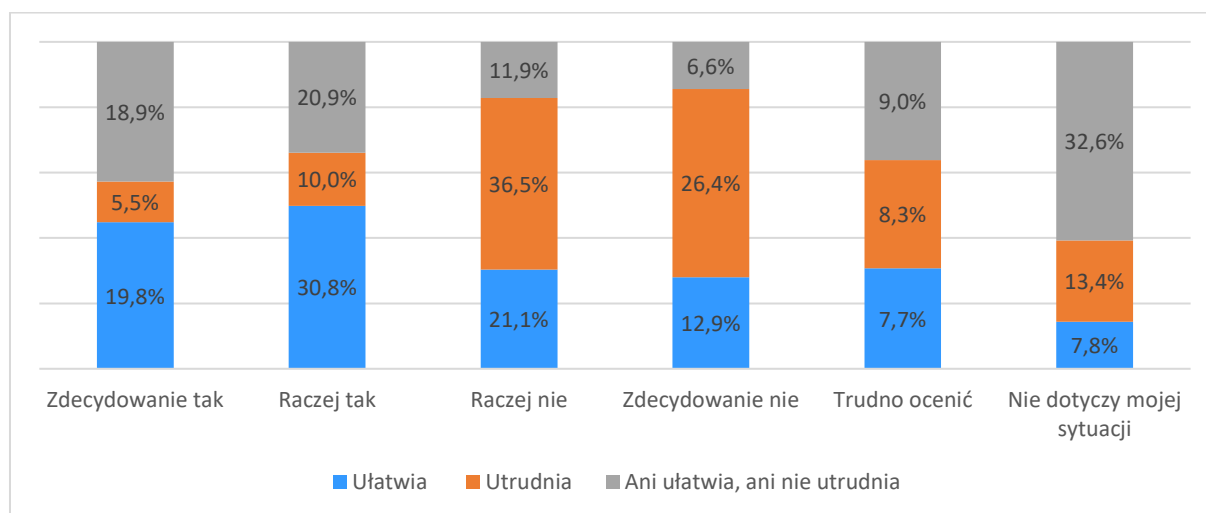
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

5.2 Oczekiwania rodziców wobec pracodawców w zakresie wsparcia opieki nad dziećmi

Niezwyczajnie ważnym aspektem w kontekście łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi było ustalenie jakie narzędzia mogą być oferowane przez pracodawców jako wsparcie w godzeniu życia zawodowego z prywatnym dla pracujących rodziców. W badaniu przyjęto jedną skalę dla ustalenia czy pracodawca ułatwia, utrudnia czy nie wpływa na możliwość godzenia życia zawodowego z rodzinnym.

Pracujący rodzice ocenili, że pracodawcy w większości przypadków ułatwiają/stwarzają warunki do łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi. Dla połowy rodziców (50,6 proc.) pracodawcy ułatwiają łączenie pracy z obowiązkami rodzicielskimi. Właściwie ten sam odsetek rodziców pracujących (44,7 proc.) uważa, że pracodawca nie utrudnia opieki nad dziećmi w połączeniu z obowiązkami zawodowymi.

Wykres. 51. Ocena działania pracodawcy ze względu na możliwość łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi (dane procentowe)

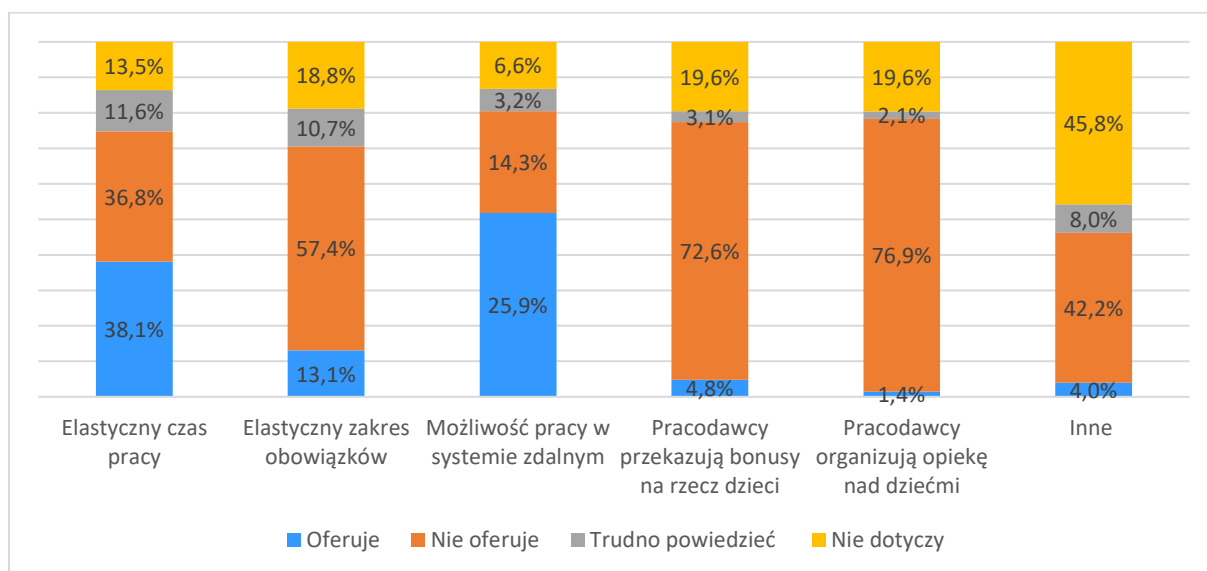

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W ankiecie zostały przygotowane dwa pytania, których celem było ustalenie narzędzi i metod wprowadzanych przez pracodawców i wspierających pracowników w zakresie wykonywania pieczy nad dziećmi. Współcześnie, w ocenie pracujących rodziców pracodawcy najczęściej oferują elastyczny czas pracy oraz możliwość pracy w systemie

zdalnym. Pracodawcy nie dają możliwości korzystania z elastycznego zakresu obowiązków, nie przekazują „bonusów” na rzecz dzieci tj. np. dopłat do przedszkola lub edukacji dzieci oraz nie organizują opieki nad dziećmi z ramienia pracodawcy. Ponad jedna czwarta rodziców ma możliwość pracy w systemie zdalnym (25,9 proc.). Pracy w systemie „home office” nie ma 14,3 proc. pracujących rodziców. 38,1 proc. rodziców ma możliwość pracy w elastycznym czasie, ale tylko 13,1 proc. pracowników ma możliwość elastycznego ustalania zakresu obowiązków służbowych. Znaczna część pracodawców nie przekazuje żadnych bonusów na rzecz dzieci, które mogłyby ułatwić sprawowanie pieczy i obowiązków zawodowych (72,6 proc.).

Wykres. 52. Oferowane przez pracodawcę formy wspierania opieki nad dziećmi (dane procentowe)*

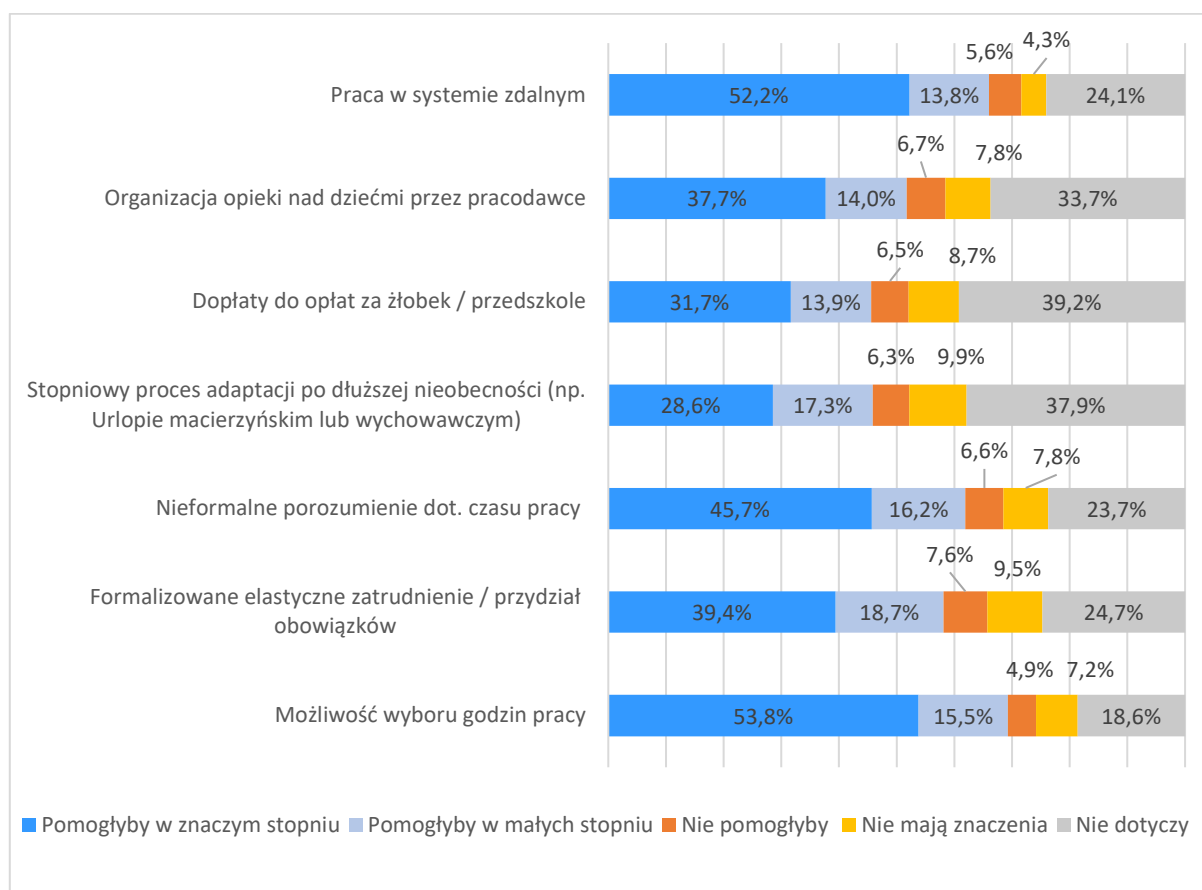
**Bonusy rzecz dzieci czyli dopłaty do wydatków na edukację lub opiekę dzieci.*

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W opinii badanych, pracodawcy mogliby pomóc swoim pracownikom w łączeniu pracy zawodowej z opieką nad dziećmi poprzez następujące działania: możliwość wyboru godzin pracy, elastyczne ujęcie w regulaminie pracy form zatrudnienia oraz przydziału obowiązków, nieformalne porozumienia dotyczące czasu pracy, wydłużony proces adaptacji powrotu do pracy po dłuższej nieobecności, dopłaty do opłat za przedszkole/żłobek, zorganizowanie form opieki nad dziećmi (np. firmowe przedszkola) oraz poprzez pracę w systemie zdalnym. Zdaniem pracujących rodziców pomocne byłoby stosowanie przez pracodawcę swobodnych godzin pracy (53,8 proc. pomocne

z znacznym stopniu, 15,5 proc. pomocne w małym stopniu), czy wdrożenie systemu pracy zdalnej (52,2 proc. pomocne z znacznym stopniu, 13,8 proc. pomocne w małym stopniu). Dla pracowników ważne są także nieformalne porozumienia dotyczące czasu pracy – pomogłyby one w znacznym stopniu 45,7 proc. ankietowanych, a w małym stopniu 16,2 proc. badanych. Dla pracowników nie mają znaczenia formalne regulacje pracy ujęte w regulaminie, które dotyczą elastycznych form zatrudnienia oraz przydziału obowiązków (9,5proc.), ani stopniowy proces adaptacji po dłuższej nieobecności w pracy (9,9 proc.). Dla prawie co dziesiątego nieistotna jest również organizacja opieki nad dziećmi poprzez prowadzenie firmowych placówek opiekuńczych (7,8 proc.) oraz dopłaty do żłobka /przedszkola (8,7 proc.).

Wykres. 53. Ocena narzędzi wprowadzanych przez pracodawców dla pracujących rodziców, pomagających w opiece nad dziećmi (dane procentowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

***

- 41 proc. rodziców w czasie pandemii nie jest w stanie oddzielać czasu pracy od prywatnego.
- Pandemia spowodowała konieczność zmian w życiu zawodowym, które u 67,2 proc. rodziców dotyczą modyfikacji organizacji pracy, zarówno w zakresie czasu pracy, jak i wykonywanych obowiązków służbowych.
- Aktywni zawodowo rodzice chcą dostosowywać się do zmiennych warunków pracy, między innymi poprzez podnoszenie kompetencji (39,4 proc.).
- 12,9 proc. rodziców planuje zmianę zatrudnienia ze względu na trudności w godzeniu życia zawodowego z opieką nad dziećmi.
- Pracujący rodzice stosują różne strategie w wykonywaniu obowiązków zawodowych i opiekowania się dziećmi. Większość z nich (70,8 proc.) dostosowuje pracę do opieki nad dziećmi.
- Zaledwie 2,5 proc. badanych, którzy pracują wyłącznie zdalnie i 2,6 proc., u których dominuje praca zdalna nie łączy równoczesnego wykonywania obowiązków służbowych z opieką nad dziećmi.
- Dla 91 proc. ankietowanych przy wyborze pracy niezwykle ważna jest możliwość godzenia jej z obowiązkami domowymi, a dla 33 proc. jest to czynnik rozstrzygający.
- Połowa pracodawców ułatwia/stwarza warunki do godzenia pracy i życia zawodowego.

- Pracodawcy oferują różne narzędzia/instrumenty ułatwiające „*work life balance*” - najczęściej stosowana jest praca w system zdalnym (26 proc.) oraz elastyczny czas pracy (38 proc.).
- Pracownicy oczekiwali, aby pracodawcy zapewniali rodzicom możliwość wyboru godzin pracy (54 proc.), czy pracę w systemie zdalnym 52 proc. W uzyskaniu „*work life balance*” pracownikom pomogłyby także nieformalne porozumienia dotyczące czasu pracy (46 proc.) oraz organizacja opieki nad dziećmi przez pracodawcę (38 proc.).

WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE

W marcu 2021 roku zostały przygotowane badania, których celem była ocena sytuacji pracujących rodziców w czasie pandemii. Badania zostały tak opracowane, aby zdiagnozować badany problem z trzech płaszczyzn, tj. determinant świadczenia pracy, rodziny przez pryzmat zakresu i podziału obowiązków rodzicielskich oraz szkoły w kontekście stwarzania warunków do wychowywania dzieci przez aktywnych zawodowo rodziców. Połączenie trzech płaszczyzn dało podstawę do zdiagnozowania warunków łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi w czasie pandemii i umożliwiło rozpoznanie warunków funkcjonowania rodzin w czasie pandemii.

Pandemia wymusiła na wielu podmiotach i pracownikach zorganizowanie pracy poza siedzibą firmy, głównie w miejscu zamieszkania pracownika. Znaczna liczba pracowników stanęła przed faktem zmiany warunków pracy, zarówno w zakresie wykonywanych obowiązków, jak i czasu pracy. Ponadto wiele osób musiało podjąć nowe wyzwanie związane z wprowadzaniem nowych technologii, jak i urządzeń do pracy. Pandemia uruchomiła proces przemian w wykonywanej pracy na wielu płaszczyznach, niezbędne wydało się zbadanie i opisywanie zjawisk z tym związanych zarówno od strony całego rynku pracy, jak poszczególnych podmiotów. Badania umożliwiły zebranie informacji o przemianach dotyczących warunków świadczenia pracy oraz warunków funkcjonowania rodzin.

Jednym z nowych wyzwań, przed jakimi stanęli pracujący rodzice w obliczu pandemii, było znaczne przejęcie procesu edukacji podopiecznych, a w przypadku dzieci młodszych konieczność sprawowania nad nimi pełnej i całodobowej opieki w domach. Od rozpoczęcia epidemii wielokrotnie i w różnym czasie placówki oświatowe oraz wychowawcze były zamykane na naukę stacjonarną i zmuszane do prowadzenia nauki zdalnej lub w trybie tzw. „hybrydowym”. W szczególnie trudnej sytuacji zostały postawione szkoły. Konieczne bowiem stało się szybkie dostosowanie do sytuacji i wdrożenie nowych metod nauki na odległość, przy użyciu wielu niewykorzystywanych dotychczas narzędzi. Odmienny sposób działania szkół, przedszkoli i żłobków wymusił także na rodzicach przemiany w zakresie funkcjonowania rodzin.

Podsumowując badanie można stwierdzić, że rodzice radzą sobie z godzeniem pracy zawodowej z opieką nad dziećmi w nowych warunkach pandemicznych. Pandemia wymusiła na rodzicach znalezienie się w zupełnie nowych okolicznościach. Badania przedstawiły sytuację pracujących rodziców z perspektyw: wykonywania pracy zawodowej, funkcjonowania rodziny, sprawowania opieki nad dziećmi oraz środowiska szkoły. Rodzice przystosowali się do nowej sytuacji, jednak wskazują wiele problemów od strony organizacji (wykonywania) pracy, zwiększonej ilości obowiązków rodzicielskich oraz zasad działania różnych placówek oświatowo-wychowawczych.

Najważniejsze wnioski:

- W czasie pandemii dominuje praca w systemie stacjonarnym (ponad 40 proc.). Praca w systemie zdalnym jest stosowana znacznie częściej niż dotychczas, ale w różnym zakresie. Pracujący rodzice często wskazują na potrzebę upowszechniania pracy z domu. Praca „*home office*” jest wskazywana jako czynnik ułatwiający i wspomagający łączenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym i jest elementem rozwoju idei „*work life balance*”.
- Rodzice wskazywali na małe doświadczenie w pracy w formie zdalnej, która wiązała się m.in. ze zmianą zakresu obowiązków i czasu pracy. Ponad 83 proc. ankietowanych nie miało doświadczenia w pracy zdalnej przed pandemią. Praca zdalna jest w większości wykonywana w sektorze prywatnym. Nowe warunki pracy spowodowały wzrost zaangażowania oraz czasu poświęcanego na pracę. Z pewnością jest to efekt nie tylko pracy w nowych warunkach, ale również konieczność zdobywania nowych umiejętności i kompetencji na wielu płaszczyznach np. obsługi nowych urządzeń i programów. Ponadto pracujący rodzice mają świadomość, że będą musieli podnosić swoje kwalifikacje tak, aby dostosować się do wypełniania zadań w innych warunkach, w wielu przypadkach – w zmienionym zakresie obowiązków służbowych.
- Pandemia przyczyniła się do uświadomienia nowych determinant, wpływających na wybór pracodawcy oraz wykonywanej pracy. Dla pracujących rodziców ważne jest, aby praca lub pracodawca stwarzała dogodne warunki do łączenia pracy z obowiązkami rodzicielskimi. Jednak nie mniej ważna jest wysokość zarobków oraz czas dojazdu do

pracy. Możliwość pracy z domu (*home office*) jest dla większości rodziców bardzo ważna w sytuacji pandemii. Rodzice są zainteresowani upowszechnianiem takiej formy pracy na większą skalę.

- Pandemia umocniła dotychczasowy podział obowiązków domowych. Badania pokazały, że znaczną większość obowiązków domowych i rodzicielskich wykonują kobiety. Przed wybuchem epidemii kobiety wykonywały je albo samodzielnie, albo w zdecydowanej większości. Po wybuchu pandemii wykonują je zdecydowanie częściej samodzielnie. W dłuższej perspektywie czasowej będzie miało to ogromne znaczenie społeczno-gospodarcze. 62 proc. badanych zadeklarowało, że ich zaangażowanie w opiekę nad dziećmi zwiększyło się. U 5200 badanych pandemia wymusiła przeorganizowanie – czasu i zakresu wykonywanych obowiązków.
- Większość rodziców chciałby, aby udział w gromadzeniu budżetu rodzinnego był równy zarówno od strony kobiet, jak i mężczyzn. Jednak realna ocena udziału w tworzeniu budżetu rodzinnego jest nieco inna. Dominuje znaczenie dochodów mężczyzn w budżecie rodzinnym. Dlatego można odnotować, że dysproporcje w zarobkach wpływają na podział ról pełnionych w rodzinie. Kobiety zostały obciążone większym zakresem obowiązków rodzinnych, co znacząco wpływa na ich możliwości zarobkowe. W takiej sytuacji niezwykle istotne jest stwarzanie warunków dla godzenia życia zawodowego z prywatnym, tak aby kobiety mogły łatwo godzić swoje obowiązki zawodowe i opiekuńcze. Jest to szalenie ważne zadanie zarówno dla pracodawców, jak i dla władz publicznych, w szczególności w tworzeniu regulacji prawnych.
- Dla ponad 72 proc. badanych łączenie pracy z obowiązkami rodzicielskimi jest trudne, w tym bardzo trudne dla 41 proc. ankietowanych. Dużym problem dla rodziców w czasie pandemii było i jest zamknięcie szkół oraz nauka zdalna. Rodzice mają bardzo różne doświadczenia w zakresie działania szkół w czasie pandemii i u zdecydowanej większości badanych organizacja systemu edukacji w pandemii wymusiła nowe zadania. Nauka zdalna jest dla wielu pracujących rodziców bardzo trudna i pociąga za sobą szereg dotychczas niewykonywanych czynności związanych np. z dodatkową nauką z dziećmi, organizacją sprzętu, gotowaniem posiłków, organizacją czasu wolnego. Rodzice zostali zmuszeni do przejęcia części procesu edukacji swoich dzieci oraz wydłużenia zakresu dokonywanej opieki nad dziećmi w ciągu dnia. Sposób organizacji systemu edukacji i zorganizowanej opieki nad dziećmi nie ułatwia godzenia pracy

zawodowej z opieką nad dziećmi. Tu ważna jest opinia pracujących rodziców na temat zakresu działania placówek oświatowo-wychowawczych. Pracujący rodzice oczekują, że placówki oświatowo-wychowawcze będą działać nie tylko w zakresie podstawowej edukacji, ale również będą zapewniać zajęcia dodatkowe (pozalekcyjne) w wydłużonym czasie pracy. Zwiększony zakres działania szkół mógłby szczególnie matkom ułatwić wykonywanie pracy zawodowej.

- Prawie połowa rodziców nie jest w stanie oddzielić czasu pracy od sprawowanej opieki nad dziećmi. Większość rodziców dostosowuje pracę do opieki nad dziećmi. Zdaniem rodziców większość pracodawców raczej ułatwia godzenie życia zawodowego z rodzinnym. Pracujący rodzice oczekują stosowania różnych form/narzędzi dostosowujących pracę do sprawowania opieki nad dziećmi. W opinii badanych, pracodawcy mogliby pomóc swoim pracownikom w łączeniu pracy zawodowej z opieką nad dziećmi poprzez następujące działania: możliwość wyboru godzin pracy, elastyczne ujęcie w regulaminie pracy form zatrudnienia oraz przydziału obowiązków, nieformalne porozumienia dotyczące czasu pracy.

Można zauważyć, że pomimo ogromnych trudności rodzice wypracowali swoje indywidualne strategie radzenia sobie z pandemią, przemianami w pracy zawodowej i nowymi wyzwaniami w opiece nad dziećmi. Większość rodziców dostosowuje swoją pracę do opieki nad dziećmi. Jednak część rodziców, aby sprostać nowej rzeczywistości musiała zrezygnować z części obowiązków i dostosować czas pracy do opieki nad dziećmi, szczególnie w sytuacji zamknięcia placówek oświatowo-wychowawczych. Rodzice oceniają, że pracodawcy w większości przypadków ułatwiają łączenie pracy z wychowywaniem dzieci. Największym wsparciem dla pracujących rodziców byłoby stosowanie przez pracodawcę swobodnych godzin pracy oraz wdrożenie systemu pracy zdalnej. Nie bez znaczenia byłoby też tworzenie dogodnej atmosfery, ułatwiającej nieformalne porozumienia dotyczące czasu pracy i zakresu obowiązków, dostosowywanych do zmieniających się warunków otoczenia.

Wskazywane wnioski powinny być uwzględniane zarówno przez pracodawców, system edukacji, jak i w ogólnie tworzonych przepisach prawa normujących zasady świadczenia i wykonywania pracy przez pracujących rodziców. Pandemia pokazała zupełnie inną perspektywę życia zawodowego i rodzinnego. Współczesny rynek pracy oraz

pracodawcy powinni zwracać uwagę na możliwość osiągnięcia równowagi pracowników na wielu płaszczyznach. Praca nie powinna rozwijać się kosztem życia prywatnego, szczególnie w przypadku pracujących rodziców. Aktywni zawodowo rodzice chcą wykonywać swoją pracę zawodową, jednak warunki świadczenia pracy muszą dawać możliwość sprawowania opieki na dziećmi w nowych okolicznościach. Odgórnie tworzone przepisy pracy dotyczące rynku pracy oraz działania poszczególnych pracodawców powinny być przyjazne dla rodziców. Niezbędne wydają się być szczegółowe unormowania zasad pracy zdalnej (z domu) oraz czasu pracy. Przepisy prawne powinny również stwarzać warunki do podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla pracujących rodziców oraz możliwości sfinansowania/dofinansowania zakupu nowych urządzeń czy specjalnych programów niezbędnych do wykonywania pracy zawodowej oraz komunikacji. Powinna również zostać otwarta dyskusja nad zakresem działania systemu edukacji oraz zasad jego organizacji. Warto, aby szkoły w nowych warunkach zastanowiły się nad rozszerzeniem zakresu swojego działania. Poszczególni pracodawcy powinni, w zależności od charakteru swojej działalności, rozwijać elastyczne, dostosowane do potrzeb pracowników formy świadczenia pracy przy wsparciu w podnoszeniu kwalifikacji i umiejętności swoich pracowników.

Współczesny rynek pracy powinien podążać w kierunku zachowania równowagi między życiem zawodowym i prywatnym. Wydaje się, że wprowadzanie życie idei „*work life balance*” jest niezbędne dla kobiet. Aktywnie zawodowo matki stoją przed wyzwaniem pogodzenia pracy zawodowej i prowadzenia gospodarstwa domowego. Na zachowanie równowagi między pracą i życiem rodzinnym ma wpływ nie tylko sam pracownik (rodzic), ale w szerszym zakresie także pracodawca, władze lokalne i instytucje rządowe. W skali makroekonomicznej, instytucje rządowe mogą zapewniać odpowiednie działanie systemu podatkowego i systemu ubezpieczeń społecznych, ale również działanie opieki zdrowotnej i regulacji w zakresie polityki społecznej. Na poziomie regionalnym/lokalnym, ważne jest zapewnienie odpowiedniego systemu komunikacji, działania placówek oświatowych i wychowawczych czy zapewnienia dostępu do opieki medycznej. Na najniższym poziomie, „*work life balance*”, jest kształtowane przez samych pracodawców poprzez organizację warunków pracy, jak i przez wspieranie karier zawodowych swoich pracowników. Pracodawcy mogą w celu złagodzenia konfliktów ról pracowników/aktywnych zawodowo rodziców, wprowadzać programy umożliwiające godzenie pracy z życiem prywatnym. Takie programy mogą zawierać szereg innowacyjnych sposobów organizacji pracy.

Nie bez znaczenia jest tu również wspieranie płacowe oraz pozapłacowe rodzin. Pandemia pokazała, że zadowolenie z życia rodzinnego oraz zawodowego jest niezbędne dla łagodzenia konfliktów na linii praca-dom oraz do przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, poczucia bezpieczeństwa na zajmowanym stanowisku, jak i konieczne do rozwoju osobistego pracowników.

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1.	Badana populacja	8
WYKRES 2.	Płeć	9
WYKRES 3.	Wiek respondentów	10
WYKRES 4.	Wykształcenie respondentów	11
WYKRES 5.	Liczba dzieci na wychowaniu a wykształcenie respondentów	11
WYKRES 6.	Miejsce zamieszkania	12
WYKRES 7.	Województwo	13
WYKRES 8.	Staż pracy respondentów	13
WYKRES 9.	Formy zatrudnienia	14
WYKRES 10.	Zatrudnienie w sektorach	15
WYKRES 11.	Korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu konieczności opieki nad dziećmi	15
WYKRES 12.	Sytuacja ekonomiczna w rodzinie	16
WYKRES 13.	Sytuacja ekonomiczna a korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu opieki nad dziećmi	17
WYKRES 14.	Zamieszkiwanie we wspólnym gospodarstwie domowym	18
WYKRES 15.	Liczba dzieci na wychowaniu	18
WYKRES 16.	Liczba dzieci na wychowaniu a korzystanie ze świadczenia opiekuńczego w czasie pandemii z tytułu opieki nad dziećmi	20
WYKRES 17.	Rodzaj placówki oświatowej i opiekuńczej	21
WYKRES 18.	Formy świadczenia pracy przez rodziców w czasie pandemii zw. na miejsce świadczenia pracy	23
WYKRES 19.	Doświadczenie w zakresie wykonywania pracy w systemie zdalnym przed pandemią	24
WYKRES 20.	Zaangażowanie w pracę w czasie pandemii w ocenie pracujących rodziców	25
WYKRES 21.	Czas poświęcany na wykonywanie pracy zawodowej w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	26
WYKRES 22.	Porównanie oceny stopnia zaangażowania w pracę z czasem poświęcanym na wykonywanie pracy w pandemii	26

WYKRES 23.	Satysfakcja z życia zawodowego	27
WYKRES 24.	Porównanie czasu poświęcanego na pracę z zadowoleniem z pracy	28
WYKRES 25.	Zmiana wynagrodzenia w czasie pandemii w ocenie pracujących rodziców	28
WYKRES 26.	Zmiany w zakresie wykonywanych obowiązków zawodowych w czasie pandemii ze względu na opiekę nad dziećmi	29
WYKRES 27.	Znaczenie czynników wpływających na wybór miejsca pracy ze względu na możliwość łączenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi w opinii rodziców	30
WYKRES 28.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie opieki nad dziećmi w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	34
WYKRES 29.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie edukacji dzieci w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	34
WYKRES 30.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie sprzątania w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	35
WYKRES 31.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie zakupów w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	36
WYKRES 32.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie gotowania w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	36
WYKRES 33.	Ocena wykonywania obowiązków w zakresie organizacji czasu wolnego dla dzieci w czasie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii	37
WYKRES 34.	Zaangażowanie w opiekę nad dziećmi w czasie przed i w trakcie pandemii	38
WYKRES 35.	Czas poświęcany na opiekę nad dziećmi w podziale na matkę i ojca	39
WYKRES 36.	Czas poświęcany na opiekę nad dziećmi w podziale na matkę i ojca	39
WYKRES 37.	Trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi w czasie pandemii w opinii pracujących rodziców	41
WYKRES 38.	Optymalny podział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego	42
WYKRES 39.	Realny podział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego	43
WYKRES 40.	Realny i optymalny udział w pozyskiwaniu funduszy do budżetu rodzinnego w opinii pracujących rodziców	43
WYKRES 41.	Wpływ dysproporcji w zarobkach pomiędzy rodzicami na podział ról w rodzinie	44
WYKRES 42.	Ocena działania placówek oświatowych i wychowawczych z punktu widzenia godzenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi	47

WYKRES 43.	Rozwiązania ułatwiające opiekę nad dziećmi w opinii pracujących rodziców	48
WYKRES 44.	Oczekiwania wobec szkół i placówek opiekuńczych w ocenie pracujących rodziców	49
WYKRES 45.	Zmiana szkoły/placówki	49
WYKRES 46.	Ocena możliwości podziału czasu na zawodowy i prywatny przez pracujących rodziców	51
WYKRES 47.	Zmiany w życiu zawodowym wywołane pandemią	52
WYKRES 48.	Równoczesne wykonywanie obowiązków zawodowych z opieką nad dziećmi	53
WYKRES 49.	Ocena dostosowania pracy do opieki nad dziećmi	54
WYKRES 50.	Znaczenie możliwości godzenia pracy zawodowej z życiem prywatnym dla wyboru pracy	55
WYKRES 51.	Ocena działania pracodawcy ze względu na możliwość łączenia pracy zawodowej z opieką nad dziećmi	56
WYKRES 52.	Oferowane przez pracodawcę formy wspierania opieki nad dziećmi	57
WYKRES 53.	Ocena narzędzi wprowadzanych przez pracodawców dla pracujących rodziców, pomagających w opiece nad dziećmi	58